

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta

**Český důchodový systém a jeho další vývoj ve srovnání s důchodovými
systémy vybraných států Evropské unie**

Diplomová práce

Jméno autora: Bc. Barbora Kubišová

Jméno vedoucího práce: JUDr. Martin Šimák, Ph.D.

21. 5. 2012

Abstrakt

Tématem mé diplomové práce je srovnání českého důchodového systému s důchodovými systémy vybraných států Evropské unie. Zaměřuji se také na plánované změny v českém důchodovém systému a ve vybraných státech. Pro srovnání jsem si vybrala 4 státy, a sice Slovenskou republiku, Polsko, Německo a Velkou Británii. Slovenskou republiku, Polsko a Německo jsem zvolila z toho důvodu, že se jedná o státy, které mají důchodové zabezpečení podobné České republice, Velkou Británii jsem zvolila naopak z toho důvodu, že její systém je velmi odlišný. Cílem této práce bylo porovnat důchodové systémy ve vybraných zemích Evropské unie: Slovenské republice, Polsku, Německu a Velké Británii a zmapovat jejich další vývoj.

Práce je zaměřena teoreticky a jsou zde popsány pouze důchody, které zabezpečují člověka ve stáří. Na úvod jsem nastínila demografický vývoj, který vede k tomu, že dochází ke změnám v jednotlivých systémech. Dále jsou charakterizovány důchodové systémy ve vybraných státech. Jsou zde uvedeny podmínky účasti na důchodovém zabezpečení, druhy starobních důchodů a podmínky pro nárok na výplatu důchodu. Všechny údaje jsou aktuální k 1. 1. 2012. Pro nastínění vývoje jednotlivých systémů, jsem se ve druhé části práce snažila stručně popsat důchodové reformy a aktuální změny, které nastaly. Ve všech zemích je nutnou podmínkou pro nárok na starobní důchod platit pojistné na důchodové pojištění, proto jsem srovnala výše pojistného v jednotlivých státech, které jsem dále zohlednila v diskuzi. V diskuzi jsem srovnávala vždy jednotlivý stát s Českou republikou, zaměřovala jsem se na aktuální změny a zejména na opt-out systém, který je v České republice plánovaný na příští rok. Snažila jsem se porovnat podmínky, které byly při zavádění tohoto systému zavedeny v jiných státech a které se plánují u nás.

Věřím, že práce může být využita odbornou i laickou veřejností pro lepší orientaci v právní úpravě důchodových systémů vybraných zemí.

Abstract

The theme of my diploma thesis is a comparison of the Czech pension system with pension systems of chosen European Union countries. I focus also on planned changes and a further development in the Czech pension system and in chosen states. For the comparison I chose four states – the Slovak Republic, Poland, Germany and the Great Britain. I chose the Slovak Republic, Poland and Germany because these are states with the pension systems similar to the Czech Republic. On the contrary I selected the Great Britain because its system is very different. The aim of this thesis was to compare pension systems in chosen European Union countries: the Czech Republic, the Slovak Republic, Poland, Germany and the Great Britain and to map their further development.

The thesis was processed theoretically and it is focused only on the pension that secures a man in the retirement age. The introduction outlines a demographic development, which is one of the factors why there are changes in individual systems. Furthermore, in this thesis there are characterized pension systems of the chosen states. There are mentioned conditions for a participation in the pension schemes, types of retirement pensions and conditions for an entitlement to a pension payment. To outline the development of individual systems, I tried, in the second part of the thesis, to briefly describe pension reforms and current changes that occurred. In all countries a necessary condition for an entitlement to pension payments is to pay a social security insurance that is why I compared amounts of the insurances in individual states, which I further took into account in a discussion. I always compared the Czech Republic with the other states in the discussion. I focused on the comparison of the retirement age, years of the insurance required for the entitlement for the retirement pension, current changes and especially an opt-out system in the Czech Republic which is planned for the next year. I tried to compare the conditions that were during the implementation of this system established in other states and which are planned in this country.

I believe that the thesis can be used by a professional and lay public for a better orientation in the legislation of pension systems of the chosen states.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne

21. 5. 2012

Bc. Barbora Kubišová

Poděkování

Děkuji vedoucímu práce panu JUDr. Martinu Šimákovi, Ph.D. za cenné rady, vstřícnost a čas věnovaný odbornému vedení při zpracování diplomové práce.

OBSAH:

ÚVOD	8
1. SOUČASNÝ STAV	9
1.1 Důchodový systém v České republice.....	9
1.1.1 Účast na důchodovém pojištění.....	10
1.1.2 Druhy starobních důchodů.....	13
1.1.3 Výpočet a výše starobního důchodu.....	16
1.1.4 Penzijní připojištění se státním příspěvkem	17
1.2 Důchodový systém ve Slovenské republice	19
1.2.1 První pilíř – povinné důchodové pojištění.....	20
1.2.2 Druhý pilíř – starobní důchodové spoření	21
1.2.3 Třetí pilíř – doplňkové důchodové spoření.....	22
1.2.4 Podmínky vzniku nároku na starobní důchod	23
1.2.5 Výše starobního důchodu	25
1.2.6 Předčasný starobní důchod	26
1.3 Důchodový systém v Polsku.....	27
1.3.1 Důchodový systém od roku 1999 – rozdělení	28
1.3.2 Výše důchodu	31
1.3.3 Otevřený penzijní fond – OFE.....	31
1.3.4 Individuální účet – IKE	32
1.3.5 Zaměstnanecké důchodové pojištění – PPE	33
1.4 Důchodový systém v Německu	34
1.4.1 Povinné důchodové pojištění.....	35
1.4.2 Druhy starobních důchodů.....	36
1.4.3 Druhý pilíř – zaměstnanecké důchodové pojištění.....	40
1.4.4 Výpočet důchodu	41
1.5 Důchodový systém ve Velké Británii	42
1.5.1 První pilíř	42
1.5.1.1 Základní státní důchod (Basic state pension).....	43

1.5.1.2 Druhý státní důchod	45
1.5.2 Výše státního důchodu.....	47
1.5.3 Důchodový věk	49
1.5.3.1 Státní důchodový odklad.....	50
1.5.4 Osobní důchod (Personal pensions).....	52
1.5.5 Důchody plánované prostřednictvím zaměstnavatele	53
1.6 Důchodové reformy a další vývoj důchodových systémů ve vybraných státech Evropské unie	55
1.6.1 Česká republika	55
1.6.2 Slovenská republika.....	57
1.6.3 Velká Británie	59
1.6.4 Polsko	61
1.6.5 Německo	62
1.7 Srovnání sazeb pojistného na důchodové pojištění v jednotlivých státech	66
2. DISKUZE	70
2.1 Srovnání důchodových systémů České a Slovenské republiky	71
2.2 Srovnání důchodových systémů České republiky a Polska.....	76
2.3 Srovnání důchodových systémů České republiky a Německa	78
2.4 Srovnání důchodových systémů České republiky a Velké Británie	81
2.5 Srovnání důchodových systémů ve vybraných státech	82
3. ZÁVĚR	85
4. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	87
5. KLÍČOVÁ SLOVA	100
6. PŘÍLOHY	101

ÚVOD

Diplomovou prací na téma Český důchodový systém a jeho další vývoj ve srovnání s důchodovými systémy vybraných států Evropské unie jsem si vybrala, protože je tato problematika velmi aktuální. Kvůli výraznému stárnutí v celé Evropské unii dochází k reformám důchodových systémů. Velkým problémem se stává současné průběžné financování, které není do budoucna udržitelné. V českém důchodovém systému dochází ke změnám, které zásadním způsobem mění nynější podmínky pro nárok na starobní důchod. Od roku 2013 by měl vejít v platnost tzv. opt-out systém, který umožní pojištěncům část svých odvodů na důchodové pojištění vložit do soukromých fondů. Z tohoto důvodu mně přišlo velmi důležité seznámit se s fungováním důchodových systémů i v jiných státech.

Tato diplomová práce je teoreticky zaměřena a popisuje důchodové systémy jednotlivých států. Pro srovnání s Českou republikou jsem si vybrala Slovenskou republiku, Polsko, Německo a Velkou Británii. Kvůli obsáhlosti jednotlivých systémů, jsem se zaměřila jen na důchody, které zajišťují osoby ve stáří. V první části popisuji fungování systémů v uvedených zemích. Ve druhé části se zaměřuji na důchodové reformy, plánované změny jednotlivých systémů a porovnání výše odvodů na důchodové pojištění. V diskuzi srovnávám rozdíly důchodového systému České republiky s vybranými státy a zaměřuji se zejména na srovnání opt-out systému a plánovaných změn v jednotlivých státech. Cílem této práce bylo porovnat důchodové systémy ve vybraných státech Evropské unie a zmapovat jejich další vývoj. Všechna data v této práci jsou aktuální k 1. 1. 2012. Pro přehlednost jsou cizí měny převedeny na částky v korunách a jsou zaokrouhleny na celá čísla, kurz byl použit ke dni 29. 3. 2012

1. SOUČASNÝ STAV

V posledních desetiletích dochází k výraznému stárnutí v celé populaci Evropské unie. Demografickým trendem v EU jako celku je vysoká a rostoucí délka života a zároveň extrémně nízká míra porodnosti. Do budoucna se odhaduje, že míra porodnosti ve všech těchto zemích zůstane výrazně pod úrovní přirozené obměny. Naproti tomu předpokládaná délka života při narození vzrostla od roku 1960 zhruba o 8 let a za dalších padesát let by měla dále vzrůstat o 6 let. Následkem těchto změn dojde v letech 2010 až 2050 k poklesu počtu obyvatel v mladších věkových skupinách a starší věkové skupiny dále porostou. Jedním z hlavních témat, které se řeší v souvislosti se zvětšujícím se počtem seniorské populace, jsou důchodové systémy a sociální péče. Vzhledem ke vzrůstajícím výdajům státu, přistupují členské státy EU postupně k reformám důchodových systémů a snaží se přenést větší odpovědnost na obyvatele (95).

1.1 Důchodový systém v České republice

Důchodové pojištění má v České republice dlouholetou tradici, ve dvacátých letech 20. století již začaly platit právní předpisy, které zapojily do důchodového pojištění všechny osoby činné v zaměstnaneckých vztazích. Od roku 1948 jsou důchodového pojištění účastny i osoby samostatně výdělečně činné. Mezi základní principy důchodového pojištění České republiky patří skutečnost, že jsou účastny prakticky všechny ekonomicky aktivní osoby. Dalším principem, na kterém je důchodový systém postaven, je povinná účast na důchodovém pojištění při splnění zákonem stanovených podmínek a princip jednotné úpravy, který zajišťuje stejný systém pro zaměstnance v pracovním poměru, osoby samostatně výdělečně činné, osoby ve služebním poměru, pro vojáky a další skupiny osob. Mezi další základní principy patří obligatornost dávek, zajištění soudní ochrany, princip solidarity, průběžného financování,

dynamičnost, platba pojistného do důchodového systému a v neposlední řadě je důležité zmínit, že důchody jsou garantovány státem (93).

Spolu s nemocenským pojištěním tvoří součást sociálního pojištění. Současný důchodový systém je upraven zákonem 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. Důchodové zabezpečení je v současné době tvořeno dvěma pilíři. Prvním pilířem je důchodové pojištění jako součást sociálního pojištění, kde musí pojištěnci povinně přispívat do systému, druhým pilířem je doplňkové penzijní připojištění (65).

1.1.1 Účast na důchodovém pojištění

Účast na důchodovém pojištění lze rozdělit do třech okruhů. První okruh tvoří osoby, které jsou účastny důchodového i nemocenského pojištění, jejich účast v důchodovém pojištění je tedy závislá na vzniku, trvání a zániku nemocenského pojištění podle zákona 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění (65). Jedná se o zaměstnance v pracovním poměru, příslušníky Policie České republiky, Vězeňské služby ČR, Bezpečnostní informační služby, Úřadu pro zahraniční styky a informace, příslušníky Celní správy ČR, Hasičského záchranného sboru ČR, vojáky z povolání a státní zaměstnance podle služebního zákona, členy družstva v družstvech, jestliže pro družstvo, mimo pracovněprávní vztah vykonávají práci, za kterou jsou odměňováni. Dále se jedná také o osoby činné na základě dohody o pracovní činnosti nebo dohody o provedení práce, pokud byl jejich měsíční příjem vyšší než 10 000 Kč, soudce, poslance poslanecké sněmovny a senátory Senátu parlamentu, prezidenta ČR a členy vlády, dobrovolné pracovníky pečovatelské služby, osoby ve výkonu trestu odnětí svobody zařazené do práce a pěstouny, kteří vykonávají pěstounskou péči v zařízeních pro výkon pěstounské péče atd. (105).

Zaměstnanci i zaměstnavatelé jsou povinni odvádět měsíčně pojistné na sociální zabezpečení. Zaměstnavatel odvádí za zaměstnance částku 25 % z vyměřovacího základu, z toho jde 21,5 % na důchodové pojištění, 2,3 % na

nemocenské pojištění a 1,2 % na státní politiku zaměstnanosti. Zaměstnanec sám odvádí na důchodové pojištění 6,5 %, na nemocenské pojištění a státní politiku zaměstnanosti již neplatí. Jiné sazby platí pro osoby samostatně výdělečně činné, které platí 29,2 %, 28 % na důchodové pojištění a 1,2 % na státní politiku zaměstnanosti. Dobrovolně se pak mohou účastnit nemocenského pojištění (14).

Druhý okruh tvoří osoby, které se účastní pouze důchodového pojištění. Zvláštní podmínky platí pro společníky a jednatele společností s ručením omezeným, komanditisty komanditních společností a některé členy družstev. U těchto osob je nutné sledovat účast na pojištění každý kalendářní měsíc zvlášť, a to v závislosti na výši příjmu, který musí dosahovat alespoň výše rozhodného příjmu. Rozhodný příjem pro rok 2011 činil 6 200 Kč. Přihlíželo se ale jen k výši příjmu za vyjmenovanou činnost. Od roku 2012 došlo ale ke změně a v případě společníka a jednatele jde o jednu účast na důchodovém pojištění, tzn., jestliže je osoba současně jednatelem a společníkem společnosti s ručením omezeným, je účastna důchodového pojištění pouze jednou a příjmy z obou činností se sečtou. Nově jsou také účastni důchodového pojištění ředitelé obecně prospěšných společností, jestliže pro ni vykonávají práci mimo pracovněprávní vztah a jsou za to odměňováni (94).

Třetí okruh osob účastných důchodového pojištění tvoří osoby, které jsou přímo v zákoně o důchodovém pojištění vyjmenované. Jedná se o osoby vedené v evidenci úřadu práce jako uchazeči o zaměstnání, po dobu, po kterou mají nárok na podporu v nezaměstnanosti nebo při rekvalifikaci, osoby se zdravotním postižením zařazené k teoretické a praktické přípravě pro zaměstnání, osoby konající vojenskou službu v ozbrojených silách ČR, jestliže se nejedná o vojáky z povolání. Dále jsou to např. osoby, které pečují osobně o dítě ve věku do 4 let nebo o osobu mladší 10 let, která je závislá na péči jiné osoby v I. stupni nebo se jedná o osobu blízkou, která je závislá na péči jiné osoby ve II. nebo III. stupni a poživatelé invalidního důchodu III. stupně. Od 1. 1. 2012 jsou to také osoby, které se soustavně připravují na budoucí povolání studiem na střední nebo vysoké škole po dobu prvních šesti let studia po dosažení 18 let (12).

Další možností je účastnit se důchodového pojištění dobrovolně. Tak může učinit osoba starší 18 let, která podá písemnou přihlášku na okresní správu sociálního zabezpečení. Dobrovolně se může osoba pojistit, pokud uvede kvalifikované důvody pro dobrovolnou účast na důchodovém pojištění nebo bez udání důvodů. Kvalifikovanými důvody pro dobrovolnou účast na důchodovém pojištění jsou: evidence na úřadu práce uchazeče o zaměstnání, pokud uchazeč nepobírá podporu v nezaměstnanosti nebo při rekvalifikaci, studium na střední nebo vysoké škole v ČR s výjimkou prvních 6 let studia po 18 roku věku (tuto dobu je povinně důchodově pojištěn), výdělečná činnost v cizině po 31. 12. 1995. Další možností je výkon dlouhodobé dobrovolnické služby nebo činnost v České republice ve prospěch zahraničního zaměstnavatele apod. Dobrovolným účastníkem důchodového pojištění je možné být i bez uvedení důvodů. Tak může učinit osoba starší 18 let, pokud podala písemnou přihlášku na OSSZ. Bez uvedení důvodů je možné se pojistit jen po dobu nejvýše 10 let a zpětně je tak možné učinit max. 1 rok. Měsíční sazba, kterou musí osoby dobrovolně účastné důchodového pojištění zaplatit, je 28 % z vyměřovacího základu. Nejnižší sazba stanovena pro rok 2012 je 28 % z částky, která odpovídá jedné čtvrtině průměrné mzdy, konkrétně jde tedy o 28 % z částky 6 285 Kč, což je 1 760 Kč (10).

Jako samostatnou skupinu je nutné zmínit osoby samostatně výdělečně činné (OSVČ). Za výkon samostatné výdělečné činnosti lze považovat provozování zemědělské činnosti, hospodaření v lesích a na vodních plochách, provozování živnosti podle živnostenského zákona, činnost společníka veřejné obchodní společnosti nebo komplementáře komanditní společnosti, výkon umělecké nebo jiné tvůrčí činnosti a výkon činnosti konané výdělečně na základě oprávnění podle zvláštních předpisů (93). Samostatná výdělečná činnost je rozdělována na hlavní a vedlejší činnost. Povinně je účastna osoba, která vykonává hlavní samostatnou výdělečnou činnost. Od 1. 1. 2012 je za hlavní samostatnou výdělečnou činnost považována OSVČ v kalendářních měsících, kdy se účastní nemocenského pojištění, i pokud se jedná jen o část měsíce. U vedlejší samostatné výdělečné činnosti je OSVČ povinně účastna důchodového pojištění,

jestliže dosáhla rozhodného příjmu, který pro rok 2012 činí 60 329 Kč (v roce 2011 – 59 374 Kč). Pokud nedosáhla OSVČ takového příjmu, může se k důchodovému pojištění dobrovolně přihlásit (13). OSVČ, která je účastna důchodového pojištění je povinna platit pojistné na sociálním zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti a to konkrétně formou záloh a doplatků. Pro rok 2012 došlo ke změnám v zákoně o pojistném na sociálním zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti. Pro OSVČ, která vykonává hlavní výdělečnou činnost v částce nejméně 25 % průměrné mzdy, je stanoven minimální měsíční vyměřovací základ. V roce 2012 se jedná o 75 420 Kč za rok, měsíčně o 6 285 Kč. Z minimálního měsíčního vyměřovacího základu je stanoveno, jaká minimální částka zálohy se musí odvést. Pro osobu, která vykonává samostatnou výdělečnou činnost jako hlavní, jedná se o částku 1 836 Kč. V roce 2012 je výše minimálního vyměřovacího základu u osoby, která vykonává samostatnou výdělečnou činnost jako vedlejší 30 168 Kč ročně, měsíčně se jedná o částku 2 514 Kč. Obecně je stanoven měsíční minimální vyměřovací základ 10 % z průměrné mzdy. Za měsíc je nutné v tomto případě odvést zálohu minimálně ve výši 735 Kč (82).

1.1.2 Druhy starobních důchodů

Nárok na starobní důchod vznikne, pokud osoba dosáhne důchodového věku a zároveň získá potřebnou dobu pojištění. Nárok vznikne až po splnění časově poslední podmínky. Pro nárok na výplatu důchodu je navíc ještě nutné podat žádost o přiznání a výplatu důchodu (93). Podle zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, existují tyto typy důchodů:

- o podle § 29 odstavce 1 starobní důchod při dosažení důchodového věku,
- o § 29 odstavce 2 „poměrný“ starobní důchod,
- o § 29 odstavce 3 starobní důchod při získání 30 let pojištění,

- o § 29 odstavce 4 starobní důchod při splnění podmínek nároku na invalidní důchod (15).

Starobní důchod podle § 29 odstavce 1 zákona o důchodovém pojištění

Aby osoba měla nárok na tento starobní důchod, musí dosáhnout důchodového věku, který je stanoven podle data narození. Muži narozeni před rokem 1936 mají nárok na důchod v 60 letech. U žen narozených před rokem 1936 je důchodový věk závislý na počtu narozených dětí. Pokud žena vychovala 5 dětí a více, činí její důchodový věk 53 let, pokud vychovala alespoň 3 nebo 4 děti je její důchodový věk 54 let. Jestliže vychovala 2 děti, má nárok na důchod v 55 letech a s 1 dítětem, může odejít do důchodu v 56 letech. Pokud byla bezdětná, je její důchodový věk 57 let. U osob narozených mezi lety 1936 a 1977 je stanovení důchodového věku náročnější. Dochází k jeho postupnému zvyšování až na 67 let. U osob, které se narodily po roce 1977, se důchodový věk vypočítává tak, že se k věku 67 let přičte počet kalendářních měsíců, který odpovídá dvojnásobku rozdílu mezi rokem narození pojištěnce a rokem 1977. Zvláštní podmínky platí pro pojištěnce, kteří pracovali určitou dobu v zaměstnání, které je zařazeno do I. pracovní kategorie nebo pro účastníky odboje (104).

Druhou podmínkou je potřebná doba pojištění, která se od roku 2010 každý rok navyšuje o jeden rok. V roce 2012 je potřebné splnit 28 let. V roce 2018 bude nutná doba pojištění pro tento typ důchodu činit 34 let (104).

Starobní důchod podle § 29 odstavce 2 zákona o důchodovém pojištění

Jedná se o tzv. poměrný starobní důchod. Nárok má pojištěnec, který před rokem 2010 získal potřebnou dobu pojištění 15 let a dosáhl věku 65 let. V roce 2010 musel být pojištěn minimálně 16 let a dosáhnout věku alespoň o pět let vyššího, než je důchodový věk muže stejného data narození podle § 32 zákona o důchodovém pojištění. V roce 2012 je potřebná doba pojištění 18 let a důchodový

věk musí být také alespoň o pět let vyšší, než je důchodový věk muže stejného data narození. Po roce 2013 je nutné splnit potřebnou dobu pojištění nejméně 20 let, aby vznikl nárok na poměrný starobní důchod (104).

Starobní důchod podle § 29 odstavce 3 zákona o důchodovém pojištění

Tento typ důchodu, připadá pro pojištěnce v úvahu tehdy, jestliže dosáhl důchodového věku po roce 2014 a nevznikl mu nárok na standardní starobní důchod podle § 29 odstavce 1 zákona č. 155/1995 Sb. Podmínkou pro nárok na tento důchod je získat alespoň 30 let pojištění. Do doby pojištění nejsou zahrnuty náhradní doby (104). Do náhradní doby spadá výkon vojenské služby, péče o dítě ve věku do 4 let, péče o osobu mladší 10 let, která je závislá na péči jiné osoby v I. stupni, nebo osobu, která je závislá na péči jiné osoby ve II. III. nebo IV. stupni, pokud spolu žijí ve společné domácnosti nebo jde o osobu blízkou. Jako náhradní doba je dále hodnocena příprava na budoucí povolání studiem na střední nebo vysoké škole, zařazení osob se zdravotním postižením k teoretické nebo praktické přípravě pro zaměstnání, poživatelé invalidního důchodu pro invaliditu III. stupně. Jako náhradní doba je brána evidence úřadu práce uchazeče o zaměstnání, po dobu pobírání podpory v nezaměstnanosti a poslední skupinou jsou osoby, kterým po skončení pracovního poměru trvá dočasná pracovní neschopnost, karanténa, podpůrná doba pro poskytování ošetrovného nebo pro poskytování peněžité pomoci v mateřství. Za tuto dobu pojištěnec neplatí pojistné (12).

Starobní důchod podle § 29 odstavce 3 zákona o důchodovém pojištění

Nárok na starobní důchod vzniká, pokud pojištěnec dosáhl 65 let a nezískal nárok na starobní důchody podle § 29 odstavce 1, 2, 3 zákona č. 155/1995 Sb., z toho důvodu, že se stal invalidním a splnil všechny podmínky pro nárok na invalidní důchod nebo se stal invalidním v důsledku pracovního

úrazu. To znamená, že po 65 roku věku nemůže člověk pobírat invalidní důchod, protože přechází ve starobní důchod (104).

Předčasný starobní důchod

Tento důchod je uveden v § 31 odstavce 1 zákona o důchodovém pojištění, kde je zmíněno, že pojištěnec má nárok na starobní důchod i před dosažením důchodového věku, jestliže splnil potřebnou dobu pojištění, jak je uvedeno v § 29 odst. 1 nebo 3 zákona č. 155/1995 Sb. A zároveň mu chybí 3 roky do důchodového věku, pokud je jeho důchodový věk nižší než 63 let nebo 5 let, pokud má nárok na důchod alespoň v 63 letech a 60 let už dosáhl (104).

1.1.3 Výpočet a výše starobního důchodu

Důchod tvoří dvě složky, základní a procentní výměra. Základní výměra činí 9 % průměrné mzdy a zaokrouhluje se na celé desetikoruny nahoru. V roce 2012 je to částka 2 270 Kč (15). Výše procentní výměry je určována procentní sazbou z výpočtového základu, která závisí na získané době pojištění (včetně náhradních dob). Zároveň je rozdíl mezi dobou pojištění získanou před vznikem nároku na důchod a dobou pojištění získanou po nároku na důchod. Výše procentní výměry za každý celý rok doby pojištění, která byla získána pře nárokem na důchod, činí 1,5 % výpočtového základu, nesmí to být méně než 770 Kč. U předčasného starobního důchodu dochází ke krácení, výše procentní výměry je stanovena stejně jako výše procentní výměry invalidního důchodu (93).

Při výpočtu důchodu je v první řadě nejdůležitější stanovit důchodový věk a zjistit celkovou dobu pojištění. Dále je nutné určit rozhodné období a vyměřovací základy (93). Rozhodné období je počítáno od roku 1986 a začíná v době, kdy pojištěnec dosáhl 18 let a končí kalendářním rokem, který předchází roku přiznání starobního důchodu. S poslední novelou zákona není rozhodné období omezeno na 30 let (16). Roční výdělký je třeba upravit, aby se došlo

k ročním vyměřovacím základům, které se následně sečtou a spolu s nimi se sečtou i vyloučené doby (např. dočasná pracovní neschopnost, pobírání invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně, péče o dítě do 4 let věku). Tímto se dojde k určení osobního vyměřovacího základu (OVZ), který se redukuje a zjistí se výpočtový základ. Jako poslední se vynásobí výpočtový základ a příslušná procenta v závislosti na době pojištění (93).

Pokud pojištěnec začne pobírat starobní důchod, není omezen ve výdělečné činnosti, ani v jejím rozsahu. Zároveň má možnost si zvolit při výkonu výdělečné činnosti pobírat starobní důchod v poloviční výši. Pokud se tak rozhodne a bude pobírat starobní důchod v poloviční výši, zvýší se procentní výměra za každých 180 kalendářních dnů činnosti o 1,5 % výpočtového základu. Procentní výměra se zvyšuje i v případě, že při výdělečné činnosti pobírá pojištěnec starobní důchod v plné výši. V tomto případě se za každých 360 kalendářních dnů procentní výměra zvýší o 0,4 % výpočtového základu. Pojištěnec má ale i tu možnost, že starobní důchod nebude pobírat. V tom případě se procentní výměra zvyšuje za každých 90 kalendářních dnů o 1,5 % (15).

Tabulka 1: Redukce osobního vyměřovacího základu

částka do 11 061 Kč	zápočet plně
nad 11 061 Kč do 29 159 Kč	zápočet 28 %
nad 29 159 Kč do 100 548 Kč	zápočet 16 %
nad 100 548 Kč	zápočet 8 %

Zdroj: ČSSZ (16)

1.1.4 Penzijní připojištění se státním příspěvkem

System penzijního připojištění byl zaveden v roce 1994 zákonem č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem. Rozumí se tím shromažďování peněžních prostředků od pojištěnců a státu. Účastníkem může být každá osoba, která je starší 18 let a má trvalý pobyt na území České republiky. Účast v systému je zcela dobrovolná a osoba musí nejdříve uzavřít s penzijním

fondem smlouvu. V současné době působí v České republice 10 penzijních fondů. Minimální výše příspěvku, kterou musí osoba do systému odvést, je 100 Kč za měsíc. Výše příspěvků, která je za měsíc odvedena, je stanovena na základě smlouvy. Státní příspěvek je poskytován pro účastníka penzijního připojištění. Při částce 100-199 Kč od účastníka do penzijního fondu, bude státem připsáno do penzijního fondu 50 Kč. S vyššími příspěvky účastníků se zvyšují i příspěvky od státu. Dávky penzijního připojištění budou vypláceny na základě podmínek stanovených ve smlouvě. Účastník má možnost si vybrat buď penzi (starobní, invalidní, výsluhovou, pozůstalostní), jednorázové vyrovnání nebo odbytné (65). Od roku 2013 dojde ke změnám ve výši státních příspěvků (88).

Tabulka 2: Výše státního příspěvku penzijního připojištění

Výše státních příspěvků v Kč		
vlastní vklad	od státu nyní	od státu od roku 2013
100	50	0
200	90	0
300	120	90
400	140	110
500	150	130
600	150	150
700	150	170
800	150	190
900	150	210
1000 a vyšší	150	230
Nová výše příspěvků od státu se bude týkat i dosavadních smluv		

Zdroj: NOVÁKOVÁ, J. *Penzijní připojištění* (88)

1.2 Důchodový systém ve Slovenské republice

Podle Ústavy Slovenské republiky jsou zaručeny všem občanům Slovenské republiky sociální práva, tedy i zajištění ve stáří, v nemoci nebo při ztrátě živitele. Důchodový systém je tvořen ze tří pilířů. První pilíř tvoří základní důchodové pojištění, druhý doplňkové důchodové pojištění a třetí pilíř je zcela závislý na občanovi, jedná se o individuální systém sociálního pojištění. Základní důchodové pojištění je povinné a univerzální. Tento systém platí i v jiných zemích EU. Obdobně jako v České republice je důchodový systém financován průběžně. Dávky jsou vypláceny přímo z příspěvků vybraných v tomto období. Je velmi závislý na sociální a mezigenerační solidaritě a také na zásluhovosti. Do 31. prosince 2000 platil i princip univerzality, který zahrnoval všechny ekonomicky aktivní občany. Od 1. ledna 2004 se princip univerzality již neuplatňuje, to znamená, že například studenti vysokých škol nebo osoby, které čerpají neplacené pracovní volno z důvodu studijního pobytu v cizině, nejsou důchodově pojištěni. Tyto osoby mají možnost se dobrovolně pojistit. Doplňkové pojištění bylo zavedeno na základě zákona č. 123/1996 Zb., o doplňkovém důchodovém pojištění zaměstnanců. Od roku 2005 je důchodové spoření založené zejména na dobrovolné účasti v systému, odložené spotřebě a na smluvním základě. Individuální pojištění poskytuje další doplňkový systém, který se realizuje prostřednictvím bank, životních pojišťoven atd. Individuální systém je založen zejména na komerčním principu a individuálních podmínkách pojištění. Nelze ho považovat za součást sociální sféry, ale za součást finanční sféry. Jedná se o všeobecné komerční pojištění, jehož prostřednictvím se vytváří dlouhodobé vklady a zároveň se tím podporuje úroveň ekonomiky. Rizikem v tomto systému je vliv inflace na vytvořené fondy (70).

1.2.1 První pilíř – povinné důchodové pojištění

První pilíř důchodového pojištění je povinný, průběžně financovaný a dávkově definovaný. Důchodové pojištění tvoří dva samostatně financované podsystemy, které spravuje Sociální pojišťovna. Jedná se o starobní a invalidní pojištění (71). V současné době se ze systému starobního důchodu poskytují tyto dávky: starobní důchod, předčasný starobní důchod, vdovský, vdovecký důchod a sirotčí důchod. Ze systému invalidního pojištění je vyplácen invalidní důchod, vdovský, vdovecký a sirotčí důchod (70). Sociální pojištění je spravované Sociální pojišťovnou a osoba jí odvádí 18 % z vyměřovacího základu. Konkrétně zaměstnanec odvádí 4 % z vyměřovacího základu a zaměstnavatel za zaměstnance 14 %. Jedná-li se o osobu samostatně výdělečně činnou, odvádí 18 % z vyměřovacího základu. Sociální pojišťovna pak také důchod vyplácí (98). Vliv na výplatu jednotlivých důchodových dávek má všeobecný vyměřovací základ, období, ve kterém je osoba pojištěna, důchodová hodnota a průměrný osobní mzdový bod. Všeobecným vyměřovacím základem je dvanáctinásobek průměrné měsíční mzdy v hospodářství Slovenské republiky za příslušný kalendářní rok. Obdobím důchodového pojištění se rozumí období důchodového povinného nebo dobrovolného důchodového pojištění, dále se započítává výkon služby policisty, profesionálního vojáka a vojáka přípravné služby, jestliže nezískali nárok na důchod podle zákona č. 328/2002 Z. z. o sociálním zabezpečení policistů, vojáků. Započítává se také invalidní důchod od 31. listopadu 2007 do dovršení důchodového věku nebo do přiznání předčasného důchodu a také doba, která byla získaná před 1. lednem 2004 jako doba zaměstnání nebo náhradní doba. Průměrný osobní mzdový bod se vypočítává jako podíl součtu osobních mzdových bodů vypočítaných za jednotlivé kalendářní roky rozhodujícího období a období důchodového pojištění v rozhodujícím období. Výsledek se zaokrouhluje na čtyři desetinná čísla (71).

Osobní mzdový bod se vypočte jako podíl vyměřovacího základu pojištěnce a všeobecných vyměřovacích základů za roky rozhodujícího období.

Z průměrného osobního mzdového bodu mezi hodnotami 1,25-3 se v roce 2012 započítává 88 %. Pokud je hodnota nižší než 1, připočítá se rozdíl mezi hodnotou 1 a průměrným osobním mzdovým bodem 12 %. Pokud je hodnota vyšší než 3, tak se k ní již nepřihlíží. Od 1. ledna 2015 by se průměrný osobní bod již neměl takto upravovat (102).

Důchodová hodnota je hodnotou jediného průměrného osobního mzdového bodu. Důchodový věk je jednotný pro muže i ženy, stanovený na 62 let. Muži již nyní odchází do důchodu v těchto letech, ale pro ženy bude platit jednotný důchodový věk až v roce 2024 (71).

1.2.2 Druhý pilíř – starobní důchodové spoření

Starobní důchodové spoření je upraveno zákonem č. 43/2004 Z. z. o starobním důchodovém spoření a o změně a doplnění některých zákonů ve znění pozdějších předpisů, který je účinný od 1. ledna 2005. Finanční prostředky jsou spravované důchodovými správcovskými společnostmi (DSS). Účelem tohoto pilíře je, aby spolu s povinným důchodovým pojištěním zabezpečil příjemce ve stáří. Výše dávek, kterou osoba dostane, bude závislá na zaplacených příspěvcích na starobním důchodovém pojištění, na osobním důchodovém účtu, na výnosu z hospodaření s těmito příspěvků a na době spoření ke dni odchodu do důchodu. V neposlední řadě závisí i na vybraném způsobu pobírání důchodové dávky. Každá osoba má možnost se rozhodnout, zda bude využívat jen povinné sociální pojištění nebo se zapojí i do druhého pilíře. Pokud si zvolí i tuto možnost, nastává změna v poměru odvodů, 9 % zůstane v Sociální pojišťovně a dalších 9 % jde na osobní důchodový účet spořitele v DSS. Důchod je pak vyplacen ze dvou zdrojů. Na Slovensku působí 6 důchodových správcovských pojišťoven (DSS), ze kterých si osoba může vybrat. Z druhého pilíře bude důchod vyplácen z prostředků, jejichž výše je závislá na tom, kolik do osobního důchodového účtu bylo naspořeno a také na tom, jak byly tyto finance pomocí DSS zhodnoceny investováním. Starobní a předčasný starobní důchod se vyplácí buď jako

programový výběr s doživotním důchodem nebo jako doživotní důchod. V případě úmrtí spořitele se vychází ze smlouvy o starobním důchodovém spoření, naspořené příspěvky se vyplácí určené osobě nebo jsou předmětem dědění (72). Od 1. dubna 2012 budou automaticky do důchodové správcovské společnosti zařazeni prvopojištěnci. Sociální pojišťovna je povinna informovat pojištěnce o jeho právech a povinnostech. Zároveň má pojištěnec možnost do 730 dní odstoupit z tohoto systému. Během prvních 180 dní mu je umožněno si vybrat DSS a osobní důchodový účet. Pokud si nevybere, je mu přidělena DSS Sociální pojišťovnou (75).

1.2.3 Třetí pilíř – doplňkové důchodové spoření

Doplňkové důchodové spoření je dobrovolné a finanční vklady spořitele jsou spravované soukromými společnostmi. DSS jsou akciové společnosti, které mají sídlo na území Slovenské republiky a vykonávají svojí činnost dle zákonných podmínek a na základě povolení vydaného Národní bankou Slovenska. DDS jsou povinni spravovat jeden doplňkový důchodový fond a nejméně jeden příspěvkový doplňkový důchodový fond. Účastníkem tohoto spoření se může stát fyzická osoba starší 18 let na základě účastnické smlouvy. Přispívat může i zaměstnavatel, není to však jeho povinnost. Výška těchto příspěvků je poté dohodnuta v zaměstnavatelské smlouvě (mezi zaměstnavatelem a DSS). Povinnost vytvořit tuto smlouvu má zaměstnavatel osobám vykonávajícím rizikové práce. Zaměstnanec, který vykonává rizikové práce. Nemusí platit příspěvky. Po ukončení doby spoření se z doplňkového důchodového spoření vyplácí tyto dávky:

- doplňkový starobní důchod
- doživotní doplňkový starobní důchod
- dočasný doplňkový starobní důchod
- doplňkový výsluhový důchod
- doživotní doplňkový výsluhový důchod

- dočasný doplňkový výsluhový důchod
- jednorázové vyrovnání
- odstupné (73).

1.2.4 Podmínky vzniku nároku na starobní důchod

Důchodový věk

Nové podmínky jsou stanoveny od 1. ledna 2004. Od této doby je důchodový věk určen jednotně pro muže i ženy na 62 let. Toto opatření vyplývá z implementace zásady rovného přístupu k mužům a ženám ustanovené ve Směrnici Rady Evropské společnosti č. 7 z roku 1979. Vyrovnání důchodového věku probíhá postupně. Pro muže, kteří dovršili důchodového věku 62 let po 31. lednu 2005, se důchodový věk 62 let začal uplatňovat jednotně. U žen se důchodový věk do 31. prosince 2003 rozlišoval podle počtu vychovaných dětí od 53 do 57 let. Důležité je také uvést, co se započítává do výchovy dítěte. Podle zákona je to žena, která se osobně starala o dítě od jeho narození do plnoletosti, alespoň po dobu 10 let, dále žena, která se ujala výchovy dítěte po dosažení osmého roku jeho věku za podmínky, že se o něj starala osobně do dosažení plnoletosti a to nejméně po dobu 5 let. Pokud dítě zemřelo po 6 měsících věku a žena se o něj starala od narození do jeho úmrtí nebo se o dítě starala alespoň poslední tři roky před dosažením věku potřebného pro nárok na důchod (70). Od roku 2006 se rozšířil okruh povinně důchodově pojištěných osob, za které platí pojistné stát. Jedná se o fyzické osoby starající se o dítě do 6 let jeho věku, starající se o dítě s dlouhodobě nepříznivým zdravotním stavem od 6 do 18 let jeho věku a také osoby, které pobírají peněžitý příspěvek na opatrování (74).

Nárok na starobní důchod měla žena, pokud byla pojištěna nejméně 25 let, dosáhla věku 53 let a vychovala 5 nebo více dětí, 54 let pokud vychovala 3 nebo 4 děti, 55 let se dvěma dětmi a 56 let pokud vychovala 1 dítě. Žena, která byla bezdětná, měla nárok na důchod v 57 letech. Postupně dochází ke zvyšování

důchodového věku. Důchodový věk 62 let se jednotně začne pro ženy uplatňovat až od roku 2023 (70). Občan má možnost odejít do důchodu i dříve než je stanoveno zákonem. V tom případě se mu bude důchod přiměřeně krátit. Za každých 30 dní před dosažením důchodového věku se důchod sníží o 0,5 %, naopak za každých 30 dní po dosažení důchodového věku se zvýší o 0,5 %. Pokud se osoba rozhodne při pobírání starobního důchodu pracovat, nemá žádná omezení (1).

Tabulka 3: Postupné zvyšování odchodu do důchodu u ženy, která vychovala 5 nebo více dětí

zvyšování od 1. ledna 2004 do 31.	věk 53 let
2004	+ 9 měsíců
2005	+ 18 měsíců
2006	+ 27 měsíců
2007	+ 36 měsíců
2008	+ 45 měsíců
2009	+ 54 měsíců
2010	+ 63 měsíců
2011	+ 72 měsíců
2012	+ 81 měsíců
2013	+ 90 měsíců
2014	+ 99 měsíců

Zdroj: MATLÁK, J. *Právo sociálneho zabezpečenia* (70)

Obdobně se zvyšuje věk i u ostatních pojištěnců. K důchodovému věku žen, který je diferencován podle počtu vychovaných dětí se postupně přičítají měsíce v násobkách devíti. Zvyšování končí přiblížením se k 62 letem (70).

Potřebná doba důchodového pojištění

Do 31. prosince 2003 byla potřebná doba důchodového pojištění nejméně 25 let. Do potřebné doby se započítávají jednotlivá zaměstnání i náhradní doby zaměstnání (např. doba ošetřování nemocného člena rodiny, doba studia na střední nebo vysoké škole, doba evidence na úřadu práce, po kterou byla pobírána podpora v nezaměstnanosti). Od 1. ledna 2004 do 31. prosince 2007 došlo ke zkrácení z 25 let doby pojištění včetně náhradních dob na 10 let potřebného důchodového pojištění. Od 1. ledna 2008 došlo ke sjednocení období důchodového pojištění na 15 let (70).

1.2.5 Výše starobního důchodu

Zákon č. 100/1988 Zb. o sociálním zabezpečení ustanovil minimální a maximální výši starobního důchodu (maximálně 40 % z průměrné mzdy v hospodářství v daném kalendářním roce a nejméně 40 % z minimální mzdy). Nový zákon č. 461/ 2003 Z. z. o sociálním pojištění neurčuje minimální ani maximální výši důchodu. Od 1. ledna 2014 se při výpočtu důchodu bude uplatňovat také princip plné zásluhovosti. Výška starobního důchodu se tedy určí jako součin průměrného osobního bodu, délky důchodového pojištění získané ke dni vzniku nároku na starobní důchod (zaokrouhlena na 4 desetinná místa) a aktuální důchodové hodnoty. Zvláštní pravidla platí pro určení výše důchodu u osob samostatně výdělečně činných, tuto situaci řeší také zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálním pojištění (70).

Na starobní důchod nemá nárok osoba, které je vyplácen předčasný starobní důchod. Podle zákona č. 461/2003 Zb. už neplatí poměrný starobní důchod (70).

1.2.6 Předčasný starobní důchod

Tento druh důchodu byl zaveden až se zákonem č. 461/2003 Zb. Nárok na předčasný starobní důchod má pojištěnec, který byl pojištěn nejméně 15 let. Od 1. ledna 2008 došlo k navýšení potřebných let nároku na důchod z 10 let na 15 let (70). Od 1. listopadu 2011 se potřebná doba pojištění vrátila zpět na 10 let (75). Další podmínkou, která musí být splněna je věk. Žádat může pojištěnec, jestliže mu do důchodového věku chybí maximálně 2 roky. Výška předčasného důchodu ke dni, od kterého požádal o přiznání, je vyšší než 1,2 násobek životního minima pro plnoletou fyzickou osobu (70). Od 1. července 2011 je vyšší než 227,80 € měsíčně (5 645 Kč) (76). Výše tohoto důchodu se určí jako součin průměrného osobního mzdového bodu, délky důchodového pojištění, kterou pojištěnec získal ke dni vzniku nároku na předčasný starobní důchod a aktuální důchodová hodnota snížená o 0,5 % za každých započatých 30 dní, v době od vzniku nároku na předčasný starobní důchod do té doby než dovrší důchodového věku. Jestliže osoba se rozhodne pro pobírání předčasného starobního důchodu, nemá poté už nárok na starobní důchod (70).

Od 1. ledna 2011 došlo k některým změnám. Vznikl zákon 543/2010 Zb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálním pojištění. Nově je upraveno, kdy nevznikne nárok na předčasný starobní důchod, a to v případě, že pojištěnec je ke dni vzniku nároku na tento důchod povinně důchodově pojištěn jako zaměstnanec nebo jako samostatně výdělečně činná osoba. Nárok na výplatu zaniká ode dne jeho splátky splatné po dni, kdy vznikne důchodové pojištění zaměstnance nebo osoby samostatně výdělečně činné. Není umožněn souběh povinného důchodového pojištění a výdělečné činnosti. Osoba má tedy možnost pobírat předčasný starobní důchod a vykonávat výdělečnou činnost, ale jen tu, která nezakládá účast na povinném důchodovém pojištění (např. dohoda o práci mimo pracovní poměr) (74).

1.3 Důchodový systém v Polsku

Důchodový systém v Polsku je určen pro zajištění osob pro případ pracovní neschopnosti z důvodu stáří. Nový důchodový systém platí v Polsku od 1. ledna 1999 (81). Penzijní systém je třípilířový. První dva pilíře jsou povinné a třetí pilíř je dobrovolný. První pilíř je označován ve zkratce jako ZUS, je povinný, průběžně financovaný a spravuje ho stát. Druhý pilíř tvoří otevřené penzijní fondy (OFE), které jsou také povinné, ale jsou financovány a spravovány soukromými subjekty. Třetí pilíř již není povinný, je řízen také soukromými subjekty a patří sem individuální důchodový účet (IKE) a zaměstnanecké penzijní pojištění (PPE) (89). Při zavádění nového důchodového systému byly osoby rozděleny do tří skupin podle data narození a odlišují se způsobem spoření a dále způsobem výpočtu důchodu (81).

Povinné důchodové pojištění se v Polsku vztahuje na zaměstnance s výjimkou státních zástupců, členy zemědělských družstev, na osoby, které vykonávají práci na základě smluvního vztahu, dohody nebo jiné smlouvy o poskytování služeb, studenty pobírající stipendium Národního institutu pro veřejnou správu, osoby na rodičovské dovolené, pobírající příspěvek ve výši dávek v mateřství, příspěvek na péči. Povinně pojištění jsou dále celníci, duchovní, pracující osoby ve výkonu trestu nebo ve vazbě, osoby, které pobírají podporu v nezaměstnanosti. Od 14. července 2009 jsou to také poslanci a senátoři a od 1. ledna 2010 neprofesionální vojáci vykonávající aktivní službu, s výjimkou kandidátů na vojáka a některé další skupiny osob (18). Příspěvky na starobní důchody jsou financovány rovným dílem zaměstnanci a zaměstnavateli (9,76 % z vyměřovacího základu). Na důchodové invalidní pojištění jde 6 % z vyměřovacího základu, 4,5 % z vyměřovacího základu platí stát a 1,5 % přispívá zaměstnavatel (52).

1.3.1 Důchodový systém od roku 1999 – rozdělení

Velká důchodová reforma proběhla v Polsku v roce 1999. Pro přiznání starobních důchodů rozdělila pojištěnce do tří skupin. První skupinu tvoří osoby narozené před 1. lednem 1949, druhou skupinu osoby narozené mezi 1. lednem 1949 a 31. prosincem 1968. Do poslední skupiny spadají osoby narozené po 31. prosinci 1968 (52).

Osobám narozeným před 1. lednem 1949 bude udělen důchod podle důchodového systému před 1. lednem 1999, tedy ještě podle starých pravidel. Nárok na důchod má žena, která dosáhla důchodového věku 60 let a muž, který dosáhl 65 let. Druhou podmínkou je splnění příspěvkové doby, žena by měla přispívat do systému nejméně 20 let a muž nejméně 25 let. Tento důchod je poskytnut také osobám, které dosáhly důchodového věku a u žen je prokázáno pojistné období nejméně 15 let a u mužů 20 let. Pokud ale částka starobního důchodu nedosahuje nejnižší sazby garantované pojistným systémem, nedochází k jejímu zvýšení. Zároveň mají osoby narozené před 1. lednem 1949 nárok na předčasný důchod. O předčasný důchod mohou požádat ženy, které dosáhly věku 55 let a splnily příspěvkové i nepříspěvkové období minimálně 30 let nebo 20 let, pokud se jedná o ženu, která je uznána za plně pracovně neschopnou. Mužům může být předčasný důchod přiznán, pokud dosáhli 60 let a prokážou minimálně 25 let příspěvkové i nepříspěvkové doby a kteří jsou uznáni za pracovně neschopné. Jiné podmínky platí pro osoby, které vykonávaly práci v mimořádných podmínkách nebo práci zvláštní povahy. V těchto případech je nutné prokázat 20 let pojistné doby u žen a 25 let u mužů a to minimálně 15 let (v některých případech 10 let) práce v mimořádných podmínkách. Pro tyto osoby je stanoven věk odchodu do důchodu podle nařízení o věku odchodu do důchodu zaměstnaných osob pracujících v mimořádných podmínkách nebo vykonávající práci zvláštní povahy. Další skupinou osob, které mají zvýhodněné podmínky, jsou například váleční invalidé, vojáci, horníci, železničáři nebo také učitelé (52).

Osoby narozené po 31. prosinci 1948 a před 1. lednem 1969 jsou zahrnuty již do nového systému. Výše důchodu se odvíjí od výšky finančních zdrojů uložených na individuálním důchodovém účtu. Zároveň se započítávají i nepřispěvkové doby pojištění při výpočtu počátečního kapitálu, tedy toho, který byl uložen ve starém důchodovém systému (před 1. lednem 1999). Ženy mohou odejít do důchodu v 60 letech a muži v 65 letech, pokud se ale rozhodnou zůstat ještě ekonomicky aktivní, budou mít poté vyšší důchod (61). Zároveň pro tyto osoby platí stejné podmínky pro nárok na předčasný starobní důchod jako u osob narozených před 1. lednem 1949. Navíc ale nesmí být pojištěni u žádného z otevřených penzijních fondů a všechny zákonné podmínky, které jsou nezbytné pro pobírání starobního důchodu splnit k 31. prosinci 2008 (52).

Někteří zaměstnanci, kteří vykonávali výdělečnou činnost před 1. lednem 1999 nebo po 31. prosinci 2008 za zvláštních podmínek nebo výkon práce zvláštní povahy mají nárok na překlenovací důchod. Nárok na tento typ důchodu mají ženy, které dosáhly věku 55 let a splnily nejméně 20 let doby pojištění a muži ve věku 60 let s dobou pojištění nejméně 25 let. Při zaměstnání zvláštní povahy nebo zvláštních podmínek stačí 15 let doby pojištění. Pokud pojištěnec požádá o překlenovací důchod, musí ukončit pracovní poměr. Výše důchodu se vypočítává podobně jako u důchodu pro osoby, které se narodily po 31. prosinci 1968. Právo na tento typ důchodu končí v den předcházející dni získání práva na starobní důchod nebo v den předcházející dosažení důchodového věku (pokud osoba nemá nárok na starobní důchod) (52).

Kromě kapitálu, který si pojištěnec v systému nashromáždil, má na výši důchodu vliv i průměrná délka života. Průměrnou délku života počítá Ústřední statistický úřad. Používá se stejná pro muže i ženy. Výše důchodu se počítá jako podíl celkových příspěvků (součet počátečního kapitálu a příspěvků po 1. lednu 1999) a průměrné délky života u osob ve věku rovném důchodovému věku pojištěného (udává se v měsících). Do konce roku 1999 měly osoby možnost si vybrat, zda chtějí být pojištěni v Sociální pojišťovně nebo v otevřeném penzijním fondu. Dnes mohou do otevřených penzijních fondů vstoupit jen osoby narozené

po 31. prosinci 1948 a před 1. lednem 1969, které neměly svůj kapitál v roce 1999 v sociálním pojištění, ale po roce 1999 jsou zaměstnaní nebo vykonávají jinou výdělečnou činnost. Na výběr fondů mají osoby 6 měsíců od doby, kdy začaly podnikat nebo vstoupily do pracovního vztahu. Osobám, které se rozhodly nepřipojit se k penzijním fondům, zůstávají jejich příspěvky ve Fondu sociálního zabezpečení. Na důchodové pojištění pro případ stáří jde 19,52 % z vyměřovacího základu, zaměstnanec i zaměstnavatel se podílí stejným dílem, každý platí 9,76 %. V sociálním zabezpečení zůstává 17,22 % z vyměřovacího základu, do druhého pilíře, tedy do otevřených penzijních fondů jde 2,3 % z vyměřovacího základu (79).

Poslední skupinu tvoří osoby, které se narodily po 31. prosinci 1968. Těmto osobám už je přiznáván důchod podle nových pravidel a jsou tedy povinni odložit část pojistného do otevřených penzijních fondů. Výše důchodů u těchto osob bude zcela závislá na velikosti kapitálu, který si vytvoří na individuálním účtu v sociálním zabezpečení, zároveň tak i na účtu otevřených penzijních fondů a na průměrné délce života. Pro tyto osoby bude od 1. ledna 1999 počáteční kapitál připsán na individuální účet v ZUS. U osob, které se narodily po 1. lednu 1999, se výše důchodu počítá jako podíl celkového kapitálu z prvního pilíře (ZUS) i z otevřených penzijních fondů (OFE) a průměrné délky života pojištěnců v měsících. Pokud tento důchod bude nižší, než je dána minimální výše důchodu, vezme se v úvahu délka příspěvkové i nepříspěvkové doby a podle té se rozhodne, zda bude důchod zvýšen na nejnižší hodnotu důchodu nebo ne. Nárok na důchod má muž, pokud dosáhne ukončených 65 let věku a splní příspěvkovou i nepříspěvkovou dobu nejméně 25 let. Žena v ukončených 60 letech a 20 let doby pojištění. Pokud ale půjdou do důchodu dříve, budou mít nárok na vyšší částku důchodu (80).

1.3.2 Výše důchodu

Vliv na částku starobního důchodu má délka příspěvkového i nepříspěvkového období, výše vyměřovacího základu a základní částka, která platí v den vzniku nároku na důchod. V úvahu se berou příspěvky na sociálním zabezpečení nebo důchodovém pojištění, které pojištěnec odváděl 10 kalendářních let po sobě jdoucích z posledních 20 let, které přímo předcházely roku, ve kterém zažádal o důchod. Nezbytné je zároveň uvést průměr z příspěvků na sociálním pojištění během 20 kalendářních let, které si pojištěnec sám vybere z období celého pojištění. Tímto se stanoví vyměřovací základ, který se vynásobí individuálním koeficientem vyměřovacího základu základní částky. Základní částka je 100 % průměrné mzdy, která je snížena o odvody na sociální zabezpečení v předchozím kalendářním roce. Velikost základní částky platí od 1. března každého roku do posledního dne února následujícího roku. Výše starobního důchodu odpovídá 24 % základní částky, 1,3 % vyměřovacího základu za každý rok příspěvkového období a 0,7 % vyměřovacího základu za nepříspěvkové období (52). Minimální částka důchodu je pro rok 2012 stanovena na 799,18 PLN za měsíc (4 759 Kč). Pro porovnání nejnižší důchod pro osoby s částečnou pracovní neschopností je 613,38 PLN za měsíc (3 653 Kč) (57). Pro osoby, které se narodily po 31. prosinci 1968, je vyměřovacím základem celková výše pojistného uhrazené do konce měsíce, který předcházal měsíci, v němž vznikl nárok na starobní důchod. Tato částka je tvořena příspěvkem na důchodové pojištění, každoroční valorizací, a pokud byla osoba pojištěna již před 1. lednem 1999, tak valorizací původního kapitálu (52).

1.3.3 Otevřený penzijní fond – OFE

Otevřený penzijní fond je právnickou osobou. Patří do druhého pilíře a je povinný pro osoby narozené po 31. prosince 1968, na které se vztahuje povinný systém důchodového pojištění. Po nástupu do prvního zaměstnání je osoba

povinna do 7 dnů uzavřít smlouvu s OFE. V praxi může být tato lhůta prodloužena až na 6 měsíců (do 10. ledna nebo 10. července každého roku). OFE nemohou odmítnout osobu, která je povinna platit pojistné na sociálním zabezpečení. Osoba má možnost systém změnit, pokud se tak rozhodne. Podle zákona může být osoba členem pouze jednoho OFE (77). Osoba nesmí měnit OFE velmi často, ale pokud se přesto rozhodne ke změně, zaplatí v prvním roce za změnu účtu 160 PLN (953 Kč) a ve druhém roce vedení účtu 80 PLN (476 Kč), až po dvou letech tak může učinit zcela zdarma. Tento systém platil do dubna 2011, dnes si osoby mohou změnit OFE zcela zdarma, bez ohledu na délku trvání pracovního poměru (60). Během období členství, nemohou osoby využívat prostředků na individuálních účtech. Nárok na výběr prostředků ze spoření vznikne až v době, když vznikne nárok na starobní nebo invalidní důchod (77). Vzhledem k tomu, že jde o povinný pilíř, jsou příspěvky součástí odpočtu z příjmu na důchodové pojištění a do OFE jde 2,3 % (79). Pokud dojde k úmrtí pojištěnce, nejsou zpravidla prostředky z OFE součástí majetkové podstaty, vychází se ze smlouvy, kde pojištěnec určí osobu, na jejíž účet jsou v takovém případě převedeny finance, zcela nezávisle na dědictví. Jen v případě, kdy není žádný příjemce, jsou prostředky z OFE předmětem pozůstalosti (56).

1.3.4 Individuální účet – IKE

Tento systém umožňuje nashromáždit další úspory na stáří. Patří do tzv. třetího dobrovolného pilíře důchodového systému a zisky z IKE jsou osvobozeny od daně (64). Přispívat do tohoto systému mohou osoby, které jsou starší 16 let, pokud jsou výdělečně činní na základě pracovní smlouvy. Takže provádět platby v IKE může osoba až dosažením zletilosti nebo od 16 let, pokud má zároveň příjmy ze zaměstnání. Zároveň pokud jde o rodinu, není možné vytvořit jeden společný účet, proto nemohou rodiče spořit dětem od mládí. Vždy je nutné, aby si každá osoba vytvořila svůj účet. Pokud se tedy osoba rozhodne pro toto spoření, existují různé typy, které jsou nabízeny investičními fondy, specializovanými

otevřenými investičními fondy, makléřskou firmou pro obchodování s cennými papíry, bankami provádějícími zprostředkovatelskou činnost, životními pojišťovny a bankami. Od 1. ledna 2012 dobrovolnými důchodovými fondy. Pokud bude osoba nespokojena s vedením svého účtu, může kdykoliv přesunout svůj kapitál do jiného systému. Pokud se osoby rozhodnou pro výplatu svých financí z IKE, musí dodržet určité podmínky, aby jim byly poskytnuty daňové úlevy. Tyto výhody budou mít osoby, které dosáhly alespoň 60 let nebo osoby, které získají nárok na důchod, jsou-li starší 55 let. Zároveň pokud chtějí, aby jejich kapitálový zisk byl osvobozen od daně, měli by přispívat do systému nejméně po dobu 5 let a více než polovinu naspořených příspěvků mít v systému minimálně 5 let před datem žádosti o výplatu. Toto neplatí pro osoby narozené do 31. prosince 1948, které mají nárok na osvobození od daně i v případě kratší doby spoření. Pokud se osoba narodila před 31. prosincem 1945, bylo povinné pětileté období zkrácené na tři roky a pro ty, kteří se narodili mezi 1. lednem 1946 a 31. prosincem 1948 na čtyři roky. Zároveň není stanovena horní hranice úspor. Čerpání prostředků z IKE je možné vyplacením nebo formou splátek, první splátka by měla být provedena nejpozději do 14 dnů ode dne předložení žádosti. Nikde není uvedeno, kdy by mělo přesně dojít k vyplacení (např. odchodem do důchodu). V případě smrti se postupuje podle smlouvy, ve které zesnulý uvede jednu nebo více osob, které mají na finance nárok. Tyto osoby je možné kdykoliv změnit. Pokud i tak ve smlouvě nebude nikdo uveden, bude se postupovat jako u dědictví. Osoba, která byla uvedena nebo dědic má možnost si prostředky vyplatit nebo převést na své IKE nebo do důchodového systému. Při jakémkoli rozhodnutí jsou osoby osvobozeny od daně z příjmů nebo dědické a darovací daně (78).

1.3.5 Zaměstnanecké důchodové pojištění – PPE

Jedná se o třetí pilíř, který je součástí dobrovolného důchodového pojištění. Zaměstnanecké je proto, že příspěvky na zaměstnancův účet v PPE upravuje zaměstnavatel, jedná se o tzv. základní příspěvek. Ten však nespadá do

povinných příspěvků do ZUS. Zaměstnanec má v tomto případě možnost si zvýšit své prostředky doplňkovým příspěvkem. Na každý rok je stanoven limit na příspěvky, které odvádí zaměstnanec jako doplňkové příspěvky. Je možné si vybrat mezi čtyřmi formami vedení účtu: a to zaměstnanecký důchodový fond, smlouva za platbu zaměstnaneckých příspěvků do investičního fondu, skupinové životní pojištění u pojišťovny nebo cizí, zahraniční vedení. Pro vedení účtu jsou legislativně upravena některá pravidla. Základní příspěvek, který odvádí zaměstnavatel, může být až do výše 7 % platu zaměstnance. Tento příspěvek je součástí platu, ale není zahrnut do odvodu pojistného na sociální zabezpečení. Platba pojistného se pozastavuje na dobu od 3 do 6 měsíců nebo se periodicky snižuje jejich výše, aniž by k tomu byl nutný souhlas zaměstnanců. Důchod, který je z tohoto systému vyplácen je osvobozen od daně. Nárok na veškeré výhody ze systému, vznikají dovršením 60 let nebo 55 let, v případě nároku na předčasný důchod. V případě úmrtí pojištěnce, jsou prostředky součástí dědictví a zároveň jsou osvobozeny od dědické daně (59).

1.4 Důchodový systém v Německu

Německo má už od dob Otto von Bismarcka rozvinutý sociální stát. Již v roce 1889 byl přijat zákon o starobním a invalidním důchodovém pojištění. Německo tedy poskytuje svým občanům sociální zabezpečení a snaží se také podporovat sociální spravedlnost mezi osobami sociálně silnými a sociálně slabými. Mezi základní znaky sociálního státu patří povinné sociální pojištění (5). Aby osoba měla nárok na starobní důchod, musí dosáhnout důchodového věku a splnit další podmínky, podle kterých je jí poskytnut řádný starobní důchod, starobní důchod pro zvláště dlouhodobě pojištěné, pro dlouhodobě pojištěné, pro osoby s těžkým zdravotním postižením, dále starobní důchod po odchodu do důchodu po nezaměstnanosti nebo po práci na částečný úvazek a starobní důchod pro ženy (2). Německý systém je také tří pilířový. Druhý pilíř tvoří zaměstnanecké důchodové pojištění, které je fondově financované a je

dobrovolné. Třetí pilíř je pro osoby také dobrovolný a nejčastěji se jedná o kapitálové životní pojištění (87).

1.4.1 Povinné důchodové pojištění

Všechny osoby, které jsou povinně důchodově pojištěny, jsou vyjmenované v šesté knize sociálního zabezpečení (SGB VI). Existují dva typy pojištění, a to svobodně pojištěné osoby a osoby osvobozené od povinného pojištění na žádost. Některé skupiny osob nejsou v SGB VI uvedeny, a to z důvodu, že důchody jsou upraveny speciálním zákonem, jako například státní úředníci, soudci, vojáci z povolání (8). Povinně důchodově pojištěni jsou všechny osoby od 16 let, které vykonávají výdělečnou činnost a také osoby samostatně výdělečně činné, až na některé výjimky. Nezávisle na výši příjmu jsou důchodově pojištěni i učni a osoby se zdravotním pojištěním, které pracují ve schválených dílnách. Povinnému důchodovému pojištění podléhají i osoby, které vykonávají vojenskou nebo civilní službu (4). Existují i některé výjimky, které se týkají osob, pro něž je účast v systému dobrovolná. Jedná se o osoby s příjmem nižším než 400 € za měsíc (9 912 Kč), osoby, které mají pracovní úvazek nižší než 50 pracovních dní v roce a dále osoby, které mají pracovní smlouvu na dobu určitou (kratší než 2 měsíce). Příspěvky na důchodové pojištění platí zaměstnavatel i zaměstnanec rovným dílem, oba 9,95 % z hrubé mzdy zaměstnance. Osoby samostatně výdělečně činné odvádí do systému 19,9 % ze svých hrubých příjmů, pokud se dobrovolně účastní důchodového pojištění. Od 1. dubna 2003 platí tzv. posuvné zóny (progresivní), které se týkají zaměstnanců, kteří vydělávají mezi 400,01 € (9 912 Kč) a 800 € (19 824 Kč) měsíčně. Tyto osoby odvádí pouze sníženou sazbu pojištění, a to ve výši 4,9 % ze své hrubé mzdy. Osoby, jejichž příjem je do 400 € nebo do 800 € za měsíc, mají svobodnou volbu se rozhodnout, zda budou platit příspěvek v plné výši (9,95 %) nebo ne. Minimální měsíční příspěvek na důchodové pojištění činí 79,60 € (1 972 Kč). Povinný důchodový systém v Německu jako i jiné systémy řeší problémy se stárnutím obyvatel. Přesto

bylo stanoveno, že se do roku 2020 nezvýší výše příspěvků nad 20 % hranice hrubé mzdy zaměstnance a do roku 2030 nad 22 %. V Německu je stanoven odvodový strop, který pro rok 2011 činí pro bývalé západní Německo 66000 € (1 635 480 Kč) a pro bývalé východní Německo 57 600 € (1 427 328 Kč). Také je zákonem stanoveno, kolik musí v systému zůstat, tzv. krizová rezerva, jejíž minimální výše je 0,2 násobek měsíčních výdajů systému a maximální výše je 1,7 násobek měsíčních výdajů systému (87).

Od 1. ledna 2012 došlo ke změnám ve výši příspěvků na důchodové pojištění. Zaměstnavatel i zaměstnanec odvádí 9,8 % z hrubé mzdy zaměstnance, do důchodového systému jde tedy 19,6 %. Změnila se i výše minimálního měsíčního příspěvku, která pro tento rok činí 78,40 € (1 943 Kč) a také částka odvodového stropu činí pro bývalé západní Německo 67 200 € (1 665 216 Kč) a pro bývalé východní Německo 57 600 € (1 427 328 Kč) (28).

1.4.2 Druhy starobních důchodů

Řádný starobní důchod

Věková hranice pro nárok na tento druh důchodu je 65 let. Vzhledem k prodlužující se délce života a stále snižujícímu se počtu ekonomicky aktivních osob, dochází od roku 2012 do roku 2029 k postupnému prodlužování odchodu do důchodu na 67 let. Týká se to osob, které se narodily v roce 1947 a později. Pro všechny osoby narozené po roce 1964 bude věk odchodu do důchodu 67 let. K navyšování dochází postupně. Od roku 1947 se ke každému pozdějšímu roku přičítá 1 měsíc do té doby, než dojde ke zvýšení na 66 let, od 66 let se zvyšuje o dva měsíce za rok (11). Zároveň je nutné, aby pojištěnec, jestliže žádá o tento typ důchodu, byl pojištěn minimálně 40 let s minimální příspěvkovou dobou 30 let (7). Do potřebné doby nebo tzv. všeobecné čekací doby se započítávají povinné nebo dobrovolné příspěvky do pojištění, doba výchovy dětí do 3 let jejich věku, povinné příspěvky za dobu, kdy se pojištěnec staral o svého rodinného příslušníka

nebo osobu blízkou, doba zaměstnání malého rozsahu, kdy příspěvky odvádí za svého zaměstnance zaměstnavatel, náhradní doba, do které je např. zahrnuta základní vojenská služba nebo civilní služba a také doba z vypořádání nároků na zaopatření (týká se rozvodu manželů) (50). Osoby, které se narodily po roce 1963, budou muset dosáhnout 67 let pro nárok na starobní důchod. Také jim bude umožněno odejít do důchodu již v 65 letech, aniž by došlo ke snížení důchodu. V tom případě však musí splnit 45 let povinné příspěvkové doby (53). Pokud získá osoba nárok na řádný starobní důchod, nemá žádná omezení, pokud se rozhodne dále pracovat (11). Existuje možnost pobírání také předčasného důchodu, který náleží osobám po dosažení 63 let a 35 letech důchodového pojištění (53).

Starobní důchod po nezaměstnanosti nebo po práci na částečný úvazek

Na tento druh důchodu má nárok osoba, která se narodila před rokem 1952 a zároveň dosáhla důchodového věku minimálně 60 let. U osob, které se narodily před rokem 1946 až do roku 1948, se postupně prodlužuje věk odchodu do důchodu na 63 let a pro osoby narozené po roce 1940 platí už věk 63 let. Minimální doba pojištění, která se v tomto případě musí splnit je 15 let. Další podmínkou je, že při odchodu do důchodu byla osoba nezaměstnaná nebo po 58 roce a 6 měsících byla 52 týdnů nezaměstnaná nebo dva roky před dovršením důchodového věku vykonávala práci na částečný úvazek. Poslední podmínkou, kterou je nutné splnit je povinnost být během 10 let před odchodem do důchodu nejméně 8 let povinně důchodově pojištěn (26). Pokud byl osobě vyplácen důchod, ještě než dovršila 65 let, bude tím pádem snížen o 0,3 % za každý měsíc předčasného pobírání (11).

Starobní důchod pro ženy

Na tento druh důchodu má nárok žena, která se narodila před rokem 1952, dosáhla důchodového věku 60 let. Zároveň splnila potřebnou dobu pojištění nejméně 15 let, a po 40. roce přispívala do povinného systému déle jak 10 let. I u tohoto druhu důchodu platí, že pokud osoba začne pobírat důchod před dovršením 65 let, dojde každý měsíc ke srážkám ve výši 0,3 % za dobu předčasného odchodu do důchodu (3).

Starobní důchod pro osoby zvláště dlouhodobě pojištěné (minimálně 45 let)

Tento typ důchodu platí od roku 2012 a je určen pro osoby, kterým je minimálně 65 let a splnily potřebnou dobu pojištění 45 let. Má být jakousi kompenzací pro osoby, kterým byl důchodový věk zvýšen na 67 let (11). Do 45 let povinného pojištění jsou započítávány povinné příspěvky v době, kdy se pojištěnec stará o dítě až do věku 10 let, v době kdy byl považován za osobu samostatně výdělečně činnou, příspěvky v době pobírání nemocenských dávek, doba péče o osobu blízkou. Naopak do této doby nejsou započítávány dávky v nemoci, které jsou vypláceny pracovní správou, doba, kdy docházelo k důchodovému vyrovnání manželů, placení příspěvků na dobrovolné pojištění a také vyrovnání pojištění po rozvodu (23).

Starobní důchod pro dlouhodobě pojištěnce (minimálně 35 let)

O tento typ důchodu je možné zažádat, pokud osoba dosáhla minimálně 63 let a splnila čekací dobu 35 let. Pokud se osoba narodila po roce 1949, zvyšuje se věková hranice pro odchod do důchodu z 65 let na 67 let. Do čekací doby je započítávána doba povinných i dobrovolných příspěvků, rodičovská dovolená, péče o osobu blízkou, doba, kdy docházelo k důchodovému vyrovnání manželů, příležitostné zaměstnání, při němž je placeno pojistné, náhradní doba, kterou je

myšleno např. politické vězení ve východním Německu, nebo útěk. Započítává se také doba placení příspěvků, například pokud osoba studuje a dosáhla věku 17 let a dále je zohledněna doba vzdělávání do 10 let věku (24).

Tabulka 4: Postupné zvyšování věkové hranice u osob narozených po roce 1949

rok a měsíc narození	zvýšení v měsících	věk odchodu do důchodu
1949 leden	1	65 let 1 měsíc
1949 únor	2	65 let 2 měsíce
1949 březen-prosinec	3	65 let 3 měsíce
1950	4	65 let 4 měsíce
1951	5	65 let 5 měsíců
1952	6	65 let 6 měsíců
1953	7	65 let 7 měsíců
1954	8	65 let 8 měsíců
1955	9	65 let 9 měsíců
1956	10	65 let 10 měsíců
1957	11	65 let 11 měsíců
1958	12	66 let
1959	14	66 let 2 měsíce
1960	16	66 let 4 měsíce
1961	18	66 let 6 měsíců
1962	20	66 let 8 měsíců
1963	22	66 let 10 měsíců
1964	24	67 let

Zdroj: Deutsche Rentenversicherung (24)

Starobní důchod pro osoby s těžkým postižením

Tento důchod je určen pro osoby s těžkým postižením, jestliže dosáhly důchodového věku 63 let a splnily povinnou dobu pojištění 35 let. Je však možné zažádat i o předčasný důchod v 60 letech. Pokud se jedná o stupeň postižení, musí jít alespoň o 50 %. Zároveň má na tento typ důchodu nárok i osoba, která se narodila před 1. lednem 1951 a byla před odchodem do důchodu neschopna

vykonávat své zaměstnání nebo jinou výdělečnou činnost (11). Osoby narozené před 1. lednem 1952, si mohou zažádat o důchod namísto ve věku 63 let, již ve věku 60 let. Musí však počítat se snížením až o 10,8 %. Pro narozené v období mezi 1. lednem 1952 a 31. prosincem 1963 se hranice odchodu do důchodu zvyšuje z 63 let na 65 let. Ke zvyšování dochází, i pokud by si osoba chtěla požádat o předčasný důchod, a to z věkové hranice 60 let na 62 let. Osoby narozené po 31. prosinci 1963 mohou zažádat o důchod ve věku 65 let, nejdříve v 62 letech. Do čekací doby se započítávají stejné doby jako u starobního důchodu pro dlouhodobé pojištění (25).

1.4.3 Druhý pilíř – zaměstnanecké důchodové pojištění

V Německu má tento systém už dlouholetou tradici. Již v polovině 19. st. zaměstnanecké starobní penze vyplácely např. společnosti Krupp a Siemens. V roce 2001 došlo k reformě a systém je založen na tzv. duálním modelu – přímé státní podpoře spoření a daňově odečitatelných položek. Od roku 2002 není systém definován jen dávkově, ale je možnost využít i příspěvkové schéma. Od roku 2005 jsou zavedeny daňové úlevy na příspěvky, které jdou do druhého pilíře, zároveň ukládá povinnost pro zaměstnavatele zařídit zaměstnancům účast na zaměstnaneckém pojištění. Záleží pak na zaměstnancích, zda tuto možnost využijí, účast je pro ně dobrovolná. V Německu existuje 5 hlavních penzijních schémat, které se liší způsobem financování. Prvním typem je přímý příslib, kde zaměstnavatel uzavírá se zaměstnancem smlouvu o výplatě penze. Na financování příspěvků se podílí zaměstnavatel i zaměstnanec. Zaměstnavatel je v tomto případě povinen zřídit speciální rezervní fond. Druhým typem je podpůrný fond, který je právně nezávislý a spravuje jednu nebo více firem. S předchozím typem je velmi podobný, hlavním rozdílem je, že zaměstnavatel nezřizuje svůj vlastní fond. Třetím typem je přímé pojištění, kdy zaměstnavatel uzavře svým zaměstnancům životní pojistku u komerční pojišťovny. Veškeré oprávnění nakládat s prostředky z pojištění má pouze zaměstnanec, popřípadě jeho pozůstalí.

Posledním typem je penzijní pokladna, která je také právně nezávislá a může být zřízena jedním nebo více zaměstnavateli, popřípadě celým odvětvím. Do systému přispívá zaměstnavatel i zaměstnanec, odvody jsou daňově zvýhodněny a dokonce příspěvky zaměstnance jsou osvobozeny od příspěvků na sociální zabezpečení. Penzijní pokladna je kontrolována Kanceláří pro dohled nad pojištěním a nakládáním s aktivy účastníků (87).

Podle typu schématu mohou být vlastníky pojištění zaměstnavatelé (v případě přímého příslibu), komerční pojišťovny nebo jiné finanční instituce. V současné době je hlavně kladen důraz na dávkově definovaný způsob, kdy zaměstnanec pravidelně přispívá do systému. V případě penzijní pokladny má zaměstnanec možnost vyvázat se maximálně 4 % z příspěvků na sociálním zabezpečení a odvést je do zaměstnaneckého důchodového systému. Všechny penzijní schémata umožňují vyplácení starobního, invalidního i pozůstalostního důchodu, která jsou upřednostňována před jednorázovým vyrovnáním. V případě vyplácení těchto důchodů dochází ke zdanění, jestliže je částka vyšší než 400 € za měsíc (9 912 Kč) (87).

1.4.4 Výpočet důchodu

Pro výpočet důchodu je důležitá příspěvková doba, důchodová hodnota a typ důchodu. Příspěvkovou dobou je myšlena doba, kdy osoba platí povinné nebo dobrovolné příspěvky. Započítávána je i doba, kdy osoba žádné příspěvky neplatí, tím je myšlena doba, kdy příspěvky jsou placeny vládou, např. výchova dítěte. Doba kdy jsou placeny povinné příspěvky, je např. výdělečná činnost, vojenská nebo civilní služba, pobírání nemocenské, péče o osobu blízkou, rodičovská dovolená, zaměstnání v zahraničí. Náhradní doba je také brána na zřetel při výpočtu důchodu. Je to doba, kdy osoba z objektivních příčin nemohla platit příspěvky, jako např. výkon vojenské služby, zadržení, vyhoštění, status uprchlíka, zbavení osobní svobody v bývalém východním Německu (27).

Pro výpočet výše důchodu se používá vzorec, kdy se mezi sebou vynásobí osobní bodový zisk, typ důchodu a současná důchodová hodnota. Tímto se určí výše měsíčního důchodu. Osobní zisk je bodován. Za každý rok podle průměrného příjmu je připsán pojištěnci bod. Současná důchodová hodnota vychází z průměrné mzdy a úrovně příjmů. Její částka je uvedena v eurech (6).

1.5 Důchodový systém ve Velké Británii

Oficiální název je Spojené království Velké Británie a Severního Irska, pod který spadají 4 země, a sice Anglii, Wales, Skotsko a Severní Irsko. Vzhledem k velikosti a počtu států může dojít k odlišnostem v důchodových systémech u jednotlivých zemí. Uvedené údaje v diplomové práci se týkají pouze Anglie. Jako název je zde užíváno zkráceně Velká Británie (67).

Ve Velké Británii existuje tří pilířový systém důchodového zabezpečení. Státní důchod je v této zemi jeden z nejnižších v Evropě. Samotný systém je velmi složitý. První pilíř tvoří základní státní důchod (Basic state pension), druhý státní důchod (dříve nazýván jako SERPS) a testované dávky (tzv. Pension credit). Druhý pilíř je tvořen příspěvkově definovanými podnikovými důchody, dávkově definovanými podnikovými důchody, osobními důchody nebo kolektivně vyjednávány individuálními plány a kapitálovými důchody. Třetí, soukromý pilíř tvoří doplňkové dobrovolné příspěvky k podnikovým plánům a samostatné oddělené příspěvkově definované důchodové účty (68).

1.5.1 První pilíř

Je tvořen základním a doplňkovým důchodovým systémem, kterého se musí účastnit každá zaměstnaná osoba i osoba samostatně výdělečně činná od 16 let, jestliže její příjem je vyšší než £97 (2 876 Kč) za týden. Osoby, jejichž příjem nedosahuje £97 za týden, nebo např. studenti a osoby žijící krátkodobě v zahraničí mají možnost se dobrovolně účastnit systému. Tento systém nabízí jednotnou

dávku s univerzálním pokrytím tzv. základní státní důchod. Vyvázat se ze základního důchodu nelze. Naopak z doplňkového důchodu je možné odstoupit, jedná se o tzv. contracting-out. Pokud dojde k vyvázání, má osoba možnost se účastnit zaměstnaneckého nebo osobního důchodu. Pokud by se postupem času osoba chtěla do systému vrátit, je umožněn i zpětný návrat, tzv. opt-in (87).

Platby do národního pojištění jsou různé pro zaměstnance, osoby samostatně výdělečně činné nebo pro osobu, která je dobrovolně účastná důchodového pojištění. Sazby pojistného se dále odvíjí od příjmu. Osoby jsou rozděleny podle těchto kritérií do čtyř tříd, které určují procentní výši pojistného na národním pojištění (63).

1.5.1.1 Základní státní důchod (Basic state pension)

Pro většinu se státní důchod skládá ze dvou částí, základního státního důchodu a druhého státního důchodu (44). Výše základního státního důchodu je vyplácena paušálně na základě počtu let národního pojištění. Druhý státní důchod závisí na výši příjmů (45).

Na základní státní důchod má nárok osoba, která splnila potřebnou dobu kvalifikačních let. Do kvalifikačních let, která mají vliv na výši státního důchodu, se započítává zaměstnání na plný nebo částečný úvazek, samostatně výdělečná činnost, péče o druhou osobu nad 20 hodin týdně, pobírání přídatku na dítě, přijímání určitých výhod (nezaměstnaným, kteří si aktivně hledají práci, atd.) nebo vzdělávání. Velmi zjednodušeně by se dalo říci, že pokud osoba pracuje nebo se stará o děti, pečuje o druhou osobu, pobírá určité výhody ze systému nebo se vzdělává, přispívá tím do národního pojištění. Počet kvalifikačních let závisí na věku a na pohlaví. Muži narození do 6. dubna 1945, potřebují pro nárok na plný základní státní důchod 44 kvalifikačních let, ženy narozené před 6. dubnem 1950, potřebují 39 kvalifikačních let. Mužům narozeným po 6. dubnu 1945 a ženám narozeným po 6. dubnu 1950 stačí 30 let národního pojištění. (40). Pro nárok na základní státní důchod musí muži narození před 6. dubnem 1945 splnit minimálně

11 kvalifikačních let a ženy narozené před 6. dubnem 1950 minimálně 10 let (30). Pokud, ale osobě chybí nějaké kvalifikační roky, může dále dobrovolně přispívat do národního pojištění. I pokud již získala potřebnou kvalifikační dobu, má možnost stále přispívat do systému, a tím získat druhý státní důchod. Nezbytnou podmínkou k získání důchodu je i dosažení státního důchodového věku. Pokud osoba dosáhne důchodového věku, vláda sleduje pracovní záznamy, výši příspěvků na národní pojištění a posuzuje, jakou částku státního důchodu může dostat (42).

Záleží také na výši kapitálu v národním pojištění, pokud se jedná o osobu samostatně výdělečně činnou nebo zaměstnance, musí mít v roce 2012-2013 v národním pojištění více jak £5 564 (164 967 Kč). Může se stát, že osoby nemají nárok na plný základní státní důchod. Osoba, která dosáhla důchodového věku 6. dubna 2010 nebo déle a nemá dostatečný počet kvalifikačních let pro úplný státní důchod, dostane základní státní důchod. Potřebnou výši kvalifikačních let si může osoba i po dosažení státního důchodového věku zvýšit. Pro osoby, které dosáhly důchodového věku před 6. dubnem 2010 a mají splněno alespoň 25 % nebo více z potřebných kvalifikačních let a tím pádem nemají nárok na plný základní státní důchod, dostanou týdenní základní státní důchod mezi minimální a maximální výší. Pro rok 2012 se jedná o rozmezí mezi částkami £26,86 (796 Kč) a £107,45 za týden (3 186 Kč) (40).

Dalším druhem státního důchodu je důchod pro osoby nad 80 let, které mají nízký nebo žádný státní důchod. Na rozdíl od základního státního důchodu, není povinností pro nárok na tento důchod přispívat do národního pojištění. Nárok má osoba nad 80 let, pokud nedostává základní státní důchod nebo její důchod je nižší než £64,40 za týden (1 909 Kč). Další podmínkou pro nárok na tento důchod je doložení pobytu v Anglii, Skotsku nebo Walesu, a to po dobu minimálně 10 let v období 20 let před 80. narozeninami. V roce 2012 má osoba nárok na £64,40, pokud nedostává základní státní důchod nebo pokud dostává snížený základní státní důchod, dostane rozdíl mezi částkou důchodu a £64,40 (46).

1.5.1.2 Druhý státní důchod

Druhý státní důchod je možné získat ve stejné době jako základní státní důchod. Pokud osoba dosáhne státního důchodového věku a získá potřebnou dobu kvalifikovaných let, tak vznikne nárok na úplný základní státní důchod. To znamená, že není potřeba platit příspěvky na druhý státní důchod. Ale pokud osoba pracuje, musí pokračovat v placení příspěvků do národního pojištění, dokud nedosáhne státního důchodového věku. To platí i v případě, že osoba již splnila potřebnou dobu pojištění. Na rozdíl od základního státního důchodu není u druhého důchodu určen maximální počet let, kdy je možné získat druhý státní důchod. Osoba může stále přispívat na druhý státní důchod, dokud nedosáhne státního důchodového věku. Jakmile dosáhne státního důchodového věku, může přestat platit sociální pojištění (30).

Pro lepší pochopení je zde uveden praktický příklad, jak přispívat do obou systémů. Šestnáctiletý mladík si během své přípravy na povolání začal odvádět příspěvky do národního pojištění. V 18 letech je zaměstnán na plný úvazek a pracuje do 68 let, než dosáhne státního důchodového věku. Za každý rok, co pracuje, platí příspěvky do národního pojištění. V tom případě získá za každý rok nárok na druhý státní důchod. To znamená, že ve 46 letech dosáhne 30 let pro kvalifikaci a tím si vytvořil potřebnou dobu pojištění pro nárok na plný státní důchod. Nadále ale přispívá do národního pojištění, než dosáhne státního důchodového věku, tedy do 68 let. Tyto příspěvky jdou na jeho druhý státní důchod a další výhody, které jsou závislé na sociálním pojištění. Když dosáhne státního důchodového věku, má nárok na plný základní státní důchod a druhý státní důchod z příspěvků od 18 do 68 let (30).

Druhý státní důchody poskytuje vláda. Nárok na něj má osoba, která vydělává více než £5 564 za rok z jednoho zaměstnání (164 967 Kč), pečuje o dítě do 12 let a pobírá přídavek na dítě, pečuje o nemocnou nebo zdravotně postiženou osobu více než 20 hodin týdně, uplatňuje pečovatelský úvěr, je registrovaný poskytovatel péče a také uplatňuje pečovatelský úvěr nebo pobírá některé další

dávky z důvodu nemoci nebo postižení. Pokud je osoba zaměstnaná a pobírá základní státní důchod, pak může na základě smlouvy získat dodatečně i druhý státní důchod (29). Druhý státní důchod je štedřejší pro osoby se středními nebo nízkými příjmy, některé pečovatele a osoby, kteří jsou dlouhodobě nemocní nebo zdravotně postižení (41).

Nárok na druhý státní důchod nemá osoba samostatně výdělečně činná, jelikož platí nižší příspěvky do národního pojištění, nezaměstnaný nebo osoba, která studuje nebo se připravuje na budoucí povolání. Pokud osoba nemůže pracovat z důvodu nemoci či zdravotního postižení, zároveň také nebude vytvářet další státní důchod. Požadovat další státní důchod může osoba, pokud se dostane do státního důchodového věku nebo se může rozhodnout pro odklad (29).

Druhému státnímu důchodu se říkalo SERPS (State Earnings-Related Pension Scheme). V dubnu 2002 byl název změněn na druhý státní důchod. Výše důchodu je založena na výši příspěvků odvedených do národního pojištění a na výši příjmů. V případě, že by došlo k situaci, že by manžel/ka nebo přítel/kyně zemřeli a došlo by k dědickému řízení, výše tohoto důchodu by záležela na datu narození zemřelé osoby (40).

Vyvázení se z druhého státního důchodu

Pokud osoba vydělává ročně nad určitou částku, pro rok 2011/2012 více než £5 304 (157 258 Kč), může opustit druhý státní důchod a namísto toho se připojit k soukromému důchodu. Tomu se říká smluvní vyvázení. Nelze ale opustit, neboli se vyvázet ze základního státního důchodu. Jednou z možností, kterou si osoba může vybrat je důchodové pojištění zaměstnanců. Po zařazení do tohoto systému platí on i jeho zaměstnavatel sníženou sazbu do národního pojištění. Pokud se rozhodne odejít do důchodu, tento důchod bude pocházet ze zaměstnavatelova systému, nikoliv z druhého státního důchodu. Nicméně je možné současně přispívat na druhý státní důchod. Druhý státní důchod osoba získá v roce 2011/2012, jestliže na základě smlouvy přispívala na osobní důchod a

získala méně než £14 400 (426 946 Kč). Další možností je vytvořit si osobní důchod. V tomto případě se nebudou platit nižší příspěvky do národního pojištění, ale jednou za rok finanční úřad zaplatí slevu z příspěvků přímo do národního pojištění. Osoba se může zapojit do důchodového pojištění zaměstnanců nebo osobního důchodového systému, aniž by se vyvázal z druhého státního důchodu. Pokud si zvolí tuto možnost, získá slevu. Obvykle se jedná o daňové úlevy na příspěvcích na soukromém důchodovém pojištění. Konkrétně na základě daňového roku 2009/2010 je základní sazba daně z příjmu 20 %, z £100, které jdou na důchod, platí osoba jen £80. Podobně je tomu i v případě, jestliže platí vyšší sazbu daně z příjmu 40 %, tak z £100 (2 965 Kč), které jdou do nákladů penzijních fondů, platí jen £60 (1 779 Kč) (33).

Uzavírání smluv „pouze na slevu“

Uzavírání smluv „pouze na slevu“, neboli tzv. „rebate only“ scheme je jednou z možností, jak se vyvázat z druhého státního důchodu. Některé systémy sociálního zabezpečení a osobní důchody jsou organizovány na základě tohoto systému. Jedná se o to, že jediné peníze, které jdou do systému, jsou slevy z příspěvků do národního pojištění. Důležité je ale mít na paměti, že důchod, který je možné získat z tohoto systému, je založen na tom, jak dobře byly finanční prostředky investovány. Výše důchodu, který osoba takto získá, nemusí být stejná jako druhý státní důchod. Je nutné zvážit, zda zvolení tohoto systému, zajistí dostatečnou životní úroveň v důchodu (33).

1.5.2 Výše státního důchodu

Pro většinu osob se státní důchod skládá ze dvou částí, základního státního důchodu a druhého státního důchodu. Částka získaná ze základního státního důchodu závisí na výši zaplacených příspěvků do národního pojištění. Pro rok 2012/2013 činí částka plného důchodu pro jednu osobu £107,45 za týden

(3 186 Kč). Pro manželské páry je v současné době příspěvek státního důchodu £64,40 za týden na osobu (1 909 Kč), pokud oba přispívali do národního pojištění. Jestliže oba partneři pracovali celý život a dostatečně plnili platby národního pojištění samostatně, platí každému samostatný nárok na důchod (42).

Další možností zvýšení státního důchodu je důchodový úvěr tzv. Pension Credit, který slouží k navýšení důchodu pro seniory v souvislosti s bydlením. Skládá se ze dvou částí, garančního a spořicího úvěru. Garanční úvěr navýší týdenní příjem na £142,70 (4 230 Kč), pokud se jedná o jednu osobu a na £217,90 (6 460 Kč), pokud má osoba partnera. Tyto částky mohou být ještě navýšeny, pokud se jedná o osobu se zdravotním postižením, osobu pečující o druhou osobu nebo pokud osoba platí náklady spojené s bydlením, např. úroky z hypotéky. Pro nárok na garanční úvěr je důležité dosáhnout kvalifikačního věku pro důchodový úvěr, který se postupně zvyšuje na 66 let. Pokud osoba nedosáhla tohoto věku a její partner ano, může o garanční úvěr požádat (38).

Pokud je osoba starší 65 let a při odchodu do důchodu dosáhla určitých opatření, např. druhého důchodu, má nárok na spořicí úvěr. Spořicí úvěr navýší příjem až na £189 týdně (5 604 Kč) pro jednotlivce a £209,70 týdně (6 217 Kč) pro osobu, která má partnera. V případě, že je osoba zdravotně postižená, pečuje o druhou osobu nebo platí náklady spojené s bydlením, např. úroky z hypotéky, jedná se až o navýšení o částku £18,54 (550 Kč) týdně pro jednotlivce a £23,73 týdně (704 Kč) pro osobu, která má partnera (38).

Tabulka 5: Maximální týdenní dávky základního státního důchodu (2012/2013)

svobodný muž nebo žena	£107,45 (3 186 Kč)
ženatý muž nebo vdaná žena, druh, družka (kvalifikují se vlastními příjmy)	£107,45 (3 186 Kč)
ženatý muž nebo vdaná žena, druh, družka (kteří jsou kvalifikováni pomocí záznamu z Národního pojištění manželky, manžela nebo druha, družky), tzv. nepříspěvkový důchod	£64,40 (1 909 Kč)

Zdroj: Directgov (42)

1.5.3 Důchodový věk

Pro muže, kteří se narodili do 6. prosince 1953, je důchodový věk 65 let. U žen narozených mezi 5. dubnem 1950 a 6. prosincem 1953 je důchodový věk v rozmezí mezi 60 a 65 lety. Mezi dubnem 2016 a listopadem 2018 se u žen zvýší důchodový věk na 65 let. Od prosince roku 2018 se začne důchodový věk zvyšovat a v říjnu 2020 by měl dosáhnout 66 let. Tyto změny se týkají žen narozených po 6. dubnu 1953 a mužů narozených po 6. prosinci 1953. K dalšímu zvyšování by mělo dojít mezi roky 2034 a 2036, v těchto letech by mělo dojít ke zvýšení na 67 let a v letech 2044 a 2046 na 68 let. (31).

Je důležité rozlišovat mezi státním důchodovým věkem (state pension age) a věkem odchodu do důchodu (retirement age). Státní důchodový věk určuje nejnižší věk, od kterého může osoba získat státní důchod. Jestliže osoba dosáhne tohoto věku, má možnost se rozhodnout, zda přestane pracovat a bude pobírat státní důchod nebo nepřestane pracovat a bude pobírat státní důchod nebo si pobírání státního důchodu odloží. Jestliže si vybere možnost pokračovat ve výdělečné činnosti, nemusí již platit příspěvky do národního pojištění. Pokud si odloží pobírání státního důchodu, může získat navíc státní důchod (Extra state pension) nebo jednorázovou platbu. Věk odchodu do důchodu se postupně ruší. To znamená, že zaměstnavatel již nebude mít možnost propustit zaměstnance na

základě věku. Pokud zaměstnanec neobdržel od svého zaměstnavatele do 6. dubna 2011 oznámení o odchodu do důchodu, nemá již tuto možnost jako dříve. Oznámení musel zaměstnanec zaslat 6 až 12 měsíců předem. Nyní má zaměstnanec možnost pracovat i po dosažení důchodového věku. Pokud se rozhodne pracovat, mělo by mu být umožněno změnit pracovní dobu (34).

1.5.3.1 Státní důchodový odklad

Jestliže osoba dosáhne státního důchodového věku, nemusí přestat pracovat nebo požádat o státní důchod. Je možné uplatnit odklad svého státního důchodu i po dosažení státního důchodového věku. Od 6. dubna 2005, když si osoba nevybere pobírání státního důchodu, může si vybrat buď extra státní důchod, nebo jednorázové peněžité vyrovnání (43).

Extra státní důchod

Pokud si osoba zvolí možnost odkladu státního důchodu, může získat další státní důchod, jestliže odloží svůj nárok nejméně o pět týdnů. Za každých těchto pět týdnů se státní důchod zvýší o 1 %. To odpovídá zhruba 10,4 % navíc za kalendářní rok. Ke zvýšení dochází každoročně v dubnu. Jestliže dojde k odkladu, má osoba stále výhody, které se váží k výdělečné činnosti, a to důchodový kredit, daňové zvýhodnění a slevy na dani. Některé dny se nezapočítávají pro nárok na extra státní důchod, například, jestliže získává další výhody od státu nebo jestliže jedinec bydlí s osobou, která je závislá na péči druhé osoby, nejedná-li se o manžela nebo manželku. Mezi tyto výhody patří: příspěvek pro pečovatele, nemocenská dávka, příspěvek pro vážně zdravotně postižené, vdovský důchod, příspěvek ovdovělým matkám nebo všechny typy státních důchodů. Pokud je osoba ve vězení, nevytváří se jí extra státní důchod. Od dubna 2011 se nezapočítává do extra státního důchodu důchodový kredit, podpora

v nezaměstnanosti a to jestliže je pobírá osoba nebo její partner. Extra státní důchod se nezapočítává jako zdanitelný příjem (36).

Jestliže si osoba odložila státní důchod a zemře, má vdova, vdovec nebo partner nárok na extra státní důchod. To platí pro osoby, které uplatňují vlastní státní důchod (own state pension). Vdovec, vdova nebo partner/ka si může extra státní důchod po smrti partnera přidat k vlastnímu státnímu důchodu. Částka tohoto důchodu, který bude vyplácen vdovci, vdově nebo partnerovi, bude založena na základním státním důchodu zesnulého, mezi 50–100 % všech dalších státních důchodů (závisí na datu, kdy zemřelý dosáhl státního důchodového věku). Nárok na extra státní důchod po manželovi, manželce nebo z partnerova národního pojištění nemá vdova/vdovec před dosažením důchodového věku, nebo pokud se znovu vdá/ožení či uzavře registrované partnerství před dosažením státního důchodového věku. Extra státní důchod z národního pojištění zesnulého nenáleží vdově/vdovci nebo partnerce/partnerovi, který dosáhl státního důchodového věku do 6. dubna 2010 nebo se jedná o osobu, která byla v době úmrtí zesnulého před odchodem do důchodu (36).

Jednorázové peněžité vyrovnání

Jedná se o další možnost, kterou si osoba může zvolit, jestliže se rozhodne odložit svůj státní důchod. Pokud takto učiní nejméně po dobu 12 po sobě jdoucích měsíců, může získat jednorázovou paušální částku, navíc k základnímu státnímu důchodu. Peněžité vyrovnání bude vyplaceno ve výši týdenního státního důchodu, který by normálně náležel a navýšen o týdenní úrok. Pokud si osoba zvolí paušální částku a žádá důchodový kredit, dávku na bydlení nebo daňové výhody, nebudou tyto výhody ovlivněny. Jako u extra státního důchodu i zde platí, že se některé dny nezapočítávají do žádné paušální částky, např. pokud osoba pobírá jiné výhody nebo jestliže jedinec bydlí s osobou, která je závislá na péči druhé osoby a zároveň se nejedná o manžela nebo manželku. Konkrétně se jedná o příspěvek pro pečovatele, příspěvek pro vážně zdravotně postižené,

vdovský důchod, příspěvek ovdovělým matkám nebo se jedná o všechny typy státních důchodů. Od dubna 2011 se nezapočítává ani důchodový kredit, podpora v nezaměstnanosti, jestliže je pobírá osoba nebo její partner (32).

Paušální částka je zdaněna dle nejvyšší daňové sazby, která se vztahuje k jiným příjmům, např. paušální částka bude zdaněna 20 %, tzn., že nejvyšší daňová sazba pro ostatní příjmy je 20 %. Pokud si osoba zvolí paušální částku, musí vyplnit krátké sdělení. To zajistí, že daň lze odečíst od platby než je vyplacena. Finanční úřad provede kontrolu na konci daňového roku a osoba musí provést vyrovnání daní, případně přeplatky vrátí finanční. Je možné si zvolit, aby paušální částka byla vyplácena jako státní důchod. Daňové dopady závisí zejména na konkrétní situaci. Lze také uplatnit slevy na dani (32).

1.5.4 Osobní důchod (Personal pensions)

Osobní důchody, jinak se mohou nazvat také jako soukromé důchody, poskytují pravidelný příjem v důchodu. Osoba, která si tento způsob vybere, platí pravidelné měsíční částky nebo paušální částku do důchodového systému poskytovatele. Tyto peníze investuje vlastním jménem. Osobní fondy spravují stavební spořitelny, banky, pojišťovny nebo podílové fondy. Tento typ důchodů je vhodný pro osoby samostatně výdělečně činné nebo osoby, které sice nepracují, ale mohou si dovolit platit na důchod, dále pro zaměstnance, jejichž zaměstnavatel nenabízí podnikový důchodový systém nebo má tu možnost, ale nevyužije ji. Dále tak může učinit zaměstnanec, který chce takto investovat peníze, které dostane z podnikového důchodu. Naopak tato volba není nejlepší, jestliže zaměstnavatel nabízí podnikový důchod nebo investiční důchod a zároveň na něj přispívá. Konečná hodnota penzijního fondu závisí zejména na tom, kolik se do systému platí a jak jsou investice provedeny. Od dubna 2010 je možnost si svůj osobní důchod vybrat od 55 let. Ve výjimečných případech je možné tak učinit již před 55 rokem, ale záleží zcela na poskytovateli. Většina lidí tuto

možnost volí až od 60, 65 let. Pro vybrání osobního důchodu není podmínkou odchod z práce. Je možné si odložit výběr až do 75 let (47).

1.5.5 Důchody plánované prostřednictvím zaměstnavatele

Zaměstnavatel má povinnost umožnit zaměstnanci vyvázat se z doplňkového systému prvního pilíře, tato volba je ale pro pojištěnce zcela dobrovolná. Zaměstnavatel má dvě možnosti, buď nabídne zaměstnanci zaměstnanecké pojištění, nebo podílnické investiční důchody, které spadají do třetího pilíře. Má také možnost vybrat si, zda bude zaměstnanci přispívat, neboli se na důchodech podílet (příspěvkové schéma) nebo nebude (nepříspěvkové schéma) (87).

Každý zaměstnavatel je povinen poskytnout možnost zapojit se do zaměstnaneckého důchodového systému (Stakeholder pension) a to za podmínek, že si osoba vydělává více než je spodní hranice příjmů pro národní pojištění. Pro rok 2012/2013 činí částka £107 za týden (3 172 Kč) zdaňovacího období a další podmínkou je, že zaměstnavatel zaměstnává 5 a více zaměstnanců. Zaměstnavatel musí umožnit zaměstnancům, aby měli možnost přispívat do systému přímo ze mzdy. Někteří zaměstnavatelé jsou ochotni zaplatit i správní poplatky, které souvisí s tímto důchodem (39).

Zaměstnavatel má možnost jako alternativu, místo důchodu zúčastněných stran, nabídnout osobní důchod. V tom případě, ale musí dodržovat určitá minimální pravidla. Zaměstnavatel se musí podílet nejméně 3 % z platu. Další možností, kterou může zaměstnavatel nabídnout, je skupina osobních důchodů (GPP). Jde o druh osobního důchodu, pokud si zaměstnavatel vybere finančního poskytovatele jménem zaměstnance. Nejsou tedy provozovány zaměstnavatelem a nelze je zaměňovat se zaměstnaneckým důchodovým pojištěním. Přesto plynou od zaměstnavatele určité výhody. Zaměstnavatel obvykle přispívá k důchodu, a pokud se jedná o alternativu důchodu zúčastněných stran, musí zaměstnavatel přispívat nejméně 3 % z platu zaměstnance. Pokud zaměstnavatel přispívá a osoba

se rozhodne opustit toto zaměstnání, neztratí peníze, které zaměstnavatel přispíval. Je možné na tento účet stále přispívat. Zaměstnavatel zpravidla odečte příspěvky z výplaty a pošle je do důchodového systému. Výhoda je zejména v tom, že zaměstnavatel jedná jménem skupiny lidí s poskytovatelem důchodového systému a může proto vyjednat lepší podmínky, než by vyjednala osoba jako jedinec. Pokud ale opustí zaměstnavatele, který přispíval, ztrácí některé z výhod, například bude muset osoba platit vyšší administrativní náklady (39).

Od října roku 2012 však dojde ke změnám a každý zaměstnavatel bude muset zaměstnance automaticky zapsat do důchodového systému, jestliže je mu min. 22 let, nedosáhl státního důchodového věku, získá více než £7 475 ročně (221 626 Kč) a pracuje ve Velké Británii (35). Ostatní lidé mají možnost se rozhodnout. Jedná se o zaměstnance ve věku mezi 16 a 22 lety, kteří vydělávají více než £7 475. Budou se moci přihlásit a získat tak příspěvky od zaměstnavatele. Dále se tak mohou přihlásit zaměstnanci ve věku odchodu do důchodu a osoby nad 75 let, které vydělávají více než £7 475 a zároveň tak mohou učinit i lidé, kteří vydělávají pod £7 475 za rok, ale jejich zaměstnavatel není povinen přispět. Ve většině případů bude muset osoba taky přispívat, ale zaměstnavatel za ně může zaplatit příspěvky. V tom případě dostane daňovou úlevu od vlády. Změny, které souvisí s automatickým zápisem, by měly být zaváděny od roku 2012 a týkat by se měly nejdříve velkých zaměstnavatelů, poté středních a malých zaměstnavatelů. Aby se mohli zaměstnanci a zaměstnavatelé postupně přizpůsobit, budou nejprve minimální příspěvky (96).

V roce 2016 by měl každý zaměstnanec přispívat povinně 4 % ze mzdy, zaměstnavatel 3 % a 1 % přispěje státní rozpočet, konkrétně tedy daňovým zvýhodněním. Doposud byli Britové zvyklí, že stát nemluví občanovi do toho, jak se má zabezpečit pro případné nepříznivé situace. Rok 2012 bude považován jako zkušební, do penzijního spoření budou nejdříve zařazeni jen zaměstnanci největších firem a postupně budou od roku 2013 následovat všechny firmy nad 250 zaměstnanců a v dalším roce firmy nad 50 zaměstnanců (48).

1.6 Důchodové reformy a další vývoj důchodových systémů ve vybraných státech Evropské unie

1.6.1 Česká republika

Hlavním důvodem, proč dochází ke změnám v důchodovém systému, je neustále se zvyšující průměrná doba dožití. Z toho důvodu dochází ke zvyšování důchodového věku. V Ústavě ČR je uvedeno, že každý má nárok na důstojné a přiměřené zabezpečení ve stáří. Vzhledem k tomu, že ubývá ekonomicky aktivních osob, je nezbytné hledat nové zdroje a příjmy na financování důchodů pro budoucí generace. V dnešní době přispívá na jednoho důchodce 1,8 ekonomicky aktivních lidí, tedy těch, kteří do systému přispívají. Navrhované změny směřují k udržení průběžně financovaného systému a doplnění o tzv. kapitalizační pilíř (83).

V českém důchodovém systému probíhá reforma prvního povinného pilíře již od roku 1990. Od roku 1993, kdy vznikl samostatný český stát, prodělal důchodový systém řadu změn. První období změn se datuje mezi lety 1993 a 1995. V tomto období byly položeny základy českého důchodového systému. V roce 1993 došlo k zavedení pojistného na sociálním zabezpečení (důchodového a nemocenského pojištění) a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti. Tehdy musely osoby odvádět 27,2 % vyměřovacího základu na důchodové pojištění, v roce 1996 byla tato sazba snížena na 26 %. V roce 1994 vešel v platnost zákon o penzijním připojištění se státním příspěvkem, který tvoří doplňkový systém důchodového pojištění. V roce 1995 byl přijat zákon, který platí dodnes, zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, který byl několikrát novelizován. V tomto zákoně jsou zakotvena opatření, jako je postupné zvyšování věkové hranice pro odchod do důchodu a zavedení předčasného starobního důchodu.

Další vlna změn proběhla v letech 2003 až 2005, kdy byla přijata některá z úsporných opatření. Od 1. ledna 2004 dochází ke zvyšování odchodu do důchodu, k redukci hodnocení doby studia pro účely důchodového pojištění a

omezování možnosti vstupu do předčasného starobního důchodu. Z původní sazby pojistného, tedy 26 % z vyměřovacího základu, došlo k jejímu navýšení na 28 %. V roce 2006 proběhly volby a v následujícím roce vznikla nová vláda. Ta navrhovala provést důchodovou reformu ve v třech etapách (97). První etapa změn vstoupila v platnost 1. ledna 2010. Tyto změny se týkají zejména prodlužování věku odchodu do důchodu a doby pojištění, dochází tedy k základním změnám nároku na dávku a pro výpočet výše dávky starobního důchodu. Začíná platit nový zákon č. 306/2008 Sb., který se mění stávající zákon č. 155/1995 Sb. Do náhradní doby pojištění se od 1. ledna 2010 nezapočítává studium na střední, vyšší odborné a vysoké škole. Studenti mohou být účastni důchodového pojištění dobrovolně. Nejnižší sazba pojistného byla pro rok 2010 stanovena na 1 660 Kč. Nově dochází od roku 2010 k navýšení procentní výměry, pokud pojištěnec pobírá starobní důchod a zároveň vykonává výdělečnou činnost. V případě, že osoba pobírá starobní důchod v poloviční výši a pracuje, zvýší se její výpočtový základ o 1,5 % za každých 180 kalendářních dnů. Pokud pobírá starobní důchod v plné výši, dochází k navýšení o 0,4 % výpočtového základu za každých 360 kalendářních dní (17). V roce 2011 došlo k navýšení důchodů, základní důchodová výměra se zvýšila z předchozích 2 170 Kč o 60 Kč, tedy na 2 230 Kč a procentní výměra vzrostla o 3,9 %. Došlo také ke změně minimální výše pojistného na dobrovolné důchodové pojištění, která činí 1732 Kč (19). Od roku 2012 došlo ke změně ve výši stropu pro odvod pojistného, v roce 2011 byl strop stanoven jako 72 násobek průměrné mzdy, v roce 2012 se tato výše výrazně snížila na 48 násobek průměrné mzdy. Snížení stropu pro odvod pojistného se týká pouze sociálního pojištění, u zdravotního pojištění zůstává strop na 72 násobku průměrné mzdy (61).

Druhá etapa změn by se měla týkat zejména soukromých důchodů. Od roku 2013 by mělo dojít ke změnám penzijního připojištění se státním příspěvkem. Dojde ke změně výše státního příspěvku. Tyto změny se budou týkat nových pojištěnců, ale i pojištěnců, kteří už jsou v systému déle. Pojištěnci, kteří dosud přispívali měsíčně 100 nebo 200 Kč na penzijní připojištění, nedostanou

nově žádný příspěvek od státu. Ten bude poskytován pojištěncům až od 300 Kč. Dojde také k přeměně penzijních fondů na penzijní společnosti a klientům bude nabídnuto i doplňkové penzijní spoření. Podle zákona, který platí nyní, může pojištěnec po 15 letech spoření vybrat až polovinu úspor, podle nového zákona už to nebude možné. V případě úmrtí pojištěnce, který si zvolil doživotní penzi, budou naspořené peníze součástí dědictví, dříve propadly fondu (88).

Od roku 2013 začne platit tzv. opt-out systém. Do druhého pilíře budou moci osoby převádět ze státního průběžného systému tři procentní body ze sociálního pojištění na individuální účet u soukromých penzijních společností. Zároveň musí přidat částku ve výši dvou procentních bodů ze svého (2 % ze své hrubé mzdy). Tyto změny by měly být umožněny lidem mladším 35 let. Pokud se osoby rozhodnou vstoupit do druhého pilíře, nemohou už vzít rozhodnutí zpět. (83).

1.6.2 Slovenská republika

Velká důchodová reforma je na Slovensku platná od 1. ledna 2005. Reforma je založena na fungování tří pilířů. Prakticky to znamená, že zaměstnavatel odvede část odvodů nejen do Sociální pojišťovny, ale i na osobní důchodový účet zaměstnance. Od roku 2004 nastaly změny také v dobrovolném důchodovém pojištění. V prvním pilíři došlo ke spravedlivějšímu rozdělení důchodů, při výpočtu důchodu se započítává celá pracovní doba i skutečná výše příjmů (1). Dřívější systém bral v úvahu při výpočtu důchodu pouze 5 let, které byly nejlépe placené z posledních 10 let. Postupně dochází ke zvyšování věku odchodu do důchodu na 62 let pro obě pohlaví. Změna se týká i výše důchodových dávek, které by měly více odpovídat množství odvedených příspěvků. Přesněji řečeno to znamená, že jsou dávky indexovány podle inflačních a mzdových ukazatelů (70). Jako nový typ důchodu byl v roce 2005 zaveden předčasný důchod. Pokud budou chtít pojištěnci odejít do předčasného důchodu, musí počítat s tím, že dojde k jeho zkrácení o 0,5 % za každý měsíc. Při pobírání

starobního důchodu má občan možnost neomezeně pracovat. Těmito změnami by mělo dojít k spravedlivějšímu rozdělení důchodů a zejména ke zvýšení příjmu ve stáří, na kterém se podílí i sám pojištěnec, zejména výběrem svého osobního fondu (1). Druhý pilíř je od 1. ledna 2005 také povinný. Občané byli rozděleni do dvou skupin pro přechod do druhého pilíře. První skupinu tvoří občané, kterým je 16 let a méně. Tyto osoby vstoupily do druhého pilíře povinně, v době, kdy nastoupily do prvního zaměstnání. Do Sociální pojišťovny odvádějí 9 % ze své hrubé mzdy a 9 % jde do soukromého penzijního fondu. Druhá skupina, osoby starší 16 let měly na výběr, zda chtějí vstoupit do druhého pilíře či nikoliv. Ti, co vstoupili do druhého pilíře, již nemají možnost se vrátit do prvního pilíře. Doporučená doba spoření do druhého pilíře je min. 18-20 let, aby byl tento systém pro pojištěnce výhodný (101).

Od roku 2011 dochází v důchodovém systému k dalším změnám. Hlavním důvodem je skutečnost, že podle údajů Eurostatu vzrůstá index závislosti ve stáří na Slovensku nejvíce ze všech zemí EU. V roce 2011 připadalo na jednoho obyvatele v postproduktivním věku 6 lidí v produktivním věku, podle prognóz by za 50 let mělo dojít ke snížení na 1,5 člověka. Vzhledem k demografickému stárnutí obyvatelstva a zvýšenému čerpání finančních prostředků na důchodové dávky, dochází k omezování odchodu do předčasného důchodu. Nárok na předčasný starobní důchod nemá osoba, která je v době nároku na výplatu povinně důchodově pojištěna jako zaměstnanec nebo osoba samostatně výdělečně činná. Zaměstnanci se od 1. ledna 2011 staly také fyzické osoby, které mají nepravidelný příjem, jedná se o jednatele s.r.o., členy statutárních orgánů, správních a dozorčích rad, společníky s.r.o., kteří dostávají za výkon funkce odměnu. Pro tyto osoby zaniká nárok na předčasný starobní důchod. Poživatelé starobního důchodu mohou vykonávat výdělečnou činnost, která nezakládá povinné důchodové pojištění (dohoda o provedení práce vykonaná mimo pracovní poměr). Výdělečná činnost a pobírání řádného starobního důchodu není omezeno. Od 1. ledna 2011 je vyloučeno pobírání předčasného starobního důchodu a

pojištění v dobrovolném důchodovém systému. Pokud je předčasný starobní důchod přiznán, zanikne dobrovolné důchodové pojištění (103).

V roce 2011 došlo ke snížení míry solidarity při výpočtu důchodů, které se dotkne zejména nízkopříjmových osob. V roce 2010 se pro výpočet důchodu brala v úvahu skutečná průměrná mzda od roku 1984 a do výše důchodu se započítávalo i 20 % z částky, která jim chyběla k dosažení průměrné mzdy ve Slovenské republice. Od roku 2011 se zohledňuje pouze 16 % z částky, která pojištěnci scházela do dosažení průměrné mzdy. Na druhou stranu se solidarita zvýší, konkrétně by neměly být vypláceny důchody vyšší než je průměrná mzda v ekonomice (103).

Každý rok jsou důchody pravidelně valorizovány, v roce 2011 se výše důchodů zvýšila o 1,8 %, v roce 2012 o 3,3 % (49). Tato valorizace je prováděna podle růstu průměrné mzdy a inflace. Na rok 2012 vláda navrhovala změnu, aby se důchody zvyšovaly o pevnou částku, která by byla závislá na meziroční inflaci a výši průměrného starobního důchodu. K této změně ale nedošlo (103).

Ve druhém pilíři důchodového pojištění došlo od roku 2011 ke změnám. Ministr práce, sociálních věcí a rodiny Jozef Mihál navrhl, aby vstup do druhého pilíře byl stále povinný, ale do jednoho roku mohl pojištěnec z něho vystoupit. Ten, kdo si nevybere před vstupem do prvního zaměstnání penzijní fond, bude přidělen do fondu, který v minulosti nejvíce zhodnocoval peníze. Určité procento poplatků by mělo být vázáno na zhodnocení majetku spotřebitelů. V minulých letech docházelo k nedostatečnému zhodnocení vkladů spotřebitelů správcovskými fondy. V roce 2005 byly zhodnoceny vklady do 3 %, přesto, že se inflace pohybovala od 1 % až do 4,5 %. Cílem změn je motivovat lidi k zodpovědnosti za příjem ve stáří (103).

1.6.3 Velká Británie

Britské sociální zabezpečení je velmi odlišné od sociálního zabezpečení v České republice. Samotný rozdíl vychází již z historie sociálního zabezpečení.

Ve Velké Británii se právní úprava vyvinula jako chudinské zákonodárství, jehož hlavním cílem bylo čelit masové chudobě. První sociální zákony na státní úrovni byly přijímány za vlády Alžběty I., která zavedla Chudinský zákon (1597). Tento zákon byl zrušen až ve 40. letech 20. století, kdy bylo zavedeno univerzální sociální zabezpečení podle Beveridgeova programu. Tento systém byl koncipován jako minimální zabezpečení pro všechny. Sociální pojištění bylo zavedeno až v 80. letech 20. století konzervativní stranou pod vedením Margaret Thatcherové. Naopak v českých zemích byl vývoj sociálního zabezpečení velmi ovlivněn německou a rakouskou sociální politikou, kde byl silný vliv katolické církve, která zajišťovala pomoc chudým až do konce 18. století. Počet chudých vzrostl v době průmyslové revoluce (1848), dělnická hnutí požadovala záruku vyššího standardu sociální ochrany. Kancléř Bismarck a premiér Taafen zavedli sociální pojištění, jehož cílem bylo zajistit důstojný průměrný příjem a náhradu příjmu v případě, že dojde k nějaké sociální události (66).

Jak vyplývá již z předešlého popisu důchodového systému, ve Velké Británii je tento systém velmi složitý. Budoucí reformy se snaží o to, aby se důchodový systém zjednodušil. V roce 2010 zasáhly změny do tří oblastí, které se týkají zvýšení odchodu do důchodu, automatického zápisu do penzijních systémů na pracovišti a důchodů ve veřejném sektoru. V důchodovém zákonu z roku 1995 bylo uvedeno, že by se měl důchodový věk žen vyrovnat s muži, v roce 2020 by důchodový věk obou pohlaví měl být 65 let (103).

Reforma Pension Bill 2011 navazuje na předchozí reformy, dochází tedy dále ke zvyšování odchodu do důchodu, změny v automatickém zápisu do penzí na pracovišti a opatření týkající se indexace zaměstnaneckých penzí. Podle platné právní legislativy by mělo dojít ke zvýšení věku odchodu do důchodu na 66 let od listopadu 2018 do října 2020, na 67let mezi lety 2034 a 2036 a ke zvýšení na 68 let mezi 2044 a 2046. V prohlášení z 29. listopadu 2011 by se důchodový věk měl zvýšit na 67 let již mezi roky 2026 a 2028. Tuto změnu musí ještě odsouhlasit parlament (27). Aby byly dodrženy směrnice EU, které vyžadují rovnost pohlaví, dochází ke zvyšování u mužů i žen. Pokud má dojít k vyrovnání ve

zvýšení důchodového věku na 66 let již od roku 2018, je nutné, aby státní důchodový věk pro ženy stoupal od roku 2016 rychleji. V oblasti automatického zápisu dochází k některým změnám v legislativě. Mělo by dojít ke zmírnění zátěže zaměstnavatelů, tedy snížení příspěvků a administrativních nákladů. Vzhledem k nerovnosti v systému mezi muži a ženami, se budou plánované změny týkat více žen. Pension Bill 2011 se zaměřuje zejména na nerovnosti ve státních a soukromých důchodech. Důchodová reforma reaguje na růst průměrné délky života a ekonomické problémy. Navrhované změny by měly přinést pro stát značné úspory. Pro zaměstnavatele by měly změny znamenat snížení administrativních nákladů. Zvýšené náklady se naopak budou týkat jednotlivců, zejména v souvislosti se zvýšením věku odchodu do důchodu a automatickým zápisem. Celkově se změny budou dotýkat více žen, protože jejich průměrná délka života je vyšší než u mužů (103).

1.6.4 Polsko

V Polsku proběhla velká důchodová reforma v roce 1999. Došlo ke kombinaci dávkově definovaného a příspěvkově definovaného přístupu. Zpočátku směřovalo 12 % z platu zaměstnance do prvního pilíře, neboli Fondu sociálního pojištění (ZUS) a 7,3 % do soukromých otevřených penzijních fondů. Třetí pilíř je v Polsku tvořen dobrovolnými investičními programy. V prosinci 2010 a v lednu 2011 navrhla vláda několik změn. Hlavním problémem je, jako i v jiných zemích, rostoucí demografická nerovnováha mezi ekonomicky aktivními a ekonomicky neaktivními, kteří ze systému čerpají. Výdaje na starobní důchody zvyšují státní dluh, a proto je nutné přistoupit k transformaci. Reforma se dále zaměřuje na předčasné důchody, které do značné míry zatěžují ekonomický systém. Změny se týkají i odvodů do otevřených penzijních fondů, které poskytují nízké zisky, jak vyplývá z údajů Ústředního statistického úřadu.

Cílem reformy je snížit veřejné výdaje na důchody. Vzhledem k problémům s vyplácením nízkých zisků u otevřených penzijních fondů, směřuje

od dubna 2011 větší část příspěvků do státního systému. Namísto 7,3 % jde do otevřených penzijních fondů jen 2,3 % z platu zaměstnance. Zbývajících 5 % je převedeno na účty ZUS. Individuální účty by měly zůstat nezávislé na Fondu sociálního pojištění. Reforma se týká i zvyšování investičních limitů na akciovém trhu, které by se pro otevřené penzijní fondy měly zvyšovat. V roce 2020 by měly mít možnost investovat až 62 %, oproti dnešním 40 %. Velké diskuze probíhají kolem kombinování zaměstnání a pobírání starobního důchodu. V roce 2010 podepsal polský prezident nový zákon o veřejných financích. Pro seniory to znamená, že pokud chtěli pobírat starobní důchod a pracovat, museli do konce září 2011 ukončit na minimálně jeden den zaměstnání a záleželo na jejich zaměstnavatelích, zda se je rozhodnou znovu zaměstnat. Dříve mohli pobírat starobní důchod, aniž by ukončili zaměstnání. Pokud se žena rozhodla odejít do důchodu před 60 rokem a muž před 65 rokem, mohli pobírat starobní důchod a pracovat, jestliže jejich měsíční výdělků nepřesáhly 130 % průměrného měsíčního platu v posledním čtvrtletí daného roku. Jinak bylo pobírání starobní penze zastaveno. Pokud byly jejich výdělků vyšší než 70 % průměrného měsíčního platu v posledním čtvrtletí daného roku, byly jejich důchody úměrně sníženy.

Největší kritice ze strany sociálních partnerů podléhá převedení části příspěvků z otevřených penzijních fondů do státního systému, do ZUS (86).

1.6.5 Německo

Diskuze důchodové reformy probíhají v Německu od podzimu 2011. O návrhu by mělo být rozhodnuto ve druhé polovině roku 2012 a případné změny by měly být platné od roku 2013. Budoucí změny by měly více uplatňovat rozdíly mezi osobami, které platily dlouhou dobu příspěvků a mezi osobami, kteří tak nečinily. Proto by v budoucnu měly mít lepší důchod osoby, které měly sice nízký příjem, ale dlouhou dobu pracovaly, tím pádem odváděly příspěvků. V úvahu by se měla brát i doba péče o dítě. V současné době mají nižší důchody ženy, i přesto, že jsou dlouhodobě ekonomicky aktivní, ale musí přerušit zaměstnání po

dobu péče o dítě. Proto by budoucí reforma měla znamenat větší prospěch ve výši důchodů pro ženy. Zároveň se vláda snaží motivovat lidi k doplňkovým důchodům. Od roku 2023 by se měla zvýšit příspěvková doba pojištění pro vznik nároku na důchod. Jak je uvedeno v následující tabulce, je v současné době nutné být pojištěn 40 let a přispívat minimálně 30 let pro nárok na důchod. Od roku 2023, dojde k navýšení o pět let. Do doby pojištění lze zahrnout výdělečná činnost, vzdělávání od 17. roku věku, nezaměstnanost i nemoc. Za příspěvkovou dobu se považují povinné příspěvky ze zaměstnání, péče o děti, vojenská, občanská a dobrovolná služba, samostatná výdělečná činnost a malé zaměstnání, pokud jsou za tuto dobu odváděny příspěvky (7).

Tabulka 6: Zvýšení doby pojištění pro vznik nároku na důchod

rok	doba pojištění	příspěvková doba
do roku 2022	40 let	30 let
od roku 2023	45 let	35 let

Zdroj: Bundesministerium für Arbeit und Soziales (7)

Od roku 2019 by mělo být podmínkou pro nárok na důchod i spoření na doplňkový důchod. V roce 2019 by povinná doba byla min. 5 let a docházelo by postupně ke zvyšování (7).

Tabulka 7: Potřebná doba doplňkového důchodu pro nárok na důchod

rok	potřebná doba doplňkového důchodu
2013-2018	0 let
2019	5 let
2020	6 let
2021	7 let
2022	8 let
2047	33 let
2048	34 let
od 2049	35 let

Zdroj: Bundesministerium für Arbeit und Soziales (7)

Změny se týkají i kombinování pobírání starobní penze a výdělečné činnosti. Pokud osoba dosáhne důchodového věku, může zároveň pracovat. Kombinované důchody by měly v roce 2013 zajistit pružnější práci v posledních letech pracovního života. Pokud osoba ještě nedosáhla standardního věku odchodu do důchodu a vydělá si při pobírání starobního důchodu více než 400 € za měsíc, bude jí důchod snížen. V budoucnu by mělo být umožněno lépe kombinovat starobní důchod s výdělečnou činností. Od 1. července 2013 je povoleno mít příjem ze starobního důchodu a dalšího příjmu ve výšce příjmu před pobíráním starobního důchodu. Horní hranicí je nejvyšší roční hrubý příjem v období 15 let před odchodem do důchodu (7).

Od 1. července roku 2012 by mělo dojít k výraznému zvýšení důchodů. Jak oznámil ministr práce, zvýší se důchodové dávky na východě o 2,18 %, na západě o 2,26 %. Zvýšení závisí na růstu mezd v předchozím roce. V loňském roce byly důchody o 0,99 % vyšší, zároveň vzrostly mzdy a klesla nezaměstnanost (100).

Tabulka 8: Výdaje na důchody v % z HDP

země	1995	2000	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Česká republika	6,9	8,2	8,3	7,9	8,0	8,0	7,9	8,2	9,1
Slovenská republika	7,3	7,5	7,3	7,4	7,5	7,3	7,3	7,1	* 8,4
Polsko		12,6	13,8	13,3	12,7	12,5	11,6	11,6	12,4
Spojené království	11,7	11,9	10,6	10,6	10,8	10,7	* 8,5	* 11,4	* 12,5
Německo	12,5	13,1	13,6	13,4	13,4	12,9	12,4	12,3	* 13,1

* - předběžné údaje

Zdroj: Eurostat (55)

Do výdajů na důchody jsou zahrnovány nejen náklady na starobní důchody, ale i na invalidní důchody, dávky předčasného důchodu v důsledku snížené pracovní schopnosti, předčasné starobní důchody, částečné, pozůstalostní a předčasné důchody vynucené trhem práce.

Jak vyplývá z tabulky, nejvyšší náklady na důchody jsou v posledních letech v Německu, nejnižší na Slovensku. Ve všech státech dochází k navýšení. Pokud porovnáme Českou republiku, byly nejnižší náklady v roce 1995, za pět let v roce 2000 došlo k navýšení o 1,3 %. V následujících letech byly rozdíly jen v řádu 0,2 %. Ke zvýšení o 0,9 % došlo v České republice z roku 2008 na rok 2009. Mezi těmito lety došlo k nárůstu nákladů ve všech státech. Nejvyšší nárůst byl na Slovensku, ale je nutné zmínit, že údaj za rok 2009 je zatím předběžný (55).

Tabulka 9: Míra závislosti populace seniorů

země	1990	2000	2007	2008	2009	2010	2011
Česká republika	19,0	19,8	20,2	20,5	20,9	21,6	22,2
Slovenská republika	16,0	16,6	16,5	16,6	16,7	16,9	17,1
Polsko	15,4	17,6	19,0	18,9	18,9	19,0	19,0
Spojené království	24,1	24,3	24,1	24,3	24,6	24,9	*25,2
Německo	22,0	23,9	29,9	30,4	30,9	31,4	31,2

* - předběžný údaj

Zdroj: Eurostat (54)

Tato tabulka vyjadřuje poměr mezi celkovým počtem seniorů, kteří nejsou ekonomicky aktivní (65+) a počtem ekonomicky aktivních osob od 15 do 64 let.

Jak vyplývá z této tabulky, počet osob nad 65 let v České republice v roce 2011 tvoří 22,2 % v poměru k osobám od 15 do 64 let, neboli osobám

ekonomicky aktivním. O roku 2000 tento poměr vzrostl o 0,6 %, v porovnání s ostatními zeměmi je tento nárůst nejvyšší. Výrazně nejvyšší nárůst od roku 1990 zaznamenalo v porovnání těchto zemí Německo, o celých 9,2 %, v České republice byl nárůst o 2,2 %. Vysoký nárůst zaznamenalo i Polsko, o 3,6 % od roku 1990, od roku 2007 se ale poměr v této zemi nezvyšuje (54).

1.7 Srovnání sazeb pojistného na důchodové pojištění v jednotlivých státech

Tabulka 10: Sazby pojistného ve Slovenské republice

Sazba pojistného z vyměřovacího základu	Zaměstnanec	Zaměstnavatel	OSVČ	Osoby dobrovolně účastné
Důchodové starobní pojištění	4 %	14 %	18 %	18 %
Důchodové invalidní pojištění	3 %	3 %	6 %	6%

Zdroj: Sociálna poisťovňa (99)

Tabulka 11: Sazby pojistného v České republice

Sazba pojistného z vyměřovacího základu	Zaměstnanec	Zaměstnavatel	OSVČ	Osoby dobrovolně účastné
Důchodové pojištění	6,5 %	21,5 %	28 %	28 %

Zdroj: ČSSZ (14)

Tabulka 12: Sazby pojistného v Polsku

Sazba pojistného z vyměřovacího základu	Zaměstnanec	Zaměstnavatel	OSVČ	Osoby dobrovolně účastné
Starobní důchodové pojištění	9,76 %	9,76 %	19,52 %	19,52 %
Důchodové invalidní pojištění	1,5 %	4,5 %	6 %	6 %

Zdroj: European Commission (52)

V rámci důchodového pojištění fungují i otevřené penzijní fondy, které jsou nabízené soukromými finančními institucemi. ZUS zodpovídá za převod části pojistného (2,3 %) na důchodové pojištění pro případ stáří do otevřených penzijních fondů zvolených pojištěnci. Pojištěnci, kteří do otevřených penzijních fondů nepřispívají, je celá výše pojistného na důchodové pojištění pro případ stáří převedena do ZUS (52).

Tabulka 13: Sazby pojistného pro zaměstnance ve Velké Británii

Sazba pojistného do národního pojištění	Zisk £146 – 817/týden (4 329-24 223 Kč)	Zisk nad £817 (24 223 Kč)
zaměstnanec Třída 1	12 % z vydělané částky	12 % + 2 % ze zisku nad £817

Zdroj: HM Revenue & Customs (63)

Tabulka 14: Sazby pojistného pro OSVČ ve Velké Británii

Sazba pojistného do národního pojištění	zisk £7 605–42 475 (225 481-1 259 341 Kč)	zisk nad £42 475 (1 259 341 Kč)
OSVČ Třída 2	£2,65 (79 Kč)	£2,65 (79 Kč)
OSVČ Třída 4	9 % z ročních zdanitelných příjmů	9 % +2 % z ročních zdanitelných příjmů nad £42,475

Zdroj: HM Revenue & Customs (63)

Jestliže jsou zisky menší než £5 595, nemusí platit paušální částku £2,65. Třídu 3 tvoří osoby dobrovolně účastné národního pojištění, které odvádí paušální sazbu £13,25 týdně (393 Kč). Tuto částku platí měsíčně pomocí inkasa nebo ve čtvrtletním vyúčtování. Sníženou sazbu mají např. vdané ženy a vdovy (63).

Tabulka 15: Sazby pojistného v Německu

Sazba pojistného z vyměřovacího základu	zaměstnanec	zaměstnavatel
Důchodové pojištění	9,8 %	9,8 %

Zdroj: Deutsche Rentenversicherung (28)

V každém státě musí osoba odvést část ze svých příjmů na důchodové pojištění. Ve Slovenské republice a v Polsku je pojistné odváděno zvlášť na invalidní a starobní pojištění. V ostatních státech je pojistné sloučeno. Nejvyšší sazby pojistného jsou dováděny v České republice, jedná se o 28 % z vyměřovacího základu, pokud se bere v úvahu sazba pojistného od zaměstnavatele i zaměstnance (14). V Polsko jde na starobní pojištění 19,52 % z vyměřovacího základu, ve Slovenské republice 18 % (52, 99). V Německu musí pojištěnec odvést 19,6 % z vyměřovacího základu (28). V Polsku a ve Slovenské republice je část pojistného odvedena do soukromého pilíře. V Polsku jsou to 2,3 %, ve Slovenské republice je to 9 % z vyměřovacího základu, neboli polovina ze starobního důchodového pojištění (52, 99). Ve Velké Británii jsou dávky

pojistného rozlišeny podle příjmu na čtyři třídy. Z národního pojištění jsou ale vypláceny ještě další dávky. Neexistuje tedy samotné důchodové pojištění (63).

2. DISKUZE

Jak vyplývá z výše uvedených údajů, dochází ve všech zemích ke změnám v důchodových systémech. Hlavní roli hrají demografické změny, které přispívají k tomu, že důchodové systémy nejsou schopni dále stejnou cestou financovat důchodové systémy. Jak uvádí Mašková, dochází ke zvyšování počtu osob ve věku nad 65 let v Evropě. V roce 2000 byla tato skupina zastoupena přibližně 13,9 %, v roce 2015 by se množství těchto osob mělo zvýšit na 16,4 % a v roce 2050 až na 27,6 %. Tyto údaje jsou míněny za celou Evropu, proto je třeba brát v úvahu, že jsou určité rozdíly mezi jednotlivými státy, ale celkově dochází ke zvýšení seniorské populace ve všech zemích (1). Rok 2012 je označován Evropským rokem aktivního stárnutí a mezigenerační solidarity. Cílem tohoto programu je upozornit populaci na to, že senioři jsou stále přínosem pro společnost. Tento rok jsou tedy iniciativy zaměřeny na pracovní místa pro seniory, kterým by měla být dána větší šance na pracovním trhu. Také by se seniorům mělo dostat většího uznání za jejich přínos pro společnost, lidé by si měli uvědomit, že pokud člověk odejde do důchodu, neznamená to, že přestane být aktivní. Ale často se sám stará o další lidi. Samozřejmě, že dochází v pokročilém věku ke zhoršování zdravotního stavu, ale i přesto by měl jejich život být kvalitní. Aktivní stárnutí dále předpokládá, že se lidé o sebe budou moci postarat co nejdéle (51).

Diskuzi jsem rozdělila na několik částí. Nejprve bych ráda srovnala každý stát jednotlivě s Českou republikou. Vzhledem k tomu, že je mnoho faktorů, které je možné porovnávat, zaměřila jsem se na srovnání důchodového věku a potřebné doby pojištění a zejména na další vývoj, kterým se jednotlivé země ubírají.

2.1 Srovnání důchodových systémů České a Slovenské republiky

Jako první bych srovnala důchodový systém České republiky a Slovenské republiky. Česká republika má dlouholetou tradici sociálního zabezpečení, stejně jako Slovenská republika. V tehdejší Československé republice byl v roce 1924 zaveden zákon, který se týkal pojištění zaměstnanců pro případ nemoci, invalidity a stáří, vznikla také Ústřední sociální pojišťovna. Všichni pojištěnci v té době platili pojištění podle výše příjmů a byli tak rozděleni do 10 tříd. Skupina lidí ve stejné skupině platila tedy stejné pojistné a dostávala stejný důchod. Český a slovenský důchodový systém se do roku 1993 vyvíjel stejným způsobem (2).

V současné době jsou oba systémy financovány průběžně (PAYG), to znamená, že dávky důchodového pojištění jsou vypláceny z příspěvků na důchodové pojištění v daném roce. Tento způsob financování, se vzhledem ke zmíněným demografickým změnám, stává velmi problematický. Slovenský důchodový systém je třípilířový. První pilíř tvoří základní důchodové pojištění, druhý pilíř je tvořen doplňkovým důchodovým pojištěním a třetí pilíř je dobrovolný. V České republice je v současné době systém tvořen pouze dvěma pilíři, a sice základním důchodovým pojištěním a doplňkovým penzijním připojištěním se státním příspěvkem, který je dobrovolný. Od roku 2013 by se tento systém měl změnit, a podobně jako ve Slovenské republice by mělo fungovat i doplňkové důchodové pojištění.

Velká důchodová reforma na Slovensku proběhla v roce 2004. Hlavním cílem této reformy bylo vytvořit finančně udržitelný systém. Byl zaveden již zmiňovaný druhý pilíř důchodového pojištění. Znamená to, že osoba neodvádí své pojistné pouze do prvního pilíře, ale část pojistného je odvedena na osobní důchodový účet, do soukromého systému (3). Prakticky byl tento systém zaváděn tak, že osoby, kterým bylo k 1. lednu 2005 16 let nebo méně, musely do soukromého pilíře vstoupit povinně v době, kdy nastoupily do prvního zaměstnání. Osoby starší 16 let měly možnost volby. Pokud se rozhodly pro vstup do penzijního fondu, musely tak učinit do 30. června 2006. Výjimku tvořily

osoby, které v té době studovaly nebo byly nezaměstnané. Pro osoby, kterým chybělo méně jak 10 let do důchodového věku, by neměl vstup do druhého pilíře pozitivní efekt. Protože pokud má být systém výhodný, je naprostým minimem 10 let účasti v tomto systému. Doporučená doba spoření je 18-20 let. V případě, že by se pojištěnec chtěl do prvního pilíře znovu vrátit, právní systém tuto možnost neumožňuje. Jedinou alternativou je penzijní fond změnit. Možné je tak učinit jednou za rok (5). V České republice již dlouhou dobu na toto téma vede vláda diskuzi. Vstup do dobrovolných individuálních účtů by měl být umožněn v prvním pololetí roku 2013. Osoby by měly odvést 3 % ze sociálního pojištění na dobrovolné fondové penzijní spoření u penzijních společností a navíc by měly odvést minimálně 2 % ze základu pro výpočet odvodu na sociální pojištění. Další 1 % je možné dobrovolně přispět do systému ve prospěch svých rodičů. Ve Slovenské republice je odváděno 9 % do Sociální pojišťovny a stejná částka je odvedena do vybraného penzijního fondu. Do druhého pilíře mohou v České republice vstoupit osoby mladší 35 let. Podobně jako ve Slovenské republice platí, že pokud se osoba rozhodne pro vstup do druhého pilíře, nemá již možnost vrátit se do prvního pilíře. Pokud by do systému chtěly vstoupit osoby starší 35 let, budou tak muset učinit do 30. června 2013. Na rozhodnutí budou mít půl roku, ale není vyloučeno, že bude doba ještě prodloužena (4).

V porovnání se Slovenskou republikou nemusí nikdo povinně vstoupit do druhého pilíře. Osoby do 35 let si mohou vybrat. Vláda upřednostňuje zapojení osob do druhého pilíře, její snahou je, aby si tuto možnost vybralo co nejvíce lidí. Otázkou zůstává, zda se lidem tento systém vyplatí. Ve Slovenské republice při zavedení druhého pilíře nemuseli pojištěnci navýšit procentní sazbu v případě převedení části pojistného do vybraného fondu. Lidé v České republice budou muset ke stávající sazbě pojistného přidat navíc 2 %. Dále mají možnost přispět 1 % na svoje rodiče.

Při zavedení opt-out systému nepanoval politický konsensus. Z mého pohledu nejsou osoby dostatečně informovány o budoucích změnách. Vzhledem k politické situaci má většina lidí k současným reformám velkou nedůvěru. Portál

MPSV, který informuje občany o důchodové reformě, zmiňuje na svých stránkách kromě plánovaných změn i důvody, které vedou k jednotlivým politickým krokům, a zdůrazňuje nezbytnost změny systému. Naopak ve zprávách a aktualitách jsou informace, které reformu prvního pilíře důchodového systému zpochybňují. Například Rusý na stránkách iDnes uvádí, že pokud se člověk rozhodne pro vstup do druhého pilíře, musí počítat se snížením dávky důchodu z průběžného neboli prvního pilíře (98). V době, kdy bude pojištěnec spořit do soukromého systému, mu bude snížena procentní výměra o 20 % (6). Nedůvěru nového systému podtrhuje nestabilní situace současné politické scény. Vládnoucí koalice, která představila opt-out systém, nastavila určité podmínky, s kterými jsou lidé konfrontováni. Některé opoziční strany nevyslovily souhlas a snaží se o změnu. Jak je uvedeno na stránkách MPSV, velkou roli v úspěšnosti reformy hraje širší politický konsensus, který jde napříč politickým spektrem. Bohužel současná situace tomu nenasvědčuje. Jako dobrý příklad v tomto ohledu je uváděno například Polsko, které při zavádění systému přijalo změny valnou většinou. Opačná situace je v současné době ve Slovenské republice, kde dochází ke změnám vlivem politického cyklu. Tato skutečnost vyvolává nedůvěru u lidí (8). V této době je velmi obtížné říci, zda se tento systém stane pro lidi výhodný, když není přesně stanoveno, jak se bude vyvíjet za několik let. Na výši důchodů z druhého pilíře má vliv i růst mezd. Pokud dojde k růstu reálných mezd a ty budou vyšší, než bude reálné zhodnocení v penzijních fondech, bude výhodnější první pilíř. A to z toho důvodu, že důchody by měly být pravidelně valorizovány podle růstu průměrných mezd. I v tomto ohledu hraje roli budoucí vývoj jednotlivých systémů (98). Pro srovnání je důležité také uvést, že v roce 2011 došlo ke změnám ve druhém pilíři důchodového systému ve Slovenské republice, ten by měl být nadále povinný, ale mělo by dojít k možnosti odstoupení ze systému do jednoho roku. Určité procento poplatků by mělo být vázáno na zhodnocení majetku spotřebitelů. V minulých letech totiž nedocházelo k dostatečnému zhodnocení vkladů spotřebitelů (103).

V obou zemích dochází v posledních letech ke zvyšování věku odchodu do důchodu a zvyšování potřebné doby pojištění pro nárok na starobní důchod. V České republice dochází ke zvyšování od roku 2010 a týká se osob narozených mezi lety 1936-1977, věk se postupně zvyšuje až na 67 let. U osob narozených po roce 1977, se důchodový věk vypočítává tak, že se k věku 67 let připočte počet kalendářních měsíců, který odpovídá dvojnásobku rozdílu mezi rokem narození pojištěnce a rokem 1977. U doby pojištění dochází také k navýšení. V roce 2012 je potřebná doba pojištění 28 let a každý rok se navyšuje o jeden rok až na 34 let. Tyto podmínky platí pro nárok na první typ důchodu, který je nejrozšířenější (104). Existují ještě další 3 typy a je možné využít i předčasný důchod. Ve Slovenské republice se důchodový věk zvyšuje od roku 2004, od té doby je pro obě pohlaví stanoven na 62 let. V obou státech se tedy stírají rozdíly mezi muži a ženami a není brán zřetel na počet vychovaných dětí, jako tomu bylo dříve. V minulých letech se důchodový věk u žen vypočítával v těchto zemích stejně. Pro nárok na důchod je ve Slovenské republice třeba splnit 15 let doby pojištění (70). V porovnání s Českou republikou je potřebná doba důchodového věku i dob pojištění nižší ve Slovenské republice.

Od roku 2011 došlo ve Slovenské republice k dalším změnám, které se týkají snížení nákladů na důchody a podporování zaměstnanosti u seniorů. Z toho důvodu dochází k omezování možnosti odchodu do předčasného důchodu. Nárok na tento důchod nemá osoba, která je v době nároku na výplatu povinně důchodově pojištěna jako zaměstnanec nebo osoba samostatně výdělečně činná. Došlo také k rozšíření okruhu osob, které jsou brány jako zaměstnanci. Vyloučeno je pobírání předčasného starobního důchodu a pojištění v dobrovolném důchodovém pilíři. Změny nastaly také ve výpočtu výše důchodu. V roce 2010 bylo započítáno 20 % z částky, která chyběla k dosažení průměrné mzdy. Od roku 2011 je to pouze 16 %. Tyto změny se dotknou nejvíce obyvatel s nízkými příjmy. Osob s vysokými příjmy se dotkne omezení, které zakazuje, aby byl vyplácen důchod vyšší, než je průměrná mzda v ekonomice. Dojde tím ke zvýšení solidarity (103). Kroky České republiky v důchodovém systému jsou vedeny také za účelem

snížení nákladů. Tomu odporuje skutečnost, že došlo ke snížení stropu pro odvod pojistného, který činil 72 násobek průměrné mzdy. Od roku 2012 je snížen na 48 násobek průměrné mzdy. Snížení se týká pouze sociálního pojištění, zdravotní pojištění je zachováno na 72 násobku průměrné mzdy (11). Výše odvodového stropu bude zachována na stejné hodnotě jako v roce 2009. K tomuto opatření došlo hlavně z důvodu, že osoby s vysokými příjmy odvádí vysoké částky na důchodové pojištění, ale jejich důchody jsou nízké. Vláda proto stimuluje osoby do soukromého pilíře a tím jejich odpovědnost za příjmy ve stáří. Dojde tedy v tomto případě k potlačení solidarity (61). Strop pro platbu pojistného existuje také například v Německu. Z mého pohledu nemuselo dojít k tak výraznému snížení, zejména v době, kdy dochází k úsporným opatřením. Navíc si také myslím, že pokud jsou nastaveny stropy, stát tím přichází o peníze, které by jinak byly odvedeny do sociálního pojištění, a snižuje tím možnost redistribuce zdrojů.

Jak jsem již uváděla, k největším změnám by mělo dojít v České republice v roce 2013. Kromě zmíněného druhého pilíře, dojde ke snížení státních příspěvků na penzijní připojištění. Výhodné se oproti dřívějšímu nastavení stane odvádění vyšších příspěvků. Tento krok vede k posílení vyšší odpovědnosti osob za svůj důchod. Osoby budou muset více přispívat na individuální účet a tím se zabezpečit na stáří. Z dosavadního porovnání těchto zemí vyplývá, že obě země se snaží posílit odpovědnost jedince za své zabezpečení ve stáří a tím eliminovat roli státu. Z mého pohledu je důležité sledovat změny ve slovenském důchodovém systému z toho důvodu, že je nám ze všech zemí nejbližší a základy těchto systémů jsou společné. V případě se z některých změn poučit a ubírat se jiným směrem.

Z údajů, které byly publikovány 23. března 2012 v Lidových novinách, kde byly porovnávány důchodové systémy v jednotlivých zemích Evropské unie, vyplývá, že český starobní důchod tvoří 51 % průměrného platu, ve Slovenské republice je to 55 % průměrného platu. Naopak míra rizika chudoby u důchodců v České republice je 7,2 % a ve Slovenské republice 10,8 %. Pokud porovnáme průměrnou výši měsíčního důchodu u seniorů, je v ČR 10 552 Kč a v SR

9 208 Kč. Tyto údaje vyplývají z dat Eurostatu. Nižší platy jsou ve Slovenské republice, zároveň je i nižší částka průměrného důchodu. Poměr průměrného důchodu k průměrnému platu je v České republice ve srovnání se Slovenskou republikou nižší. Z těchto údajů vyplývá, že v České republice je vyšší životní úroveň, naopak životní úroveň seniorů je srovnatelná. (90).

2.2 Srovnání důchodových systémů České republiky a Polska

V Polsku podobně jako ve Slovenské republice je důchodový systém třípilířový. K velké důchodové reformě došlo již v roce 1999. První dva pilíře jsou povinné, třetí dobrovolný (89). Povinný druhý pilíř zde funguje již 12 let. Pro zavádění tohoto systému byly osoby rozděleny do tří skupin podle data narození. Povinně musely vstoupit do druhého pilíře osoby do 30 let. Pro osoby od 30 let do 50 let byl systém dobrovolný. Podobně jako ve Slovenské republice byl při zavádění systému vstup pro určitou skupinu osob do druhého pilíře povinný. Příspěvky jsou součástí odpočtu z příjmu na důchodové pojištění. Do otevřených penzijních fondů bylo odváděno 7,3 % z vyměřovacího základu. V roce 2011 došlo ke snížení na 2,3 % (86). Vláda se rozhodla více podpořit povinný státní systém. Tato změna podléhá velké kritice ze strany sociálních partnerů. Z dosavadních statistik však vyplývá, že v minulých letech penzijní fondy poskytovaly nízké zisky. Ve Slovenské republice došlo v roce 2011 ke změnám v právním systému, které více podporují první pilíř. Byla zavedena možnost odstoupení z druhého pilíře, která nebyla doposud možná. V Polsku zatím nelze odstoupit z druhého pilíře. Vzhledem k vývoji opt-out systému v Polsku a Slovenské republice je zřejmé, že zavedení tohoto systému s sebou přináší další problémy. Pokud srovnám kroky těchto dvou zemí při zavádění druhého pilíře a kroky České republiky, jsou podobné, s tím rozdílem, že Česká republika zatím neplánuje pro nikoho povinný vstup. Naopak Česká republika jako jediná chce po pojištěncích navýšení pojistného. V současné době jde do soukromého pilíře ve Slovenské republice 9 %. V Polsku je odváděno 2,3 %, k tomuto snížení došlo

v dubnu 2011, dříve se odvádělo 7,3 %. Plánovaný odvod pojistného do druhého pilíře je v České republice 5 %. Tvoří tedy střed mezi oběma státy, s tím rozdílem, že ze stávajícího pojistného se odvedou 3 % a 2 % dá pojištěnec navíc.

Pro nárok na polský starobní důchod musí žena dosáhnout 60 let a mít 20 let doby pojištění. Muž musí dosáhnout 65 let a splnit příspěvkovou i nepřispěvkovou dobu pojištění minimálně 25 let. Tyto podmínky platí pro osoby narozené po 31. prosinci 1968, jedná se o skupinu osob, kterým byl přiznán důchod již podle nových pravidel. Nově byl 20. dubna 2012 schválen návrh zákona, který podobně jako v České republice zvyšuje důchodový věk u mužů i u žen na 67 let. Ke zvyšování dojde od roku 2013 a bude se navyšovat o 3 měsíce za rok. U žen by mělo dojít k navýšení v roce 2040, u mužů již v roce 2020. V České republice by k navýšení mělo dojít u obou pohlaví v roce 2044. Nově byl v Polsku zaveden částečný starobní důchod, který umožňuje ženám odejít do starobního důchodu již v 62 letech, pokud splnily příspěvkovou dobu 35 let. Mužům je umožněno požádat o důchod v 65 letech s potřebnou příspěvkovou dobou 40 let (58). Tento druh důchodu se dá označit také jako předčasný, který funguje i v České republice.

Kroky polské vlády vedou jako i v jiných evropských zemích ke snížení veřejných výdajů na důchody. V České republice je umožněno kombinovat pobírání starobního důchodu s výdělečnou činností, tato možnost je podporována procentním navýšením starobních důchodů. V Polsku vstoupil v platnost v roce 2010 nový zákon o veřejných financích, který upravuje pobírání starobního důchodu a výdělečné činnosti. Seniorům bylo umožněno pracovat za podmínek, že do konce září 2011 ukončili alespoň na jeden den zaměstnání. Záviselo na zaměstnavatelích, zda se rozhodli je znovu zaměstnat. Toto opatření je z mého pohledu velmi diskriminační. Dle mého názoru má mít senior možnost si vybrat, zda bude chtít pracovat nebo odejít do starobního důchodu. Pokud nastavili v Polsku takovéto podmínky, nemá senior možnost výběru. Toto opatření také odporuje krokům Evropské unie, která rok 2012 vyhlásila Evropským rokem aktivního stárnutí, které podporuje aktivní účast seniorů na pracovním trhu. Další

opatření se týkalo osob, které využily možnosti odejít do předčasného důchodu. Tyto osoby mají možnost pracovat pouze za předpokladu, že jejich měsíční výdělek nepřesáhne 130 % průměrného měsíčního platu v daném roce, v opačném případě dojde k zastavení starobního důchodu. Pokud jsou jejich výdělky vyšší než 70 % průměrného měsíčního platu v posledním čtvrtletí daného roku, dojde ke krácení důchodů. Toto opatření v České republice není. Polská vláda zavedla toto opatření, aby nedocházelo ke „zbytečnému“ vyplácení důchodů, když osoba je zajištěna z jiných zdrojů. K tomuto opatření se naopak přikláním, nejde totiž o nedovolení vykonávat výdělečnou činnost. Naopak jde o to, aby nebyly vypláceny důchody osobám, které jsou stále schopny si zajistit příjem pracovní činností. V České republice dochází totiž k situaci, kdy senioři blokují pracovní místa ekonomicky aktivnímu obyvatelstvu. Vyplácení důchodů by mělo sloužit k finančnímu zajištění osob ve stáří. Nechci, aby vyznělo, že jsem proti zaměstnání osob v seniorském věku, ale myslím, že by měly být nastaveny takové podmínky, které by nediskriminovaly ani věkovou skupinu seniorů a na druhé straně ani mladých lidí. Pokud se senior rozhodne zůstat v důchodu, měl by být důchod v takové výši, aby mu zajistil pokrytí přiměřených potřeb a umožnil důstojné stáří.

2.3 Srovnání důchodových systémů České republiky a Německa

Německý důchodový systém je zatím jediný ze zmíněných států, který má podobně jako Česká republika povinný pouze státní pilíř. Německo je výrazně sociálním státem, kde platí již od roku 1889 zákon o starobním a invalidním důchodovém pojištění (5). Od roku 2019 by mělo být podmínkou pro nárok na starobní důchod i doplňkové spoření, které je v České republice plánované na rok 2013. Jedná se zatím pouze o návrhy, které nejsou ještě schváleny. Sazba německého důchodového pojištění je 19,6 % z vyměřovacího základu, 9,8 % platí zaměstnanec i zaměstnavatel. V České republice odvádí zaměstnanec 6,5 % a zaměstnavatel 21,5 % z vyměřovacího základu. Je tedy zřejmé, že sazby na

sociální pojištění jsou vyšší v České republice. Německo navíc ještě umožňuje sníženou sazbu na důchodové pojištění osobám, které vydělávají v rozmezí mezi 400 € a 800 € za měsíc (9 912–19 824 Kč). Sazba pojistného je v tomto případě pro osoby pouze 4,9 % z vyměřovacího základu. Toto opatření je z mého pohledu velmi přínosné. Pokud je měna převedena na koruny,aráží mě, o jakou částku se jedná. V případě, že by stejné opatření mělo být zavedeno v České republice, platila by sníženou sazbu většina osob. Samozřejmě je ale nutné si uvědomit, že nelze porovnávat samotné částky, ale roli hraje mnoho faktorů, jako například cena bytů, potravin, léků a jiné nezbytné složky živobytí. V České republice nedochází v současné době ke snižování nákladů pojištěnců, proto se k podobné změně s největší pravděpodobností nepřistoupí. Hlavním důvodem je ekonomická situace, která je nám předkládána. Od roku 2012 se v Německu celkově snížily sazby pojistného. V minulém roce odvod pojistného činil 19,9 % z vyměřovacího základu a nyní 19,6 %. Došlo tím pádem i ke snížení minimální výše příspěvku o 1,2 €. I přesto, že jde jen o nepatrné snížení, v porovnání se změnami v ostatních státech, je snižování ojedinělé. V Německu je podobně jako v České republice stanoven odvodový strop pro pojistné.

Stejně jako v Polsku a v České republice dochází k navýšení důchodového věku na 67 let, který by měl pro osoby platit od roku 2031. Pro srovnání v České republice dojde k navýšení v roce 2044. Potřebná doba pojištění pro řádný starobní důchod je 40 let s minimální příspěvkovou dobou 30 let. Minimální doba odvádění pojistného a náhradní doby pro nárok na důchod činí 5 let. U osob narozených po roce 1963, tedy u osob, pro které bude věk odchodu do důchodu zvýšen na 67 let, je nutné splnit potřebnou dobu pojištění 45 let. Dochází tedy k navýšení potřebné doby o 5 let. Osoby mají v tomto případě možnost jít do starobního důchodu již v 65 letech, aniž by došlo ke snížení částky důchodu. V České republice je v tomto roce nutné splnit 28 let doby pojištění a dochází k jejímu navýšení na 34 let. V Německu existují ještě jiné druhy důchodů, např. důchod pro ženy, pro osoby zvláště dlouhodobě pojištěné s minimální dobou pojištění 45 let a osoby dlouhodobě pojištěné minimálně 35 let. Právní systém

v České republice umožňuje výplatu různých druhů důchodů. Oba státy mají rozdílné mechanismy pro jejich přiznání.

V Německu je dále koncipováno několik změn, které vejdou v platnost v roce 2013. Budoucí změny by měly více zohledňovat rozdíly mezi osobami, které platily dlouhou dobu pojistné a mezi osobami, které tak nečinily. Vyšší důchody by měly pobírat osoby, které vydělávaly méně, ale dlouhou dobu pracovaly a odváděly příspěvky. Tento návrh není ještě blíže specifikován. V České republice většina obyvatel nedosáhne na průměrný plat. Z tohoto pohledu by podobné právní úpravy byly pro obyvatele České republiky přínosné. O této změně se v České republice neuvažuje. Německá vláda se zaměřuje také na ženy, které mají nižší důchody, i přesto, že jsou dlouhodobě ekonomicky aktivní, ale v době péče o dítě musely přerušit svoji výdělečnou činnost. Budoucí změny by tedy měly být zaměřeny na zvýšení důchodů pro ženy. Objevuje se také návrh na zvýšení doby pojištění pro nárok na starobní důchod. V současné době činí doba pro nárok na důchod 40 let s nejméně 30 lety příspěvkové doby, od roku 2023 by mělo dojít k navýšení o 5 let. Jak jsem se již zmiňovala, je plánováno také doplňkové spoření na důchod, které by mělo platit až od roku 2019. Minimální doba pojištění v doplňkovém systému by v roce 2019 měla být 5 let a postupně by mělo docházet k navýšení. Přesnější podmínky, které se týkají tohoto opatření, ještě nejsou přesně uvedeny. Další změny se týkají kombinace pobírání starobního důchodu a výdělečné činnosti. Německo podobně jako Polsko plánuje omezení pobírání předčasného důchodu a výdělečné činnosti. Pokud si osoba vydělá více než 400 € (9 912 Kč), dojde ke snížení starobního důchodu. V budoucnu by mělo být lépe upraveno i pobírání ostatních druhů starobních důchodů. Od 1. července 2013 vstoupí v platnost novela zákona, podle které by mělo být umožněno pobírání starobního důchodu a výdělečné činnosti ve výši příjmu před pobíráním starobního důchodu. Nejbližší změnou, která je plánována již na rok 2012 je navýšení částky důchodu, ke které by mělo dojít již v červenci tohoto roku. V roce 2011 se jednalo o zvýšení o 0,99 %, v roce 2012 by mělo jít o navýšení o 2,18 % na západě a o 2,26 % na východě. Německá vláda k tomuto

rozhodnutí dospěla na základě zvýšení mezd a snížení zaměstnanosti v loňském roce. V České republice došlo v roce 2012 k valorizaci o 1,6 %. Do budoucna však není plánováno zvýšení, naopak se mluví o „zmrazení“ důchodů. Chápu, že k vysokému zvýšení důchodů nemůže v současné době v České republice dojít. Na druhou stranu si myslím, že „zmrazení“ důchodů by vyvolalo vlnu problémů, které by nakonec vedlo k vyšším výdajům.

2.4 Srovnání důchodových systémů České republiky a Velké Británie

Poslední zemí, která je v diplomové práci uvedena, je Velká Británie. Důchodový systém je v této zemi velmi odlišný od České republiky i do ostatních zmiňovaných států. Rozdíly vychází již ze samotné historie. Sociální pojištění bylo zavedeno ve Velké Británii až v 80. letech 20. století pod vedením Margaret Thatcherové. Naopak v českých zemích byl vývoj velmi ovlivněn německou a rakouskou sociální politikou, takže k zavedení sociálního pojištění došlo v době vlády kancléře Bismarcka v 19. století. Důchodový systém je v této zemi třípilířový. Státní důchod je nejnižší ze zmiňovaných států. První pilíř je tvořen základním a doplňkovým důchodem. Druhý pilíř tvoří podnikové důchody, osobní důchody a kolektivně vyjednávané individuální plány. Třetí pilíř je tvořen soukromými doplňkovými příspěvky. Občané mají v této zemi velký výběr, kam své úspory uložit. Zodpovědnost je ve Velké Británii ponechána na občanovi a záleží, jaký systém zvolí. Platby do národního pojištění jsou rozdílné podle platu pojištěnce. Z národního pojištění není vyplácen jen starobní důchod, ale také další dávky. Srovnávat tyto dva systémy je velmi složité. Kromě rozdílného vývoje zde hraje roli i ekonomická situace a počet obyvatel. V České republice v současné době není platný povinný soukromý pilíř. Naopak Velká Británie má velký výběr soukromých fondů. Ve Velké Británii nemá zaměstnavatel povinnost za svého zaměstnance odvádět pojistné.

I v této zemi se potýkají s určitými problémy a snaží se důchodový systém zjednodušit. Od října 2012 by mělo dojít ke změně a každý zaměstnavatel bude

povinen automaticky zapsat zaměstnance do důchodového systému. Jedná se o osoby nad 22 let, osoby, které nedosáhly důchodového věku nebo jejichž výdělek je vyšší než £7 475 ročně (221 626 Kč) a vykonávají výdělečnou činnost na území Velké Británie. Nejprve by se změny měly týkat velkých zaměstnavatelů, kteří by měli platit minimální příspěvky. Od roku 2016 by měl každý zaměstnanec přispívat povinně 4 % ze mzdy, zaměstnavatel 3 % a 1 % přispěje stát daňovým zvýhodněním. Zaměstnavatelé budou muset přispívat za své zaměstnance, ale na druhou stranu jim budou poskytovány daňové úlevy. Měly by se také snížit administrativní náklady. Další změny se týkají zvýšení věku odchodu do důchodu na 67 let, ke kterému by mělo dojít v letech 2034-2036. Zvyšování se bude týkat obou pohlaví, pro ženy bude navyšování věku rychlejší. Důchodová reforma nazývaná jako Pension Bill 2011 se zaměřuje také na nerovnosti v soukromých a státních důchodech. Dalo by se říci, že změny důchodového systému ve Velké Británii směřují k větší regulaci zabezpečení osob ve stáří.

2.5 Srovnání důchodových systémů ve vybraných státech

Ze srovnání vyplývá, že ve všech zmiňovaných státech dochází ke zvyšování věku odchodu do důchodu na 67 let a k navýšení potřebné doby pojištění. V Polsku a ve Slovenské republice existuje povinný soukromý pilíř, v České republice a v Německu jsou tyto změny plánovány. Ve Velké Británii je systém postaven zejména na soukromých důchodech. Pro srovnání důchodových systémů jednotlivých států je v diplomové práci uvedena tabulka, která vyjadřuje míru závislosti populace seniorů, neboli poměr mezi počtem seniorů ekonomicky neaktivních (nad 65 let) a počtem ekonomicky aktivních osob od 15 let do 64 let. Z této tabulky vyplývá, že nejvíce ekonomicky neaktivních osob nad 65 let je v Německu, ve Spojeném Království a na třetím místě je Česká republika. Jako druhou tabulku jsem uvedla výdaje státu v % z HDP na důchody. Důchody jsou v tomto případě míněny nejen starobní důchody, ale i invalidní, pozůstalostní a

předčasné důchody. Z této tabulky vyplývá, že v roce 2009 byly nejvyšší náklady v Německu. Vysoké náklady byly také ve Spojeném království, v Polsku. V České republice jsou výdaje na důchody ve srovnání s vybranými státy nízké. Nižší náklady než v České republice jsou ve Slovenské republice. Z obou těchto údajů vyšlo Německo jako stát s nejvyšším počtem osob nad 65 let a zároveň s nejvyššími výdaji na důchod. Přesto je to jediný stát, který pro rok 2012 snížil sazbu na sociální pojištění a výrazně valorizoval důchody. Česká republika je v porovnání s těmito státy jako předposlední v nejnižších nákladech na důchody, i přesto, že je třetím státem s nejvyšším podílem osob ekonomicky neaktivních nad 65 let.

Pro srovnání bych dále zmínila, že nejvyšší sazby pojistného na důchodové pojištění jsou v České republice. Český důchod tvoří jen 51 % průměrného platu. Více mají v Polsku - 56 % průměrného platu a ve Slovenské republice 55 % průměrného platu. V Německu činí důchod jen 47 % průměrného platu a nejméně mají osoby ve Velké Británii, pouze 44 % průměrného platu. Ze statistik také vyplývá, že nejméně jsou ohroženi chudobou důchodci v České republice. Jedná se o 7,2 % seniorů. Druhou zemí je Slovenská republika, na třetím místě Polsko a až na čtvrtém místě je Německo. Nejhorší ze všech států jsou na tom důchodci ve Velké Británii, kde je v ohrožení až 22,3 % důchodců. Tyto údaje jsou jistě také jedním z důvodů, proč Velká Británie přistoupila ke zmiňovaným změnám, jako je zjednodušení systému, automatický zápis a zaměření se na nerovnosti v soukromých a státních důchodech (90).

Z uvedeného porovnání je zřejmé, že každá země se potýká s určitými problémy a proto dochází k reformám ve všech státech. Nelze tedy říci, že by některý stát měl ideální systém, z kterého si můžeme brát příklad. Podle mého názoru je ale důležité sledovat změny a vývoj v jednotlivých státech, abychom se mohli z některých chyb jiných států poučit, například budoucí plánovaný opt-out systém, který funguje již ve Slovenské republice i v Polsku.

Je velmi složité zajistit ekonomickou udržitelnost jednotlivých důchodových systémů. Na druhou stranu si myslím, že některé kroky vlády

v České republice jsou přímo kontraproduktivní, například co se týká proročinných opatření. Vláda nepodporuje rodiny, aby měly děti, naopak spousta mladých lidí si kvůli ekonomickým problémům nemůže dovolit mít dítě. Potom ale nastává situace, která je označována jako demografické stárnutí a s tím souvisí zajištění seniorů. Proto i problémy s důchody jsou dle mého názoru komplexnější a je nutné se zaměřit i na jiné oblasti k řešení nynější situace.

3. ZÁVĚR

Cílem mé diplomové práce bylo popsat důchodové systémy v jednotlivých státech a zmapovat jejich další vývoj. V první části je uvedeno fungování důchodových systémů v České republice, Slovenské republice, Polsku, Německu a Velké Británii. Zaměřila jsem se na jednotlivé pilíře, druhy důchodů a na podmínky, které je nutné splnit pro přiznání starobního důchodu. Ve druhé části je nastíněn budoucí vývoj a plánované změny. Pro srovnání jsem uvedla statistické údaje, z kterých vyplývá, jaký je v jednotlivých státech poměr ekonomicky aktivních osob od 15 do 64 let a ekonomicky neaktivních osob nad 65 let. Dalším předmětem srovnání jsou výdaje jednotlivých států na důchody z HDP. Česká republika je v porovnání s těmito státy na čtvrtém místě v nejnižších nákladech na důchody, i přesto, že je třetím státem s nejvyšším podílem osob ekonomicky neaktivních nad 65 let.

V diskuzi jsem srovnávala český důchodový systém s důchodovými systémy uvedených států. Zaměřila jsem se zejména na srovnání podmínek pro přiznání starobních důchodů, konkrétně na věk odchodu do důchodu, potřebnou dobu pojištění a dále na srovnání plánovaných změn. Výzkum potvrdil, že ve všech zemích dochází ke změnám v důchodových systémech. K těmto změnám dochází z důvodu nedostatečného financování průběžného systému, který je využíván ve všech vybraných zemích a tvoří hlavní zabezpečení osob ve stáří. Odlišné zabezpečení osob ve stáří je ve Velké Británii, kde průběžný systém netvoří hlavní formu finančního zajištění. Jedním z problémů financování průběžného systému je zvyšující se podíl ekonomicky neaktivních osob vůči ekonomicky aktivním osobám. Tyto změny negativně ovlivňují financování důchodového systému, proto došlo v některých státech k zavedení druhého pilíře, který umožňuje ekonomicky aktivním osobám odvést část pojistného do soukromých fondů. Slovenská republika provedla změny financování důchodového systému v roce 2005, v Polsku byl tento systém zaveden již v roce 1999. V roce 2011 došlo v obou zemích ke změnám. V Polské republice byly

provedeny změny na základě údajů polského Ústředního statistického úřadu. Statistický úřad zjistil, že penzijní fondy poskytují nízké zisky, proto došlo k novelizaci zákona, který snižuje procentní sazbu odvodu pojistného do soukromých fondů. Ve Slovenské republice je od roku 2011 zavedena možnost odstoupení z druhého pilíře. Komparací zdrojů bylo zjištěno, že oba tyto státy se potýkají s problémy financování průběžného systému i druhého pilíře. Druhý pilíř odvádí část financí z průběžného systému a nemá takové zisky, aby byl schopen dostatečně zajistit i osoby s nízkými příjmy, kteří tvoří většinu populace. Česká republika i přesto k těmto změnám směřuje a vyvázání se z prvního pilíře je plánováno na rok 2013. Německo do budoucna o změně systému uvažuje. Důchodový systém ve Velké Británii je postaven zejména na soukromých důchodech a státní důchod je z těchto zemí nejnižší. Z mého výzkumu však vyplynulo, že senioři ve Velké Británii jsou nejvíce ohroženi chudobou, proto kroky této vlády směřují k většímu zajištění osob.

Z výzkumu vyplynulo, že ve všech vybraných státech dochází ke zvyšování věkové hranice odchodu do důchodu na 67 let a navýšení potřebné doby pojištění. Český důchod tvořil v roce 2009 51 % průměrného platu. Nižší poměr důchodu a průměrného platu byl poskytován ve Velké Británii a v Německu. Ze statistiky dále vyplývá, že míra rizika chudoby důchodců byla v roce 2009 v České republice nejnižší. Budoucí vývoj ve všech vybraných zemích nyní směřuje k finančnímu zajištění osob ve stáří spořením v soukromých sektorech a přináší tak větší osobní odpovědnost.

4. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

1. BELICKÁ K. *Důchodová reforma na Slovensku*. Časopis Národní pojištění [online]. 4/2004 [cit. 2012-01-26]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/casopis-narodni-pojisteni/archiv-vydanych-cisel/clanky/casopis-narodni-pojisteni-c-4-2004-clanek-1.htm>
2. BUNDESMINISTERIUM FÜR ARBEIT UND SOZIALES. *Altersrenten* [online]. 1. 9. 2009 [cit. 2012-02-14]. Dostupné z: <http://www.bmas.de/DE/Themen/Rente/Gesetzliche-Rentenversicherung/Leistungen/Altersrenten/altersrenten.html>
3. BUNDESMINISTERIUM FÜR ARBEIT UND SOZIALES. *Altersrenten für Frauen* [online]. 21. 2. 2006 [cit. 2012-02-13]. Dostupné z: <http://www.bmas.de/DE/Themen/Rente/Gesetzliche-Rentenversicherung/Leistungen/Altersrenten/altersrenten.html>
4. BUNDESMINISTERIUM FÜR ARBEIT UND SOZIALES. *Beschäftigte* [online]. 1. 9. 2009 [cit. 2012-02-13]. Dostupné z: <http://www.bmas.de/DE/Themen/Rente/Gesetzliche-Rentenversicherung/Wer-ist-versichert/beschaefigte.html>
5. BUNDESMINISTERIUM FÜR ARBEIT UND SOZIALES. *Gesetzliche Rentenversicherung* [online]. 25. 4. 2007 [cit. 2012-02-18]. Dostupné z: <http://www.bmas.de/DE/Themen/Rente/Gesetzliche-Rentenversicherung/gesetzliche-rentenversicherung.html>
6. BUNDESMINISTERIUM FÜR ARBEIT UND SOZIALES. *Rentenberechnung* [online]. 21. 2. 2006 [cit. 2012-02-19]. Dostupné z: <http://www.bmas.de/DE/Themen/Rente/Gesetzliche-Rentenversicherung/Rentenberechnung/rentenberechnung.html>
7. BUNDESMINISTERIUM FÜR ARBEIT UND SOZIALES. *Rentenreformpaket* [online]. 22. 03. 2012 [cit. 2012-04-02]. Dostupné z: <http://www.bmas.de/DE/Themen/Rente/rentenreformpaket-zuschussrente.html#doc69238bodyText1>

8. BUNDESMINISTERIUM FÜR ARBEIT UND SOZIALES. *Wer ist versichert?* [online]. 21. 2. 2006 [cit. 2012-02-14]. Dostupné z: <http://www.bmas.de/DE/Themen/Rente/Gesetzliche-Rentenversicherung/Wer-ist-versichert/inhalt.html>
9. ČSSZ. *80 let sociálního pojištění* [online]. 2004 [cit. 2012-04-17]. Dostupné z: http://www.cssz.cz/stranky/konference-80let/brozura_c.pdf
10. ČSSZ. *Dobrovolná účast na pojištění* [online]. 29. 12. 2011 [cit. 2012-02-21]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/ucast-na-pojisteni/dobrovolna.htm>
11. ČSSZ. *Důchody v České republice a ve Spolkové republice Německo*. 1. vyd. Praha: ČSSZ, 2009. 32 s. ISBN 978-80-87039-14-4. Dostupné také z: http://www.cssz.cz/NR/rdonlyres/BB80995D-CB8C-43E7-A49C-1F213DE9D88A/0/Duchody_CRSRN_dotisk_CZ_def.pdf
12. ČSSZ. *Náhradní doba pojištění* [online]. 29. 12. 2011 [cit. 2012-02-20]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/ucast-na-pojisteni/nahradni-doba-pojisteni.htm>
13. ČSSZ. *Povinná účast na pojištění* [online]. 30. 12. 2010 [cit. 2012-02-21]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/pojisteni-osvc/ucast-na-pojisteni/povinna.htm>
14. ČSSZ. *Sazba pojistného* [online]. 4. 1. 2011 [cit. 2012-02-22]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/pojistne-na-socialni-zabezpeceni/vyse-a-platba-pojistneho/sazba-pojistneho.htm>
15. ČSSZ. *Starobní důchody* [online]. 29. 12. 2011 [cit. 2012-02-21]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/davky/starobni-duchody.htm>
16. ČSSZ. *Výpočet a výplata důchodu* [online]. 28. 12. 2011 [cit. 2012-02-22]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/davky/vypocet-a-vyplata-duchodu/vypocet-a-vyplata-duchodu.htm>

17. ČSSZ. *Změny důchodového pojištění od 1. ledna 2010* [online]. říjen 2009 [cit. 2012-04-05] Dostupné z: http://www.cssz.cz/NR/rdonlyres/A9C34D4B-14AE-4F08-BB2A-41BB7802DE6C/0/Letak_zmenyDP2010_web.pdf
18. ČSSZ. *Změny v důchodovém pojištění od 1. 1. 2012* [online]. 29. 12. 2011 [cit. 2012-02-22]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/davky/zmeny-v-duchodovem-pojisteni-od-1-1-2012.htm>
19. ČSSZ. *Změny v důchodovém pojištění od 1. ledna 2011* [online]. 23. 12. 2010 [cit. 2012-04-05] Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/davky/zmeny-v-duchodovem-pojisteni-od-1-1-2011.htm>
20. DEPARTMENT FOR WORK AND PENSIONS. *Pensions reform* [online]. 7 December 2011 [cit. 2012-02-22]. Dostupné z: <http://www.dwp.gov.uk/policy/pensions-reform/>
21. DEPARTAMENT UBEZPIECZEŃ I SKLADEK. *Finansowanie skladek* [online]. 7. 2. 2012 [cit. 2012-02-8]. Dostupné z: <http://www.zus.pl/default.asp?p=3&id=139>
22. DEPARTAMENT UBEZPIECZEŃ I SKLADEK. *Ubezpieczenia obowiazkowe Ubezpieczenia emerytalne i rentowe.* [online]. 19. 2. 2010 [cit. 2012-02-7]. Dostupné z: <http://www.zus.pl/default.asp?p=3&id=113>
23. DEUTSCHE RENTENVERSICHERUNG. *Altersrente für besonders langjährig Versicherte - Voraussetzungen* [online]. 1. 10. 2010 [cit. 2012-02-15]. Dostupné z: http://www.deutsche-rentenversicherung.de/SharedDocs/de/Navigation/Rente/Leistungen/Alter/alter_bes_lang_vers_node.html
24. DEUTSCHE RENTENVERSICHERUNG. *Altersrente für langjährig Versicherte* [online]. 3. 1. 2012 [cit. 2012-02-15]. Dostupné z: http://www.deutsche-rentenversicherung.de/SharedDocs/de/Navigation/Rente/Leistungen/Alter/alter_langjaehrig_node.html
25. DEUTSCHE RENTENVERSICHERUNG. *Altersrente für schwerbehinderte Menschen* [online]. 1. 10. 2010 [cit. 2012-02-16].

- Dostupné z: [http://www.deutsche-
rentenversicherung.de/SharedDocs/de/Navigation/Rente/Leistungen/Alter/alter_Behindert_node.html](http://www.deutsche-
rentenversicherung.de/SharedDocs/de/Navigation/Rente/Leistungen/Alter/alter_Behindert_node.html)
26. DEUTSCHE RENTENVERSICHERUNG. *Altersrente wegen Arbeitslosigkeit* [online]. 1. 10. 2010 [cit. 2012-02-14]. Dostupné z: [http://www.deutsche-
rentenversicherung.de/SharedDocs/de/Inhalt/02_Rente/03_leistungen/03_rente_wegen_alters/rente_arbeitslosigkeit/altersrente_alo.html](http://www.deutsche-
rentenversicherung.de/SharedDocs/de/Inhalt/02_Rente/03_leistungen/03_rente_wegen_alters/rente_arbeitslosigkeit/altersrente_alo.html)
27. DEUTSCHE RENTENVERSICHERUNG. *Rentenberechnung* [online]. 14. 9. 2011 [cit. 2012-02-19]. Dostupné z: [http://www.deutsche-
rentenversicherung.de/SharedDocs/de/Inhalt/02_Rente/02_vor_der_rente/02_rentenberechnung/rentenberechnung_index.html?nn=28150](http://www.deutsche-
rentenversicherung.de/SharedDocs/de/Inhalt/02_Rente/02_vor_der_rente/02_rentenberechnung/rentenberechnung_index.html?nn=28150)
28. DEUTSCHE RENTENVERSICHERUNG. *Wir sichern generationen* [online]. 27. 12. 2011 [cit. 2012-04-01] Dostupné z: [http://www.deutsche-
rentenversicherung.de/SharedDocs/de/Navigation/Deutsche_RV/werte_rv_node.html](http://www.deutsche-
rentenversicherung.de/SharedDocs/de/Navigation/Deutsche_RV/werte_rv_node.html)
29. DIRECTGOV. *Additional State Pension* [online]. © 15 July 2011 [cit. 2012-04-11]. Dostupné z: http://www.direct.gov.uk/en/Pensionsandretirementplanning/StatePension/DG_4017827
30. DIRECTGOV. *Basic and additional state pension* [online]. © 15 July 2011 [cit. 2012-04-09]. Dostupné z: http://www.direct.gov.uk/en/Pensionsandretirementplanning/StatePension/DG_183774
31. DIRECTGOV. *Calculating your State Pension age* [online]. © 15 July 2011 [cit. 2012-04-09]. Dostupné z: http://www.direct.gov.uk/en/Pensionsandretirementplanning/StatePension/DG_4017919
32. DIRECTGOV. *Claiming a lump sum payment* [online]. © 15 July 2011 [cit. 2012-04-10]. Dostupné z:

- http://www.direct.gov.uk/en/Pensionsandretirementplanning/StatePension/StatePensiondeferral/DG_179996
33. DIRECTGOV. *Contracting out of the additional State Pension* [online]. © 15 July 2011 [cit. 2012-04-09]. Dostupné z: http://www.direct.gov.uk/en/Pensionsandretirementplanning/StatePension/DG_180010
34. DIRECTGOV. *Do you have to retire* [online]. © 15 July 2011 [cit. 2012-04-09]. Dostupné z: http://www.direct.gov.uk/en/Pensionsandretirementplanning/Working/WorkingToSuitYou/DG_184309
35. DIRECTGOV. *Enrolling into a pension at work* [online]. © 15 July 2011 [cit. 2012-04-09]. Dostupné z: http://www.direct.gov.uk/en/Pensionsandretirementplanning/Companyandpersonalpensions/DG_183783
36. DIRECTGOV. *Extra State Pension* [online]. © 15 July 2011 [cit. 2012-04-10]. Dostupné z: http://www.direct.gov.uk/en/Pensionsandretirementplanning/StatePension/DG_179966
37. DIRECTGOV. *Changes to the planned increase in State Pension age* [online]. © 15 July 2011 [cit. 2012-04-09]. Dostupné z: http://www.direct.gov.uk/en/NI1/Newsroom/SpendingReview/DG_192159
38. DIRECTGOV. *Pension Credit – introduction* [online]. © 15. July 2011 [cit. 2012-04-15]. Dostupné z: http://www.direct.gov.uk/en/Pensionsandretirementplanning/PensionCredit/DG_10018692
39. DIRECTGOV. *Personal pension plans through your employer* [online]. © 15 July 2011 [cit. 2012-04-09]. Dostupné z: http://www.direct.gov.uk/en/Pensionsandretirementplanning/Companyandpersonalpensions/PersonalPensions/DG_10014842
40. DIRECTGOV. *Qualifying for a basic State pension* [online]. © 15 July 2011 [cit. 2012-04-10]. Dostupné z:

- http://www.direct.gov.uk/en/Pensionsandretirementplanning/StatePension/DG_10014671
41. DIRECTGOV. *SERPS and the State Second Pension* [online]. © 15 July 2011 [cit. 2012-04-10]. Dostupné z: http://www.direct.gov.uk/en/Pensionsandretirementplanning/StatePension/DG_183780
42. DIRECTGOV. *State pension and Pension Credit rate: how much can you get?* [online]. © 15 July 2011 [cit. 2012-04-09]. Dostupné z: http://www.direct.gov.uk/en/Pensionsandretirementplanning/StatePension/DG_188551
43. DIRECTGOV. *State Pension deferral - taking up your State Pension later* [online]. © 15 July 2011 [cit. 2012-04-10]. Dostupné z: http://www.direct.gov.uk/en/Pensionsandretirementplanning/StatePension/DG_10027570
44. DIRECTGOV. *State Pension profiler* [online]. © 15 July 2011 [cit. 2012-04-10]. Dostupné z: http://www.direct.gov.uk/en/Pensionsandretirementplanning/StatePension/DG_184319
45. DIRECTGOV. *State Pensions - an introduction* [online]. © 15 July 2011 [cit. 2012-04-10]. Dostupné z: http://www.direct.gov.uk/en/Pensionsandretirementplanning/StatePension/DG_183754
46. DIRECTGOV. *The Over 80 Pension* [online]. © 15. July 2011 [cit. 2012-04-15] Dostupné z: http://www.direct.gov.uk/en/Pensionsandretirementplanning/StatePension/DG_10018948
47. DIRECTGOV. *Understanding personal pension* [online]. © 15 July 2011 [cit. 2012-02-29]. Dostupné z: http://www.direct.gov.uk/en/Pensionsandretirementplanning/Companyandpersonalpensions/PersonalPensions/DG_4017726

48. DRÁBEK, J. *Deset milionů Britů bude nasměřováno do důchodového spoření* [online]. TOP 09, 12. listopadu 2011 [cit. 2012-02-29]. Dostupné z: <http://www.top09.cz/co-delame/medialni-vystupy/drabek-deset-milionu-britu-bude-nasmerovano-do-duchodoveho-sporeni-7383.html>
49. EPI.SK *Zvýšenie dochodkov v roku 2012* [online]. [cit. 2012-04-20] Dostupné z: <http://www.epi.sk/440/Zvysenie-dochodkov-v-roku-2012-36712.aspx>
50. EURES TRIREGIO. *Sociální zabezpečení v Německu - důchodové pojištění* [online]. © 2009 [cit. 2012-02-13]. Dostupné z: <http://www.eures-triregio.eu/cs/zamstnanci/informace-pro-peshranini-pracovniky/129>
51. EUROPA. *Evropský rok aktivního stárnutí a mezigenerační solidarity 2012* [online]. 26. 04 2012 [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: <http://europa.eu/ey2012/ey2012main.jsp?catId=971&langId=cs>
52. EUROPEAN COMMISSION. *Vaše práva v oblasti sociálního zabezpečení v Polsku* [online]. Evropská unie, © 2011 [cit. 2012-02-8]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/employment_social/empl_portal/SSRinEU/Your%20social%20security%20rights%20in%20Poland_cs.pdf
53. EUROPEAN COMMISSION. *Vaše práva v oblasti sociálního zabezpečení v Německu* [online]. Evropská unie, červenec 2011 [cit. 2012-04-01] Dostupné z: http://ec.europa.eu/employment_social/empl_portal/SSRinEU/Your%20social%20security%20rights%20in%20Germany_cs.pdf
54. EUROSTAT. *Míra závislosti populace seniorů (v %)* [online]. 25. 04. 2012 [cit. 2012-04-15]. Dostupné z: <http://apl.czso.cz/pll/eutab/html.h?ptabkod=tsdde510>
55. EUROSTAT. *Výdaje na důchody v % z HDP* [online]. 02. 12. 2012 [cit. 2012-04-14]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/A50020B547/\\$File/1607110327.pdf](http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/A50020B547/$File/1607110327.pdf)

56. FUNDUSZY EMERYTALNYCH OFE. *Pytania i Odpowiedzi* [online]. [cit. 2012-02-9]. Dostępne z: <http://www.zus-ofe.pl/?str=pytania.html>
57. GODNA - EMERYTURA.PL. *Nie wniesiono poprawek do waloryzacji rent i emerytur w 2012 roku* [online]. 23 Stycznia 2012 [cit. 2012-02-10]. Dostępne z: <http://www.godna-emerytura.pl/arttykul/Wysokosc-emerytury/Nie-wniesiono-poprawek-do-waloryzacji-rent-i-emerytur-w-2012-roku>
58. GODNA - EMERYTURA.PL. *Przyjęto projekt ustawy podważającą wiek emerytalny i reformującą mundurówki* [online]. 23 Kwietnia 2012 [cit. 2012-04-16]. Dostępne z: <http://www.godna-emerytura.pl/arttykul/Emerytura-pierwszy-filar-ZUS/Przyjeto-projekt-ustawy-podwazajaca-wiek-emerytalny-i-reformujaca-mundurowki>
59. GODNA - EMERYTURA.PL. *Zasady funkcjonowania PPE* [online]. 24 Czerwca 2010 [cit. 2012-02-10]. Dostępne z: <http://www.godna-emerytura.pl/arttykul/Pracownicze-Programy-Emerytalne/Zasady-funkcjonowania-PPE>
60. GODNA - EMERYTURA.PL. *Zmiana OFE za darmo - akwizytorzy OFE do boju!* [online]. 5. Maja 2011 [cit. 2012-02-9]. Dostępne z: <http://www.godna-emerytura.pl/arttykul/Zmiana-OFE-/Zmiana-OFE-za-darmo-akwizytorzy-OFE-do-boju>
61. GOLA, P. *Maximální odvody na pojistném v ČR a ve světě v roce 2012* [online]. 2. 12. 2011 [cit. 2012-04-05] Dostępne z: <http://www.investujeme.cz/maximalni-odvody-na-pojistnem-v-cr-a-ve-svete-v-roce-2012/>
62. GOLA, P. *Strop pro platbu pojistného je v Česku vysoký* [online]. 14. 05. 2010 [cit. 2012-04-20] Dostępne z: <http://www.investujeme.cz/strop-pro-platbu-pojistneho-je-v-cesku-vysoky/>
63. HM REVENUE & CUSTOMS *National instance – the basics* [online]. [cit. 2012-04-15] Dostępne z: <http://www.hmrc.gov.uk/ni/intro/basics.htm#1>

64. INDIWIDUALNE KONTA EMERYTALNE. *Informacje o IKE* [online]. [cit. 2012-02-9]. Dostupné z: <http://www.ike.edu.pl/>
65. KAHOUN, V. et al. *Sociální zabezpečení*. 1. vyd. Praha: Triton, 2009. ISBN 978-80-7387-346-2.
66. KOLDINSKÁ, K. *Britská právní úprava a praxe sociálních služeb jako inspirace pro Českou republiku?* [online]. Aplikované práce, únor 2004 [cit. 2012-04-18] Dostupné z: <http://www.aplikovanepраво.cz/clanky-pdf/22.pdf>
67. KRÁČMER, T. *Velká Británie, životní a pracovní podmínky* [online]. Integrovaný portál MPSV, 23. 4. 2012 [cit. 2012-04-15] Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/eures/prace_v_eu/zeme/vb
68. KREBS, V. et al. *Solidarita a ekvivalence v sociálních systémech*. 1. vyd. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2009. 178 s. ISBN 978-807416-044-8.
69. MAŠKOVÁ, M. *Perspektivy populačního vývoje v Evropě* [online]. Česká demografická společnost, 08. 11. 2005 [cit. 2012-04-16]. Dostupné z: http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=201
70. MATLÁK, J. et al. *Právo sociálneho zabezpečenia*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 383 s. ISBN 978-80-7380-212-7.
71. MINISTERSTVO PRÁCE, SOCIÁLNÝCH VECÍ A RODINY SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *I. pilier - povinné dochodkové poistenie* [online]. 2. September 2011 [cit. 2012-02-29]. Dostupné z: <http://www.employment.gov.sk/i-pilier-povinne-dochodkove-poistenie.html>
72. MINISTERSTVO PRÁCE, SOCIÁLNÝCH VECÍ A RODINY SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *II. pilier - starobné dochodkové sporenie* [online]. 2. September 2011 [cit. 2012-01-31]. Dostupné z: <http://www.employment.gov.sk/iipilier-starobne-dochodkove-sporenie.html>
73. MINISTERSTVO PRÁCE, SOCIÁLNÝCH VECÍ A RODINY SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *III. pilier - doplnkové dochodkové sporenie*

- [online]. 2. September 2011 [cit. 2012-01-25]. Dostupné z: <http://www.employment.gov.sk/iii.-pilier.html>
74. MINISTERSTVO PRÁCE, SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Legislatívne zmeny v dochodkovom poistení* [online]. 2. September 2011 [cit. 2012-01-24]. Dostupné z: <http://www.employment.gov.sk/legislativne-zmeny-v-dochodkovom-poisteneni.html>
75. MINISTERSTVO PRÁCE, SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Zmeny od 1. apríla 2012 (resp. 1. novembra, posledná novela)* [online]. 8. 12. 2012 [cit. 2012-01-25]. Dostupné z: <http://www.employment.gov.sk/zmeny-od-1.-aprila-2012-posledna-novela.html>
76. MINISTERSTVO PRÁCE, SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Životné minimum od 1. 7. 2011* [online]. 3. 11. 2011 [cit. 2012-01-25]. Dostupné z: <http://www.employment.gov.sk/zivotne-minimum-od-172011.html>
77. MINISTERSTWO PRACY I POLITYKI SPOLECZNEJ. *Co to jest otwarty fundusz emerytalny?* [online]. 2. 3. 2012 [cit. 2012-02-9]. Dostupné z: <http://www.mpips.gov.pl/ubezpieczenie-spoleczne/ubezpieczenia-emerytalne/otwarte-fundusze-emerytalne/co-to-jest-otwarty-fundusz-emerytalny/>
78. MINISTERSTWO PRACY I POLITYKI SPOLECZNEJ. *Co trzeba wiedzieć o IKE?* [online]. 2. 3. 2012 [cit. 2012-02-9]. Dostupné z: <http://www.mpips.gov.pl/ubezpieczenia-spoleczne/ubezpieczenie-emerytalne/indywidualne-konto-emerytalne/co-trzeba-wiedziec-o-ike/>
79. MINISTERSTWO PRACY I POLITYKI SPOLECZNEJ. *Emerytury dla ubezpieczonych urodzonych po 31 grudnia 1948 r.* [online]. 2. 3. 2012 [cit. 2012-02-8]. Dostupné z: <http://www.mpips.gov.pl/ubezpieczenia-spoleczne/ubezpieczenie-emerytalne/system-emerytalny/emerytury-dla-ubezpieczonych-urodzonych-po-31-grudnia-1948-r-/>

80. MINISTERSTWO PRACY I POLITYKI SPOLECZNEJ. *Emerytury dla ubezpieczonych urodzonych po 31 grudnia 1968 r.* [online]. 2. 3. 2012 [cit. 2012-02-8]. Dostupné z: <http://www.mpips.gov.pl/ubezpieczenia-spoleczne/ubezpieczenie-emerytalne/system-emerytalny/emerytura-dla-ubezpieczonych-urodzonych-po-31-grudnia-1968-r/>
81. MINISTERSTWO PRACY I POLITYKI SPOLECZNEJ. *System emerytalny* [online]. 2. 3. 2012 [cit. 2012-01-28]. Dostupné z: <http://www.mpips.gov.pl/ubezpieczenia-spoleczne/ubezpieczenie-emerytalne/system-emerytalny/>
82. MORÁVEK, D. *Změny sociálního pojištění OSVČ v roce 2012* [online]. Podnikatel. cz. 1. 11. 2011 [cit. 2012-02-21]. Dostupné z: <http://www.podnikatel.cz/clanky/socialni-pojisteni-osvc-2012/>
83. MPSV ODBOR 71. *Důchodová reforma: Proč je nutné provést důchodovou reformu* [online]. 1. 12. 2011 [cit. 2012-02-22]. Dostupné z: <http://socialniporadce.mpsv.cz/cs/164>
84. MPSV. *Důchodová reforma* [online]. Praha: MPSV, 01. 12. 2011 [cit. 2012-04-17]. Dostupné z: <http://socialniporadce.mpsv.cz/cs/164>
85. MPSV. *Podkladový materiál pro rozhodnutí o zavedení možnosti opt out ze základního důchodového pojištění* [online]. 26. 01. 2009 [cit. 2012-04-17]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/6279/material.pdf>
86. MROZOWICKI, A. *Government proposals for pension system reforms continue to spark controversy* [online]. Institute of Public Affairs and University of Wroclaw, 15 March 2011 [cit. 2012-04-18] Dostupné z: <http://www.eurofound.europa.eu/eiro/2011/02/articles/pl1102019i.htm>
87. MUSILOVÁ, Z., ŠLAPÁK, M., HOLUB, M. et al. *Zaměstnanecká schémata penzijního pojištění ve vybraných státech EU, Švýcarsku a USA*. 1 vyd. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2011. 95 s. ISBN 978-80-7416-087-5.

88. NOVÁKOVÁ, J. *Penzijní připojištění: změny se dotknou i těch, kteří už smlouvu mají* [online]. 14. 9. 2011 [cit. 2012-04-12] Dostupné z: http://finance.idnes.cz/spor.aspx?c=A110913_1650690_spor_zuk
89. OLSZOWY, M. *System emerytalny po 1999 roku - 3 filary* In: Godna - emerytura.pl [online]. 27 Lipca 2011 [cit. 2012-01-25]. Dostupné z: <http://www.godna-emerytura.pl/artukul/System-emerytalny-w-Polsce/System-emerytalny-po-1999-roku-3-filary>
90. PALATA, L. Češi byli nejbohatší v postkomunistické Evropě, sousedi je rychle dohánějí. *Lidové noviny*. 23. 03. 2012, s. 16. ISSN 1213-1385.
91. PARLAMENTNÍ LISTY. *Vláda schválila druhý pilíř penzijního systému* [online]. 29. 6. 2011 [cit. 2012-02-22]. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Vlada-schvalila-druhy-pilir-penzijniho-systemu-201444>
92. PARLIAMENT.UK. *Pensions Act 2010 - 2012* [online]. 20 October 2011 [cit. 2012-02-29]. Dostupné z: <http://services.parliament.uk/bills/2010-11/pensionshl.html>
93. PŘIB, J. *Kdy do důchodu a za kolik*. 13. aktualizované vyd. Praha: Grada, 2012. 144 s. ISBN 978-80-247-4090-4.
94. PŘIB, J. *Novinky v důchodovém pojištění od 1. 1. 2012* [online]. Praha: MPSV. 9. 12. 2011. [cit. 2012-02-20]. Dostupné z: <http://www.dashofer.cz/7/0/novinky-v- Duchodovem-pojisteni-od-1-1-2012-cid271474/>
95. REGIONS FOR ALL AGES. *Regionální strategie a demografické stárnutí*. [online]. MPSV, červenec 2006 [cit. 2012-04-15] Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/4276/ageing_toolkit_czech.pdf
96. RETIREMENT-LOUNGE. *Auto-Enrolment from October 2012* [online]. © 2010-2012 [cit. 2012-04-15] Dostupné z: <http://www.retirement-lounge.com/auto-enrolment.html>

97. ROZKOTOVÁ, E. *Vývojové trendy důchodových reforem v Evropě*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2010. 68 s. ISBN 978-80-87146-34-7.
98. RUSÝ, P. *Je druhý pilíř penzijního systému (tzv. opt-out) výhodný?* [online]. 19. září 2011 [cit. 2012-04-17]. Dostupné z: <http://rusy.blog.idnes.cz/c/210463/Je-druhy-pilir-penzijniho-systemu-tzv-opt-out-vyhodny.html>
99. SOCIÁLNA POISŤOVŇA. *Sadzba poistného* [online]. Bratislava Sociálna poisťovňa [cit. 2012-02-29]. Dostupné z: <http://www.socpoist.sk/39/372s>
100. SPIEGEL ONLINE. *Dickes Plus für deutschlands Rentner* [online]. 12. 03. 2012 [cit. 2012-04-14]. Dostupné z <http://www.spiegel.de/wirtschaft/soziales/0,1518,820843,00.html>
101. ŠVARC, D. *Důchodová reforma na Slovensku – inspirace pro ČR?* [online]. 26. ledna 2005 [cit. 2012-04-10] Dostupné z: <http://www.mesec.cz/clanky/duchodova-reforma-na-slovensku-inspirace-pro-cr/>
102. ÚSTRADNÝ PORTÁL VEREJNEJ SPRÁVY SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Všeobecný a osobný vymeriavací základ, osobný mzdový bod* [online]. [cit. 2012-04-10] Dostupné z: <http://portal.gov.sk/Portal/sk/Default.aspx?CatID=41&etype=2&aid=773>
103. VÝZKUMNÝ ÚSTAV PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Změny důchodových systémů ve vybraných zemích světa* [online]. duben 2011 [cit. 2012-04-10] Dostupné z: http://www.vupsv.cz/sites/File/prispevky/Zmeny_duchod_systemu_duben-2011.pdf
104. *Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, v platném znění*
105. *Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, v platném znění*

5. KLÍČOVÁ SLOVA

Důchodové reformy

Důchodové systémy v EU

Důchodový systém v České republice

Důchodový systém v Německu

Důchodový systém v Polsku

Důchodový systém ve Slovenské republice

Důchodový systém ve Velké Británii

Opt-out systém

6. PŘÍLOHY

Příloha 1: Zvyšování důchodového věku v České republice

rok narození	DŮCHODOVÝ VĚK					
	muži	žena s počtem vychovaných dětí				
		0	1	2	3-4	5<
1936	60r + 2m	57r	56r	55r	54r	53r
1937	60r + 4m	57r	56r	55r	54r	53r
1938	60r + 6m	57r	56r	55r	54r	53r
1939	60r + 8m	57r+4m	56r	55r	54r	53r
1940	60r + 10m	57r+8m	56r+4m	55r	54r	53r
1941	61r	58r	56r+8m	55r+4m	54r	53r
1942	61r + 2m	58r+4m	57r	55r+8m	54r+4m	53r
1943	61r + 4m	58r+8m	57r+4m	56r	54r+8m	53r+4m
1944	61r + 6m	59r	57r+8m	56r+4m	55r	53r+8m
1945	61r + 8m	59r+4m	58r	56r+8m	55r+4m	54r
1946	61r + 10m	59r+8m	58r+4m	57r	55r+8m	54r+4m
1947	62r	60r	58r+8m	57r+4m	56r	54r+8m
1948	62r + 2m	60r+4m	59r	57r+8m	56r+4m	55r
1949	62r + 4m	60r+8m	59r+4m	58r	56r+8m	55r+4m
1950	62r + 6m	61r	59r+8m	58r+4m	57r	55r+8m
1951	62r + 8m	61r+4m	60r	58r+8m	57r+4m	56r
1952	62r + 10m	61r+8m	60r+4m	59r	57r+8m	56r+4m
1953	63r	62r	60r+8m	59r+4m	58r	56r+8m
1954	63r+2m	62r+4m	61r	59r+8m	58r+4m	57r
1955	63r+4m	62r+8m	61r+4m	60r	58r+8m	57r+4m
1956	63r+6m	63r+2m	61r+8m	60r+4m	59r	57r+8m
1957	63r+8m	63r+8m	62r+2m	60r+8m	59r+4m	58r
1958	63r+10m	63r+10m	62r+8m	61r+2m	59r+8m	58r+4m
1959	64r	64r	63r+2m	61r+8m	60r+2m	58r+8m
1960	64r+2m	64r+2m	63r+8m	62r+2m	60r+8m	59r+2m
1961	64r+4m	64r+4m	64r+2m	62r+8m	61r+2m	59r+8m
1962	64r+6m	64r+6m	64r+6m	63r+2m	61r+8m	60r+2m
1963	64r+8m	64r+8m	64r+8m	63r+8m	62r+2m	60r+8m
1964	64r+10m	64r+10m	64r+10m	64r+2m	62r+8m	61r+2m
1965	65r	65r	65r	64r+8m	63+2mr	61r+8m
1966	65r+2m	65r+2m	65r+2m	65r+2m	63r+8m	62r+2m
1967	65r+4m	65r+4m	65r+4m	65r+4m	64r+2m	62r+8m
1968	65r+6m	65r+6m	65r+6m	65r+6m	64r+8m	63r+2m
1969	65r+8m	65r+8m	65r+8m	65r+8m	65r+2m	63r+8m
1970	65r+10m	65r+10m	65r+10m	65r+10m	65r+8m	64r+2m
1971	66r	66r	66r	66r	66r	64r+8m
1972	66r+2m	66r+2m	66r+2m	66r+2m	66r+2m	65r+2m
1973	66r+4m	66r+4m	66r+4m	66r+4m	66r+4m	65r+8m
1974	66r+6m	66r+6m	66r+6m	66r+6m	66r+6m	66r+2m
1975	66r+8m	66r+8m	66r+8m	66r+8m	66r+8m	66r+8m
1976	66r+10m	66r+10m	66r+10m	66r+10m	66r+10m	66r+10m
1977	67r	67r	67r	67r	67r	67r

Zdroj: ČSSZ (15)